EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA jugul cooperării cu Societatea Filozofică din Sankt Petersburg ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII > * \ ■· ;g JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XI Sub redactia cărții S N Trubetskoy și L M Lopatin, cu participarea strânsă a lui V A Goltsev, V N Ivanovsky, N A Ivantsov, Vl CU Solovyov, A A Tokarskago, N A Umova Cartea a III-a ( ) MDI-PONY G* MOSCOVA Tipolitografia Asociației I N Ktsshnzhrөv și K ', str Pimenovskaya, cotí casa Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CUPRINS Pagină În memoria lui Serghei Sergeevich Korsakov - L M Lopatin, V K Rota, A A Tokarskago I La întrebarea filozofiei războiului -gr L A Kamarovsky Despre autorul dialogului Protagoras Vl S Solovyova Căutați viziunea asupra lumii (Continuare) - I I Iva- nova Câteva observații despre teoria cunoașterii istorice R Yu Ştergător Suferință fizică și un sentiment de frică -Vl A Wagner * Despre legătura reciprocă a proprietăților mentale și metodele de studiu ale acesteia - A F Lazurekago Observații și experimente asupra esteticii percepțiilor vizuale (Continuare) -Ts P : Baltalona Teoria psihofiziologică a sentimentelor - I V Zgur-ekago Psihiatru rus despre Turgheniev -A P Flerova Vezi pe verso Biblioteca "Runivers" IV Pagină Critică și bibliografie L'année psychologique, publicate de A Biner cu colaborarea lui H Beannis et Th Ribot Secretarul de redactare Victor Henri -ème année Paris -H D Vinogradov Vl Solovyov Trei discuții despre război, progres și sfârșitul istoriei lumii, cu includerea unei nuvele despre Antihrist și cu anexe Sankt Petersburg, (Preț i r so k) Carte S N Trubetskoy CĂRȚI NOI ANUNTURI Biblioteca "Runivers " V În memoria lui S S Korsakov i Discurs ținut la o ședință de urgență a Societății de Psihologie, mai Impresia apăsătoare a morții premature a lui V P Preobrazhensky nu fusese încă slăbită și acum a izbucnit din nou peste noi o nouă durere: unul dintre cei mai buni oameni ruși a coborât în mormânt Moartea lui S S Korsakov va cădea ca o piatră grea peste multe și multe inimi ale vastei noastre patrii Spiritul înalt și strălucitor a zburat departe de noi! A oferi o caracterizare vie și completă a personalității și activităților defunctului, mai ales atunci când impresia transplantată este încă atât de dureros de vie, este cu greu o sarcină fezabilă Într-adevăr, în general, bietul nostru cuvânt uman este mult mai adaptat să exprime relativitatea și limitele lucrurilor; dar se dovedește a fi un instrument slab și slab atunci când este necesar să descrieți întreaga lățime a proprietăților și perfecțiunilor lor pozitive S S Korsakov a fost un om de știință remarcabil care și-a scris numele cu litere de neșters în istoria științei ruse și europene A fost un gânditor profund și original, capabil să combine în viziunea sa asupra lumii o recunoaștere serioasă a principiului spiritual al lumii și al vieții umane cu realismul strict al unui naturalist Era o figură publică neobosită, energică și pasionată, pentru Biblioteca "Runivers" VI căruia îi va rămâne pentru totdeauna meritul istoric pe care el, cu un cerc restrâns de prieteni, de-a lungul vieții, atât în cuvânt, cât și în faptă, i-a pus în practică marea regulă: bolnavii mintal pot și trebuie tratați ca oameni, iar bolile mintale poate fi tratat fără violență În cele din urmă, activitățile sale au depășit cu mult limitele specialității sale Întotdeauna receptiv la nevoia și durerea altcuiva, a pus multă muncă și grijă pentru a ajuta tinerii studenți în lupta împotriva celor mai triste ulcere ale sale: sărăcia și lipsa de apărare; a lucrat nu mai puțin pentru a uni forțele medicale ruse în munca științifică comună și pentru a asigura oamenilor de știință ruși un loc înalt și onorabil în mișcarea științifică a altor țări europene Toate acestea le știm despre el; dar mai știm că a

spune doar asta despre el înseamnă a nu spune cel mai important lucru Forța incomparabilă a lui S S Korsakov stă în personalitatea sa morală extrem de ciudată și puternică Mi se pare că poate ocupa în siguranță un loc lângă cei mai mari filantropi ruși, precum a fost, de exemplu, faimosul doctor Haaz Adevărul s-a spus despre S S Korsakov în discursurile rostite deasupra mormântului său: nu era ca ceilalți oameni; în activitățile sale, motivele mândriei personale, cu atât mai puțin ambiția sau calculul personal, nu aveau deloc putere asupra lui Singurele motoare ale muncii sale necontenite, vigilente, enorme au fost conștiința dezinteresată a datoriei și mila spirituală pentru suferința celorlalți Înaintea acestor impulsuri, totul a tăcut pentru el Era un om de o bunătate și o cordialitate extraordinare, în sensul cel mai profund al acestor cuvinte Nici nu-mi pot imagina dacă în sufletul lui ar fi ceva asemănător cu egoismul obișnuit, Biblioteca "Runivers" νπ și cum s-a manifestat în el? Faima abnegației sale fenomenale a tunat în toată Moscova și nu numai în Moscova A folosit orice scuză posibilă și chiar imposibilă pentru a nu primi o recompensă pentru ajutorul său Dimpotrivă, câți dintre pacienții săi i-a ajutat, dându-le banii câștigați cu greu! Nu știu ce număr să folosesc pentru a determina numărul de oameni care l-au considerat pe S S Korsakov binefăcătorul lor Cu blândețe și blândețe, a știut să-și îndeplinească binecuvântările atât de delicat, încât în inimile celor care au beneficiat de el nu a mai rămas decât cea mai entuziastă recunoștință, transformându-se uneori în adevărată adorație El singur și-a condus admiratorii recunoscători în nedumerire, uneori aproape până la disperare: nu putea suporta deloc expresiile de recunoștință În astfel de cazuri, era stânjenit, pierdut, chiar supărat serios De câte ori fusese nevoie să-i ascundă cererile înflăcărate de a-i mulţumi! Trebuia să tacă, de parcă se știa ceva rău despre el Această moliciune uimitoare a delicateții sale nemărginite, castitatea lui spirituală deosebită au fost combinate în el în mod ciudat cu o forță extraordinară a voinței și o fermitate de fier a convingerilor, împreună cu o sensibilitate morală extraordinară S-a spus pe bună dreptate despre el: a fost întruparea conștiinței pentru oamenii apropiați Nu a tolerat niciun compromis cu răul în nimeni, nici în sine, nici în ceilalți Da, i-am îngropat pe cei drepți! Viața devine pustie după astfel de pierderi Și totuși fericită este țara în care se nasc astfel de figuri! E și mai fericită dacă nu trec fără urmă, ca niște meteori strălucitori Să credem cu tărie că psihiatrii de la Moscova vor păstra multă vreme nobila tradiție a compasiunii infinite a defuncților, Biblioteca "Runivers" HIV abnegația lui, împlinirea lui scrupuloasă a datoriei sale, neegoismul lui sfânt Pentru a crea o școală solidă de astfel de lideri - la urma urmei, aceasta va fi cea mai bună răsplată pământească pentru decedat și cea mai mare slujire a acestuia pentru patria sa L Lopatin II Discurs rostit la mormântul lui S S Korsakov la mai "Ultima iertare am venit să ți-o spunem, drag tovarăș și prieten! Obosit și a încetat să-ți mai bată inima nobilă Mare și glorioasă a fost opera lui! A purtat multă, infinit de multă dragoste pentru aproapele săi, necunoscând nici invidie, nici răutate, nici ura, iertând pe toți și doar răspunzând cu durere ascunsă faptelor nedemne și sentimentelor de răutate Cât de mult a îndurat, condolinându-se cu suferința și durerea tuturor celor care au apelat la tine - atât bolnavi, cât și sănătoși! Câte griji de abnegație a experimentat în viața ta, dedicată în întregime slujirii vecinilor tăi! Iar vecinii tăi ți-au răspuns cu dragostea lor arzătoare Sufletul tău curat era străin de slăbiciunile și vicii omenești obișnuite, iar toți

cei care s-au apropiat de tine au fost curățați spiritual involuntar Nimeni nu te poate aborda cu gânduri sau sentimente rele Ai fost conștiința noastră vie! Dar nu cu o singură inimă te-ai ridicat la o înălțime morală accesibilă doar câtorva aleși Mintea ta limpede și strălucitoare a luminat calea vieții tale și a trezit în tine din ce în ce mai multe interese spirituale De mic ai stabilit reguli morale stricte pentru tine și le-ai urmat toată viața! De la o vârstă fragedă ai muncit din greu, fără a înceta să-ți îmbogăți mintea cu cunoștințe și ai dezvoltat în tine o asemenea profunzime, putere și neobosit de gândire, în fața cărora Biblioteca "Runivers" IX a plecat pe toți cei care te-au cunoscut Ai fost în egală măsură o autoritate pentru studenți, pentru prieteni și pentru profesorii tăi Tu, modest din fire, un exces al forței tale morale și mentale a implicat totul într-un domeniu din ce în ce mai larg al activității didactice, științifice și sociale Cea mai dificilă dintre științe - știința spiritului uman în manifestările sale normale și deviațiile morbide - te-a atras prin excelență și ai stăpânit-o în cea mai mare măsură posibilă la mintea umană! Și dincolo de linia pe care natura i-a stabilit-o, sentimentul tău sublim căuta un ideal nepământesc! În istoria științei, nemurirea voastră este asigurată; Știința rusă îți va fi veșnic recunoscătoare pentru glorificarea și perpetuarea numelui tău rusesc Mintea ta puternică, sentimentul tău puternic îndreptat spre tot ce este bine, a creat în tine aspirații puternice și definite, ți-a temperat voința Voința, coexistând în tine cu o inimă blândă și blândă, s-a manifestat în toate faptele tale Fie că ați apărat drepturile științei psihologice ruse la un congres din străinătate, ați fost ferm la postul dvs Fie că ai lucrat într-un spital, ai condus un spital, o clinică, ai citit prelegeri, ai organizat congrese ale medicilor, fie că ai lucrat într-un comitet studențesc, în societatea Pirogov, nu poți număra totul, peste tot ai deschis noi drumuri și ai obținut rezultate strălucitoare, trăgându-i pe alții împreună cu tine pentru o muncă productivă Toți au fost uimiți de masa uimitoare de energie și muncă pe care ați arătat-o și au încercat să le explice cel puțin parțial prin sănătatea înfloritoare și bogăția voastră fizică! Acum știm că a fost o iluzie: doar puterea voinței, îndreptată spre cele mai înalte scopuri morale și mentale, a făcut ca gândul tău să funcționeze fără odihnă, nu Biblioteca "Runivers" X să te simți obosit și să ai grijă de inima ta bolnavă Viața ta este scurtată! A pierit omul ideal, care a combinat în sine cele mai bune proprietăți ale minții, simțirii și voinței cu o armonie excepțional de minunată Ne este greu, infinit de greu să ne despărțim de tine! Ne doare sufletul! Imaginea ta pură nu va fi niciodată ștearsă din ea! Dar nu vom simți descurajare, amintindu-ne de tine! Iar după moarte vei servi drept sursă de viață veselă și bună pentru toți cei care îți cinstesc memoria Pace cenușii tale!" V Rot III Discurs rostit la o întâlnire de urgență a societății în beneficiul studenților insuficienti ai Universității din Moscova la mai Korsakov nu este și nu va fi Ne-a părăsit pentru totdeauna Dacă mă hotărăsc să spun câteva cuvinte în memoria defunctului președinte al societății noastre, atunci o fac doar în ascultare de simțul datoriei, deoarece cu o rană fizică în piept mi-ar fi mai ușor să vă vorbesc decât cu sentimentul pe care îl experimentez acum datorită relaţiilor mele personale cu defunctul Nu este pentru mine, încă tremurând de durere, să încerc să vă fac o descriere completă a lui Serghei Sergheevici, să-i extind viziunea despre lume abia vizibilă, să-i dezvălui toată adâncimea sufletului său, tandru ca o floare și dur ca oțelul Dar deocamdată, nu acesta este ideea Uriașul a murit și, odată cu moartea

sa, s-a format un gol imens, care amenință să se cutremure și să distrugă mai mult de una dintre clădirile create de geniul și munca lui, iar în acest moment formidabil și solemn, trebuie să-și aducă la tăcere sentimentele personale și , Ce sa întâmplat pe cine am pierdut Am rostit deja cuvântul geniu și nu l-am rostit întâmplător Suficient Biblioteca "Runivers" XI cea mai scurtă trecere în revistă a activităților lui S S Korsakov, pentru a se convinge de aceasta Ca student, s-a remarcat dintre camarazii săi, asupra cărora a avut o mare influență morală La sfârșitul cursului, a pornit pe calea practică a unui medic și, prin simpatia inimii sau prin înclinația minții, a pus pe umerii lui o sarcină care ne este acum, după moartea sa, de zece ori mai ușor decât era pe vremea lui, când el, lăsat în forțele sale, aproape fără profesori, a intrat în dificilul domeniu al psihiatriei Încă de la primii pași ai activității sale, el devine idolul pacienților săi, idolul colegilor săi doctori, uneori de două ori mai în vârstă decât el, și nu doar un consilier, ci adesea un rezolvator de întrebări El este atras de știință și chiar prima lucrare științifică îi face numele nemuritor; a doua lucrare capitală, făcută de el deja după numirea sa ca profesor, - "Cursul de psihiatrie", ar trebui pusă la egalitate cu cele mai bune manuale de acest fel, nu numai în Rusia și în întreaga lume civilizată, dar chiar și preferat de ei Vorbind la universitate în calitate de profesor, Serghei Sergheevici, cu aceeași viteză incredibilă, leagă mințile și inimile ascultătorilor la sine După ce a intrat în societatea noastră, și aici a devenit rapid primul dintre noi, iar perioada președinției sale poate fi numită în siguranță cea mai bună perioadă a activității societății, iar numele S S Korsakov va fi asociat pentru totdeauna cu memoria dobândirii proprietate imobiliară de către societate, ceea ce a facilitat astfel organizarea cantinelor studențești Toate aspectele activității lui Serghei Sergheevici își vor găsi aprecierea în locul lor, dar acum ar trebui să stabilim doar ceea ce l-a caracterizat ca personaj public și l-a distins de o serie de alții Răspunsul la aceasta este simplu La baza operei sale Biblioteca "Runivers" XII au fost stabilite două principii, comune și familiare tuturor: îndeplinirea conștiincioasă a îndatoririlor și slujirea dezinteresată a idealului Dar dacă aceste principii ne sunt comune și familiare, atunci cu Serghei Sergheevici erau de neclintit, ca o stâncă în jurul căreia se înfășura toată energia sa activă, toată puterea sa creatoare Creativitatea a fost principala proprietate a lui Serghei Sergeevich De aceea nu se va mai întâmpla niciodată și nu se va mai întâmpla Locul lui poate fi înlocuit, dar natura nu repetă expresia forțelor sale active; creativitatea are întotdeauna propria sa individualitate specifică, iar pierderea noastră va rămâne pentru totdeauna de neînlocuit Ca urmare a serviciului neclintit al lui Serghei Sergheevici față de principiile indicate, el nu poate fi uitat, deoarece aceste principii sunt fundamentele eterne ale oricărei activități sociale, iar forța activă aplicată acestora este forța prin care orice societate trăiește și se mișcă Uită de S S Korsakov, ar însemna să ne uităm de noi înșine, deoarece idealurile pe care le-a slujit sunt esența acesteia același timp și idealurile noastre; dar tot nu este suficient să-l uiți Este necesar să păstrăm memoria lui pentru generațiile viitoare, pentru tinerii cărora le sunt dedicate activitățile societății noastre; este necesar să se înmulțească, pe cât posibil, numărul de amintiri ale lui, pentru ca și după moarte să poată servi altora drept exemplu constant, dintre care nu sunt multe IV Discurs rostit la o reuniune de urgență a Societății Neurologilor și Psihiatrilor din mai Este greu să vorbim

despre S S Korsakov, a cărui moarte este încă atât de aproape, pentru că trebuie depuse eforturi Biblioteca "Runivers" XIII peste sine să vorbească, nu să plângă Dar cât de ușor ar fi să spui o carte întreagă despre el Pretutindeni și oriunde a mers, și-a lăsat o urmă de neșters Ieri, în ședința societății în folosul studenților nevoiași, l-am onorat ca pe o persoană publică, a cărei slujire față de societate a fost impecabilă, ca urmare a absenței deplină a interesului personal și ca urmare a performanței constante, neclintite a datorie; mai mult, în sens literal, cuvintele nu i-au cruțat forțele; - astăzi trebuie să-l onorăm ca om de știință de specialitate și, pe scurt, să încercăm să stabilim cum a fost exprimat geniul său în această direcție În același timp, este necesar să ne oprim, în primul rând, asupra activităților sale practice, asupra atitudinii sale față de pacienți și, în al doilea rând, asupra activităților sale științifice În sensul atitudinii sale față de bolnavi, numele de S S Korsakov ar trebui pus alături de numele lui Pinel și aș spune mai multe: a făcut mai mult decât Pinel și, ca și Pinel, ceea ce a făcut nu a fost doar opera lui inima lui bună dar și rodul minții sale profunde și subtile Aici, apropo, trebuie spus că a apărut un fel de neînțelegere despre Pinel, care s-a repetat parțial în evaluarea regretatului Serghei Sergheevici Și anume, numele lui Pinel este cel mai bine cunoscut de psihiatri, care, în primul rând, recunosc enormul merit al lui Pinel în eliberarea bolnavilor mintal de măsuri inutile de constrângere, care de multe ori s-au transformat în cruzime, motiv pentru care Pinel este considerat un reprezentant nobil și curajos al ideea de umanitate Dar Pinel nu era doar un om nobil și curajos, cu o inimă bună A fost un medic și om de știință strălucit, căruia toată medicina modernă îi datorează principiile de bază ale clasificării bolilor în funcție de organe și în materie de eliberare a pacienților de cătușele de cea mai mare importanță Biblioteca "Runivers" XIV Nu sunt o mișcare a unui suflet bun, ci o strălucită descoperire, care constă în faptul că reținerea bolnavilor și măsurile dure împotriva lor sunt dăunătoare, iar aplicarea lor este o eroare medicală Acesta este scopul reoormei colosale a lui Pinel Cu toate acestea, în ciuda impresiei enorme făcute de Forma Re-I, munca de aranjare a vieții și tratarea bolnavilor mintal nu a avansat foarte repede Omenirea rămâne mereu în urma oamenilor săi avansați în mișcarea sa progresistă, iar până de curând bolnavii mintal au rămas în multe privințe în aceeași poziție ca înainte de Pinel, și nu numai la noi, ci peste tot Pinel a dat un împingere; dar pentru o nouă împingere în aceeași direcție, era nevoie de oameni noi care să fie la înălțime pentru o astfel de sarcină Serghei Sergheevici și-a luat asupra sa El a pus problema volumului volumului și a abundenței mintal-durerosului în toată plenitudinea sa, și anume întrebarea ce, de altfel, pentru a reconcilia sentimentele morale atot-dezvoltate, un sentiment de iubire pozitivă pentru bolnavii mintal cu cele mai stricte cerințe ale rațiunii și științei și a fost capabil să răspundă la această mare întrebare cu care se confruntă fiecare persoană de-a lungul vieții El nu numai că a eliminat măsurile de constrângere, dar i-a înconjurat pe pacienți cu o serie de măsuri pozitive, îngrijire iubitoare constantă și și-a îndreptat toate forțele minții și inimii către aceasta și, dacă ne amintim de influența enormă pe care a avut-o în acest sens asupra alți doctori, vom fi de acord că numai asta îi dă dreptul la nemurire Rămâne, însă, activitatea sa științifică Nu este nevoie să repet că fiecare dintre lucrările sale este o operă clasică Tulburări de memorie, psihoză polineuritică, în spatele căreia numele "boala Korsakov", "Psihologia microcefalelor", "Curs Biblioteca "Runivers" XV

psihiatrie" - totul poartă amprenta minții sale profunde Fără a intra într-o examinare detaliată a acestor lucrări, este suficient să subliniem ceea ce caracterizează cel mai mult un om de știință: metoda cercetării În acest sens, Serghei Sergeevich poate fi pus lângă Charcot: pentru el, ca și pentru acesta din urmă, nu au existat întrebări dificile A fost capabil să aducă lumină în cel mai obscur domeniu al cunoașterii, a putut, observând, analizând și clasificând în permanență Faptele, să pună la dispoziție evaluării o multitudine de fenomene patologice, care până atunci scăpaseră observației Fiecare dintre lucrările sale poate servi drept exemplu în acest sens Meritele lui Serghei Sergheevici în fața societății neuropatologilor și psihiatrilor sunt extrem de mari și a fost numit pe bună dreptate sufletul societății Unul dintre principalii săi fondatori, el a avut grijă cu energie neîntreruptă de prosperitatea sa și de o părtășie cât mai apropiată în muncă Societatea a fost arena preferată a activității sale și aici a apărut în fața noastră în toată frumusețea și puterea sa și este dificil să numim cel puțin o lucrare în numele societății noastre care s-a făcut fără participarea și îndrumarea sa Acum e mort El a strălucit înaintea noastră cu o rază strălucitoare și s-a stins ca o rază, lăsând în sufletul nostru o lumină care se va stinge doar cu noi, iar dacă ne-a unit în timpul vieții, atunci amintirea lui să ne unească și mai mult El nu va fi uitat de noi; dar este de datoria noastră să-i păstrăm memoria pentru generațiile viitoare În persoana sa, psihiatria rusă a suferit o mare pierdere, iar dintre fondatorii psihiatriei ruse, el a fost primul care a trecut atât de devreme în istorie Acolo i se va atribui un loc potrivit, iar durerea noastră din cauza pierderii lui nu poate fi atenuată decât prin gândul că gloria numelui său și amintirea activităților sale vor rămâne pentru totdeauna Biblioteca "Runivers" XVI se estompează, iar influența lui va trece neîncetat de la o generație de psihiatri la alta, îndemnându-i constant la perfecțiune v Discurs ținut la o ședință de urgență a Societății de Psihologie, mai Săptămâna Korsakov se apropie de sfârșit Timp de șase zile, toate gândurile și sentimentele noastre s-au concentrat asupra personalității lui Serghei Sergheevici și încă nu avem putere să ne despărțim de imaginea lui strălucitoare Ni se întâmplă un fenomen care este binecunoscut tuturor celor care au pierdut oameni apropiați și dragi: ni se pare că încă mai trăiește și că nu vorbim despre el, ci despre un ideal nepământesc pe care l-am închinat împreună cu el Cum pot să-i onorez acum memoria? Aici, la ședința Societății de Psihologie, este, desigur, necesar să vorbim despre el ca psiholog I-am adus deja un omagiu ca persoană publică, ca om de știință specialist, psihiatru și neuropatolog O scurtă trecere în revistă a vieții și activităților sale, care sunt la fel de simplu de revizuit, pe atât de simple în manifestările lor, ne va dezvălui ce elemente ale unui psiholog învățat au fost în Serghei Sergheevici și ce am pierdut noi, psihologii, în el Să nu ne oprim pe tinerețea sa timpurie, pe vremea studenției, deși și atunci atrăgea deja atenția asupra lui De foarte tânăr și-a terminat cursul la universitate și a trebuit să aleagă singur sarcina vieții Titlul de medic i-a arătat doar calea generală Serghei Sergheevici a ales partea cea mai dificilă a acestui drum, partea care era încă impracticabilă pe alocuri Cam pe vremea asta Biblioteca "Runivers" XYП s-a petrecut în viața lui un eveniment care i-a definit și mai mult personalitatea, și-a concentrat toate eforturile și mai mult asupra sarcinilor pe care și le-a propus și l-a forțat să caute satisfacție morală în îndeplinirea datoriei sale față de ceilalți oameni După ce a ales cea mai dificilă cale medicală,

Serghei Sergheevici extrem de repede, după ce abia călcase câțiva pași, ca toți medicii practicieni, și-a dat seama că nu mai avea nicio întoarcere pentru el: în spatele lui zidul suferinței umane era strâns închis, iar drumul înapoi a devenit la fel de dificil ca drumul de urmat Mulți și mulți dintre noi, medicii, în aceleași împrejurări, ne-am plecat capul, am îmbătrânit devreme în suflet și ne ducem îndatoririle, ca o cruce grea pusă asupra lor de soartă Serghei Sergheevici nu s-a pierdut inima În întunericul psihiatriei de atunci, a început să caute cele mai dificile sarcini și întrebări și nu numai că a mers înainte el însuși, ci a deschis calea altora Ca om de știință, din punct de vedere al metodei, el aparține celor mai mari minți și ar trebui să fie plasat lângă Charcot Și numele lui a devenit nemuritor în știință Numele lui face parte din gloria Rusiei În activitatea sa, o mare sarcină îi avea în fața nu numai ca psihiatru, nu doar ca psiholog, ci ca persoană în general: întrebarea cum să împace sentimentul cu rațiunea În domeniul psihiatriei, în acceptarea bolnavilor mintal, mai mult de o sută și mai mult de unul, un pinel a exprimat un gând care a dovedit experienței că este necesar să se sporească suferința renoductilor bolnavi mintal din straturile, că evaluarea unui astfel de MOR - Oshka Dar, în ciuda exemplului lui Pinel și a adepților săi, Serghei Sergheevici a întâlnit mai multe măsuri de constrângere în legătură cu bolnavii mintali Cu cât solicitările inimii sunt mai urgente, cu atât capacitatea umană de răspuns este mai puternică Biblioteca "Runivers" XVIII Într-adevăr, era cu atât mai dureros să te gândești că știința și rațiunea au obligat să impună restricții unei persoane care suferă S S Korsakov și-a dat seama că acest lucru este neadevărat nu numai în ceea ce privește lanțurile și cămășile de forță, ci și în legătură cu orice violență împotriva sufletului uman și, în cele mai subtile mișcări ale sufletului, a fost capabil să lumineze sentimentul cu rațiune și să dea un sentiment de bunăvoinţă faţă de pacient fundamentarea ştiinţifică În continuare, a înțeles și a exprimat clar adevărul simplu, dar important, că este inutil să lupți împotriva răului cu măsuri negative, că nu prin violență trebuie învins răul și și-a folosit puterea pentru a găsi acele măsuri și mijloace pozitive prin care cineva poate ridica energia spirituala a unei persoane care a slabit in lupta cu viata si paralizeaza astfel instinctele rele care apar in el Din momentul în care această idee a devenit clară în mintea lui în întregime, imaginea lui în raport cu ceilalți oameni a devenit destul de completă S-a lepădat de sine și s-a dăruit în întregime altor oameni, căutând și stârnind în fiecare persoană cea mai bună putere Acesta era caracterul de bază al personalității și activității sale, acesta era tonul dominant al vieții sale și nu exista în el un singur sentiment care să aibă propriul său obiect În scurta perioadă a vieții sale, Serghei Sergheevici a făcut singur pentru alți oameni atât cât mulți nu puteau face; dar a murit prea devreme și nu a avut timp să se facă Abia în ultimii ani, imaginea sa puternică și maiestuoasă a unui om, îmbinând minunat o minte imensă și o inimă mare, a început să se contureze pe deplin înaintea noastră și, înainte de a ajunge la cea mai înaltă frumusețe, moartea îl luase deja de la noi Ce ar putea însemna pentru psihologie? Puțin; dar puținul la care se referea era peste puterea multora Biblioteca "Runivers" χτχ la oameni care nu ocupă ultimul loc în psihologie El cunoștea sufletul uman nu așa cum este descris în cărți, ci așa cum este cu adevărat Acum naivă și încrezătoare, acum tremurând în eforturile ei pentru ideal, acum batându-se și căzând la jumătatea drumului și suferind astfel de suferințe care sunt

necunoscute și nu vor fi niciodată cunoscute de majoritatea oamenilor, ea apărea în fața lui în fiecare zi în contururi accesibile doar câtorva Și trebuie spus că sufletul uman i-a fost și mai accesibil lui Serghei Sergheevici decât oricui altcuiva, pentru că l-a abordat cu dragoste, cu moliciune și afecțiune fără margini, atrăgându-l cu acel farmec minunat pe care îl cunoșteam cu toții, iar cel mai închis al lui inima s-a deschis liber înaintea lui Din păcate, absorbit de munca sa, S S Korsakov nu a lăsat lucrări psihologice majore; dar ceea ce a lăsat în urmă are o mare importanţă Pe lângă faptul că lucrările sale de psihiatrie au și o valoare psihologică, lucrările sale speciale de psihologie sunt exponenți ai metodei cercetării psihologice, care constă în experiență și observație; iar în prezent, când lupta dintre punctele de vedere vechi și noi nu s-a încheiat încă complet, tot ceea ce face din psihologie o știință are o semnificație inestimabilă Trebuie să facem tot posibilul pentru a păstra memoria lui și ar fi foarte de dorit ca toți cei care l-au cunoscut să raporteze amintiri despre el, ceea ce ar face posibilă colectarea în jurnalul nostru de date interesante și importante pentru caracterizarea lui, care nu pot decât să fie instructiv A Tokarsky Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Despre chestiunea filozofiei războiului*) Controversa despre război - Vederi despre războinicul V S Solovyov și B N Chicherin Sarcinile filozofiei în raport cu războiul - Concluzii generale Întrebarea despre ce este războiul, care este esența și scopul lui, a fost mult timp subiectul unor dispute aprinse Există o întreagă literatură în acest sens, care nu este ușor de înțeles având în vedere complexitatea acestui subiect și având în vedere numeroasele și extrem de contradictorii opinii exprimate despre acesta Dar războiul nu a fost niciodată supus unei critici atât de politești și serioase ca în zilele noastre, iar printre scriitorii din această categorie, palma primatului trebuie, fără îndoială, să fie acordată economiștilor **) Dar este important ca reprezentanții altor științe să se alăture acestui studiu imparțial și independent al războiului cu scopul de a-l combate ca o mare calamitate socială pentru modernul *) Lucrare susținută la Societatea de Psihologie la aprilie **) Să numim, de exemplu, secțiunile introductive la lucrările lui Rsvon (Revon I? Arbitrage international) și Schlif (Der Friede in Enropa) Primul, sub titlul "filozofia războiului", înaintează mai întâi o teză despre el: o apologie pentru ea, apoi o antiteză: critica lui, și caută în sinteză reconcilierea acestor contradicții din istorie El studiază războiul din punctul de vedere a trei principii: adevărul (știința), frumusețea (arta) și bunătatea (moralitatea, dreptatea socială și beneficiul) - Schlif consideră războiul în general ca un element al ordinii divine mondiale și ca un element pozitiv good n oferă o schiță a ideilor principale adepților păcii, începând cu Grotius și Henric al IV-lea și până la Lorimer și Bluntchli inclusiv -Bd / oh: Războiul viitor în relațiile tehnice, economice și politice volume mari -Anichkov, Război și muncă părți Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" GR L KAMAROVSKY umanitate, iar aici contribuția FILOZOFIEI este de dorit în special Suntem interesați în prezent de opiniile asupra războiului a doi filosofi ruși de seamă, care le-au exprimat recent în scrierile lor, dar fiecare din punctul său de vedere special Solovyov este un moralist și tratează războiul în ansamblu mult mai strict decât Cicherin, un politician și un adept convins al lui Hegel Dar, ca urmare, primul ajunge la un fel de concluzie ambiguă și nu suficient de decisivă, iar al doilea stă prea mult sub jugul faptelor din trecut și este legat de teoria sa nereușită a absolutității statului Domnul

Solovyov și-a expus gândurile despre război în două dintre cele mai recente lucrări interesante: într-un mare tratat: "Justificarea binelui Filosofie morală" *), iar în Forma populară, colocvială: "Sub palmieri^**) Ambele se completează reciproc Prima dă o teorie generală a războiului magistral conturată, în a doua autorul se oprește asupra unora evenimentele timpurilor moderne și încercările, deși fără succes, ridică vălul viitorului Războiul îi apare autorului ca o boală cronică a omenirii, care ar trebui tratată nu simptomatic, ci direcționând eforturile către cauzele interne care o dau naștere Pentru a o înțelege corect, este necesar să puneți nu una, ci trei întrebări diferite despre ea: morală generală sau teoretică, istorică și morală personală sau practică Pe partea morală generală, toată lumea este de acord că pacea este bună, iar războiul este rău Nu pot exista două puncte de vedere asupra acestui punct: este unanim recunoscut de către toți că pacea este norma, ceea ce ar trebui să fie, iar războiul este o anomalie, ceea ce nu ar trebui să fie ' ·) Capitolul optsprezece Sensul războiului; p - (Ms ed) **)^ > - , - Turgot, Biblioteca "Runivers" IV IVANOV justiție pentru a rezolva disputa dintre prima și a doua mărime Condorcet mizează și pe un alt remediu Ideea de a răspândi dominația tuturor științelor este atât de mare și de sublimă încât ar trebui să inspire cu entuziasm adevăratul cap filozofic și să fie o contrabalansare a înclinațiilor egoiste Semnificația entuziasmului în triumful viziunii științifice asupra lumii va fi apreciată de succesorii lui Condorcet, dar vor înțelege și că departe de pretutindeni se poate conta în mod egal pe capacitatea oamenilor de a asimila adevăruri evidente și de a veni din ele în entuziasm Problema autoritatii ramane deschisa Gânditorul, stăpânit de un "spirit revoluționar" *) și de speranțe entuziaste, nu a reprezentat deplina semnificație psihologică și politică a acestei sarcini și, totuși, tocmai această sarcină a cerut de la creatorii de mai târziu ai viziunii științifice și filozofice asupra lumii cel mai puternic efort de inventivitate, logica si perspicacitate sociala, iar ea a dat predominant un caracter original, independent miscarii revolutionare de gandire in comparatie cu ideile secolului al XVIII-lea Vrem să spunem că problema îmbinării puterii publice și a perspectivei elaborate de știință și filozofie a dat un conținut nou activității intelectuale și politice a moștenitorilor epocii iluminismului și revoluționar Acest fapt determină relația reciprocă a ambelor curente și luminează semnificația pozitivă a filosofiei secolului al XVIII-lea în marea efort culturală a omenirii iluminate de a descoperi un nou crez în locul celui tradițional Am putea fi convinși că acest sens este departe de a fi epuizat de o singură critică, distrugerea rațională, politică sau mai mult sau mai puțin științifică a perspectivei lumii vechi Încercările de a crea nu au fost mai puțin persistente, variate și foarte des ♦) Expresia lui Comte asupra construcției lui Condorcet - autorul cărții Esquisse Cours de la philosophie posi live IV, Biblioteca "Runivers" CĂUTAȚI PENTRU VIZIUNEA LUMIEI pasională decât o luptă pur critică, iar fără aceste încercări activitatea creatoare ulterioară a gândirii filozofice ar fi fost un fel de revelație miraculoasă, o inspirație exclusiv personală a profeților individuali de învățătură neașteptată De fapt, altceva s-a întâmplat și ar fi trebuit să se întâmple, scăzând strălucirea originalității gânditorilor individuali, dar, pe de altă parte, întărind sensul istoric, legal, al întregului fenomen IX Noțiunea de secol al XVIII-lea ca o epocă exclusiv critică s-a dovedit a fi atât de irezistibilă pentru literatura istorică și filosofică a secolului următor, atât ostilă cât

și prietenoasă, încât inevitabil apare chiar și după cele mai aparent elocvente rezerve Aceste rezerve se găsesc în principal la scriitorii care sunt interesați de anumite credințe pozitive, fie că sunt religioase sau filozofice Cea mai firească metodă este de a demonstra necesitatea și caracterul rezonabil al unei astfel de credințe, de a urmări soarta istorică a înclinațiilor creative ale minții umane și de a arăta continuitatea dezvoltării lor Așa face cel mai pasionat apărător al credinței de la începutul erei postrevoluționare, Lamennay El se referă neobosit în primul rând la Rousseau, de mai multe ori își folosește zicala din Contractul social: "Niciun stat nu a fost fondat fără ca religia să-i servească drept bază* Lamennay constată că inima lui Rousseau a fost atrasă de creștinism și numai mândria l-a ținut înapoi *), conform lui Rousseau nu face excepție Lamennet este gata să extindă prezența credinței la toți liderii partidului filosofic El găsește în corespondența lor idei care sunt în mod clar contrare *) Lamennais Essais sur l'indifference en matiere de religion O s P - I , ;i , Mélanges religieux et philosophiques VI Întrebări de filosofie, carte ' Biblioteca "Runivers" IV IVANOV împotriva neîncrederii lor deschise Lui i se pare că Voltaire nu a respins niciodată ființa supremă și chiar acesta este singurul adevăr care a rămas de neclintit cu "imaginația sa mobilă " Lamennay se referă la șmecheria lui Voltaire împotriva conducătorilor atei, acești "draci ai iadului " Chiar și la Diderot, Lamennay găseşte gândurile ostile societăţii ateiste Şi totuşi filosofia secolului al XVIII-lea, după părerea sa, este o filozofie distructivă şi strigă: écrase^ cette philosophie destructive!*) Un alt apărător, nu mai puțin hotărât, al religiei - doar filozofic - Saint-Simonistul Pierre Leroux, se pare, s-a apropiat cel mai mult de adevăr "Devine păcat să auzi", spune el, "de parcă filosofia secolului al XVIII-lea ar fi vrut să răstoarne orice religie Filosofii secolului al XVIII-lea, cu scopul de a distruge creștinismul, care, în ochii tuturor, avea control complet asupra numelui și ideii de religie, au fost nevoiți să ridice un alt steag și să atace creștinismul sub numele de religie Majoritatea lucrărilor antireligioase scrise de ei în acest sens se referă la religia trecutului Dar unde ar fi izvorul geniului lor, al entuziasmului și al puterii lor asupra popoarelor, dacă nu ar găsi în inimă germenul unei noi religii a omenirii?" Leroux se referă la Rousseau și citează un lung fragment din raportul lui Condorcet despre educația publică ca sursă principală a uneia dintre principalele prevederi ale școlii Saint-Simoniste: "toate instituțiile sociale ar trebui să aibă ca scop îmbunătățirea morală, mentală și fizică a clasa celor mai numeroşi şi mai săraci goi" Şi totuşi ca urmare constată că secolul al XVIII-lea nu a cunoscut "filozofia istoriei"; şi tocmai în alianţă cu ştiinţele naturii trebuie să ducă la "marele sarcini" **) *) Reflecție asupra stării Bisericii în Franța în secolul al XVIII-lea VI, - ; I, , ; VI, **) La politicieni A politicii sociale și religioase care se potrivește timpului nostru Revista independentă , , , , - Библиотека"Runivers" ПОИСКИ ЗА МІРОСОЗЕРЦАНІЕМЪ Știm cât de exactă este această concluzie Nici un singur scriitor din epoca iluminismului nu a avut o filozofie separată a istoriei - este adevărat, dar la fel de sigur, că ideile lui Turgot și Condorcet au pus bazele principale ale științei viitoare Turgot a conturat însăși legea la care filosofia pozitivă a secolului al XIX-lea s-ar strădui să reducă dezvoltarea omenirii, iar Condorcet a subliniat în ce ar trebui să constea cel mai progresist moment al acestei dezvoltări și a făcut-o atât de detaliat încât Filosofii de mai târziu ai istoria trebuia să-și epuizeze întregul plan S-a pus, așadar,

"marea problemă" și, ceea ce este deosebit de important, s-a explicat metoda de rezolvare a acesteia și idealul rezultatului final Ne vom întâlni cu Filosofia istoriei Saint-Simonistă, i e chiar cu cea care l-a inspirat pe Leroux însuși la predicarea religioasă și vom vedea că concluziile lui Turgot nu au fost deloc criticate, iar Condorcet a fost infirmat cu succes acolo unde nu se poate vedea puterea lui de Filosof al Istoriei, unde este doar publicist-educator În sfârșit, există o vedere, aparent cea mai firească, inspirată de unul dintre cei mai influenți scriitori ai secolului al XVIII-lea Rousseau se considera în primul rând un apărător al lui Dumnezeu, al Providenței și, în consecință, al religiei și pe această bază a luptat împotriva "filozofiei vulgare" Unii istorici moderni au recunoscut această poziție excepțională a Filosofului genevan și au văzut în el un creator diferit de contemporanii săi Louis Blanc a exprimat această privire cu o vehemență deosebită În opinia sa, toată opera filozofică a secolului trecut este puternic împărțită în două direcții - rațiune și sentiment Unul este cauza enciclopediștilor, celălalt este rusi Unul este raționalismul, o alianță pentru distrugere, care duce la "anarhia intelectuală"; Rousseau și-a asumat sarcina inversă: "au lăudat mintea care desparte, ea a arătat sentimentul care adună și unește" Și Louis Blanc pictează un portret cu entuziasm al lui Jean- * Biblioteca "Runivers" IV IVANOV Jacques - "nemuritor și nefericit" Aceste definiții sunt incontestabile, dar proprietățile unificatoare ale sensibilității lui Rousseau sunt supuse unei puternice îndoieli Louis Blanc consideră că este o axiomă că "raţiunea separă, iar credinţa uneşte" Dacă este aşa, Rousseau nu avea tocmai o credinţă unificatoare, din multe motive În primul rând, credinţa lui Rousseau nu este atât un sentiment organic, invariabil viu , ca stare poetică; apoi, el însuși a recunoscut necesitatea de a comunica credinței sale din exterior o forță de raliu, sub Forma decretelor legislative și, în sfârșit, orice unitate necesită un anumit sprijin ideologic și o anumită contemplare, în timp ce Rousseau a refuzat a da un sens filosofic general sentimentului său până când acesta a depășit "vocea interioară" : este un fenomen pur subiectiv și deci nu poate fi predat, ci doar expus Când "credința" lui Rousseau devine cu adevărat o legătură, este în esență o doctrină politică și, în practică, o doctrină coercitivă În crearea unei viziuni asupra lumii bazată pe sentiment, autorul Emil nu a avut mai mult noroc decât autorul Dicționarului filozofic despre fundamentele rațiunii și am subliniat identitatea pozițiilor logice ale religiei la Rousseau și Voltaire Nu există, așadar, date care să-l opună pe creatorul Rousseau enciclopediștilor-distrugători Iar Louis Blanc însuși este calificat în mod repetat în favoarea elementului pozitiv și creativ în filosofia enciclopedică Nu a fost intenția enciclopediștilor, spune el, de a lăsa moștenire generațiilor viitoare doar distrugere și întuneric "Au doborât neclintit și neobosit credințele străvechi, pentru că se așteptau să lase o carte cu materiale pentru transformarea cunoașterii și și-au imaginat că, după potopul percepțiilor umane, arca lor va apărea, plină cu tot ce este necesar pentru restaurarea lumii mentale "Așa se explică că este mult mai aproape de adevăr decât de alegerea sentimentelor organizatorului Rousseau din haosul creat de minte În cele din urmă, lupta revoluționară a lui Louis Biblioteca "Runivers" CĂUTAȚI PENTRU VIZIUNEA LUMIEI Blanc se reduce la o "luptă filosofică a doctrinelor" , la realizarea moștenirii lui Diderot, Voltaire și Jean Jacques*) Este corect să punem unul lângă altul pe reprezentanții raționalismului și ai sensibilității în ceea ce privește doctrină Toți au fost la fel de

interesați să recreeze lumea ideilor și toți au încercat la fel de zadarnic să se limiteze la munca creativă pur ideologică și, într-o singură logică, în datele științei sau în sugestiile inimii și conștiinței, să găsească o unificare integrală simbol Louis Blanc, închizând ochii la disonanța interioară a predicării religioase a lui Rousseau - autorul Mărturisirii vicarului din Savoia și al Codului de religie civilă - trece în tăcere semnificația culturală profundă a ideilor lui Turgot și Condorcet , ascunzând în sine motivele mai evidente de unificare ideologică și credință fundamentală, h ƅm inspiraționale, dar revărsări împrăștiate și starea de spirit a lui Rousseau Cea mai instructivă judecată în general despre lupta de contemplare a lumii a fost exprimată de Jouffroy în celebrul său articol: Cum se rezolvă dogmele? Iată o schiță foarte pitorească și generală a luptei trăite de secolul al XVIII-lea și trăită pentru totdeauna de omenire în epocile progresive ale existenței mentale Dar pitorescul s-a dovedit a fi prea arhitectural, disjuns din punct de vedere logic, în realitate evenimentele nu se petrec într-o astfel de succesiune, ele nu par să se succedă ca și cum ar fi premisele unui silogism, ci conțin cele mai diverse curente ale ambelor critică și creativitate Jouffroy crede că în timpul distrugerii unei dogme învechite, negarea însăși înlocuiește credința: a crede că prima doctrină este falsă înseamnă deja a crede în ceva, iar negarea îi inspiră mai întâi pe oameni zel și fervoare Dar când poziția este pe deplin dovedită și inamicul este ucis, tot ce rămâne este să râzi de absurditatea ei, zelul scade *) Louis Blanc Histoire de ia revolution française P I $ - , - , , - , ; VI, ; IX, Biblioteca "Runivers" IV IVANOV pentru absența opoziției; de jur împrejur este un deșert; oamenii au pierdut vechea credință și nu au dobândit-o pe cea nouă; se bucură de libertatea spiritului perfectă: îi măgulește și îi mângâie o vreme; dar în cele din urmă se instalează oboseala, căci slăbiciunea naturii umane nu lasă nicio îndoială Potrivit lui Jouffroy, scepticismul distruge antichitatea și supraviețuiește victimei sale Ea face loc dogmatismului pe baza unei legi psihologice imuabile "Avem nevoie de credință pentru că știm că există adevăr Îndoiala este o stare de spirit care ne poate captiva doar ca fiind eliberați de doctrina falsă Când această satisfacție este epuizată, tânjim după o nouă credință; de îndată ce minciuna este distrusă, dorim adevărul " Apoi, crede Jouffroy, întreaga sarcină este îndeplinită - să creăm o nouă viziune asupra lumii în locul celei vechi - și aceasta cade în sarcina altei generații, copiii a părinților sceptici, "care au văzut doar prima jumătate a sarcinii" *) Dar acest raționament este prea armonios pentru a corespunde pe deplin realității istorice De fapt, scepticismul pur, critică care domnește fără restricții, nu este un curent cultural tocmai în ajunul schimbării unei credințe de către alta, decât la anumiți indivizi Majoritatea, în interesul credibilității criticii, este obligată să critice în numele unui principiu pozitiv A declara orice doctrină absurdă înseamnă a o compara cu alta, potrivit criticului, adevărată, deoarece absurditatea este contrastul cu ceva evident rezonabil Aceasta este psihologia elementară a oricărei negații serioase, despre care tocmai vorbește Jouffroy Conceptul de rău presupune în mod necesar conceptul de bine și invers, prin urmare "crederea în rău este o amăgire" nu este altceva decât un tautologic *) Comentariu ies dogmes finissent Globe mai Reprint in Mélanges philosophiques P , I "~ > Biblioteca "Runivers" CĂUTAȚI PENTRU VIZIUNEA LUMIEI Frazele expresiei "credință în binele adevărului " Și repetăm din nou: nu există epoci critice ideale, curentul critic poartă

invariabil cu el materiale pentru construcția viitoare Așa a fost, de altfel, în al XVIII-lea secol, și știm și ne vom convinge mai târziu ce moștenire pozitivă valoroasă au lăsat-o scepticii organizatorilor "Necesitatea adevărului" este simțită nu numai de moștenitorii "scepticilor", ci și de scepticii înșiși; numai că posibilitatea practică de a-l descoperi nu este aceeași în ambele generații Pentru sceptici, adevărul rezidă în mod necesar în domeniul idealului teoretic și rămâne în această poziție până când o luptă socială izbucnește între "minciună" și "adevăr", iar această luptă nu testează și nu completează noile idealuri Atunci rămâne pentru noi generații pentru a crea o nouă credință nu numai pe baza rațiunii și conștiinței, ci și în funcție de indicațiile experienței istorice Această etapă esențială - aplicarea practică și dezvoltarea unui ideal care a apărut chiar și în epoca scepticismului - a fost sărit de Jouffroy, și ea a fost cea care a stabilit principala diferență psihologică și culturală dintre negați din secolul al XVIII-lea și figurile credincioase ale perioada postrevoluționară Revoluția a pus la încercare practică vechile și noile învățături, a încercat să aplice elementele gata făcute ale viziunii filozofice asupra lumii și, în mod firesc, a oferit lucrătorilor moderni și de mai târziu din același domeniu indicii elocvente ale viabilității unuia sau altă vedere Relația reciprocă dintre conținutul ideologic al revoluției cu mișcarea secolului al XVIII-lea a fost perfect definită de unul dintre istoricii ei entuziaști și sinceri, Michelet "Revoluția nu a sporit moștenirea ideilor vitale pe care i-a lăsat-o filozofia modernă A implementat unele dintre aceste idei în instituții, dar a adăugat puțin la ele Abundent în legi, este "sărac în dogme; ea nu Biblioteca "Runivers" IV IVANOV potolește foamea veșnică a sufletului omenesc, mereu însetat și flămând de Dumnezeu" *) Ultimele cuvinte sunt inexacte: revoluția s-a străduit cu zel pentru dogme și chiar pentru satisfacerea "foamei eterne " Dacă nu și-a îndeplinit scopul, motivul nu constă în lipsa de dogmatism a revoluției Leroux este mai aproape de adevăr; el constată că "revoluția în toată dezvoltarea ei este o idee religioasă fierbinte" **) Mai exact, problema doctrinei socio-religioase este prezentă în cele mai importante evenimente ale revoluției Merită să ne amintim cronologia simplă a Faptelor pentru a ne convinge de semnificația enormă, adesea excepțională, a chestiunii viziunii asupra lumii - de la începutul revoluției până la apariția unor noi idealuri pe baza ei La început, revoluţia nu a arătat nici radicalism, nici pasiune pentru însăşi sarcina pe care chiar şi talentatul politic Voltaire a exprimat-o cu ascuţit şi fără milă écrase^ l'infâme! Revoluția, transformând statul și relațiile sociale, nu a vrut să atingă dogmele sacre și a decis să se mulțumească doar cu schimbări în biserică ca instituție Decizia este succesivă; odată ce s-a dovedit posibilă înlocuirea vechii monarhii cu una nouă, constituțională, iar din punct de vedere al constituției, raporturile clerului, ca moșie, cu statul au trebuit să se schimbe De aici și ideea unei organizații civile a clerului Ea se bazează pe două sarcini - protecția noului sistem de stat de abaterile de clasă și asigurarea practică a toleranței religioase Ambele sarcini au fost rezolvate prin singurele mijloace - subordonarea clerului ordinii civile generale și distrugerea poziției politice de monopol a catolicismului Clerul, desigur, nu putea fi de acord cu o asemenea soartă și, din moment ce întrebările Bisericii Catolice, cum *) Michelet Hist de la rev fr Ed definitiv VI, *') Politici auxiliare R Index , ț Biblioteca "Runivers" CĂUTAȚI PENTRU VIZIUNEA LUMIEI organizații, din timpuri imemoriale și indisolubil împletite cu

chestiuni de doctrină, lupta pentru poziția socială a clerului a dat inevitabil naștere la polemici dogmatice, de principii Iar prima adunare revoluționară - cea fondatoare - se transformă în catedrală de fiecare dată când este următoarea chestiunea clerului și a bisericii, iar oratorii devin, vrând-nevrând, istorici ai bisericii și chiar "părinților" și "marilor preoți" ei ", după remarca veninoasă, dar adevărată a apărătorilor antichității Discursul despre toleranță intră direct în problema conștiinței, a "măreției religiei": așa o spune Mirabeau Problema proprietății clerului devine o chestiune canonică, deoarece implică problema veche a relației dintre religie și puterea seculară, a drepturilor statului asupra bisericii, a diferențelor dintre comunitatea creștină primitivă și ierarhie ulterioară Mirabeau vorbește deja despre necesitatea egală a lui Dumnezeu și a libertății, analizează esența creștinismului, care este contrar ideii de religie națională, analizează psihologia sentimentului religios și a conștiinței religioase, vorbește despre o "ființă infinită", despre "spirit mondial", de "gândire divină", analizează semnificația testamentelor evanghelice, ca exclusiv spirituale, deloc politice Teologia autentică și adunarea îl aplaudă cu entuziasm Presa, desigur, reflectă acest spirit și se etalează articole-predici, studii istorico-bisericești și tratate teologice ii episcopi exemple Mântuitorul, apostolii, vechii arhipăstori Nici un motiv nu rămâne în uitare din istoria veche de secole a creștinismului și a Bisericii, din epocile Imperiului Roman, din lupta medievală a papalitatea cu putere seculară, din amintirile necazurilor Reformei Este ușor de imaginat la ce rezultat ar trebui să ajungă lupta Catolicii au luptat simultan cu luptători înarmați cu o varietate fără precedent de arme: studenți cu gândire liberă Biblioteca "Runivers" IV IVANOV filozofii, jansenişti, protestanţi şi, s-ar putea spune, înaintea Adunării Constituante, în decurs de câteva luni, s-a jucat un litigiu sporit şi îmbunătăţit al două viziuni asupra lumii, până atunci, de-a lungul secolelor, a izbucnit periodic şi pe ocazii separate Dar revoluția nu a îndrăznit încă să introducă în legislație un spirit anti-creștin, iar catolicii ortodocși au numit întâlnirea doar "schismatică și prezbiteriană" *) Organizarea civilă a clerului a dus lupta înainte brusc, pe calea radicalismului Apărătorii acestei organizații și-au arătat prototipul în biserica creștină primitivă, când episcopii și preoții erau aleși de popor Indicația nu este în întregime exactă: în noua biserică democratică, toți alegătorii politici și-ar putea alege miniștrii, adică străini și străini Aleșii au depus un jurământ de credință națiunii, legii, regelui și constituției Li se dădea un anumit salariu și o dependență ierarhică foarte slabă a celor de jos față de cei mai mari Pentru episcopii dreptcredincioși, aceasta însemna: "religia este distrusă, slujitorii ei sunt reduși la poziția deplorabilă a funcționarilor la plata tâlharilor" Și în adunare în același timp s-au auzit cuvintele: "Biserica este în Stat, iar nu Statul în Biserică Suntem o convenție națională; cu siguranță avem puterea de a schimba religia Nu a existat o rezolvare pașnică a unui astfel de conflict și a început un război intestin între vechea biserică și noul stat și noua biserică Noul cler a fost ales solemn, adesea cu entuziasm patriotic ***) Chiar și girondinii de mai târziu, notoriu fi *) Pressense Uéglise et la révolution française, P , , , , - **) Cuvintele unui episcop breton și deputat Camus Ib , ***) Bertrand Robidou Historie du clergé pendant la révolution française P II, Biblioteca "Runivers" Căutări de către MYROSOSERTSANIEM filozofii, în epoca "constituției civile" participă activ la serbările cu ocazia alegerilor ecleziastice, iar

Vergniaud, Gadet, Jeansonnet rostesc discursuri de laudă a "sfintei noastre religie", "credinței părinților noștri", doresc să cinstească religia și patria împreună *) -I/ Drept urmare, acești oratori vor învăța o altă limbă, și nu numai ei patria, pe măsură ce clerul se împarte în două tabere ireconciliabil ostile - cei care au jurat constituție și cei care nu au jurat, iar printre aceștia din urmă mulți își amintesc vechile mijloace ale catolicismului pentru a-și atinge scopurile, tulburările politice Doar patru episcopi decid să jure , alții se alătură emigrației sau luptă împotriva revoluției acasă În astfel de condiții, adunarea constituantă este înlocuită cu una legislativă, care poartă cu ea reproșul lui André Chenier pentru că membrii aceștia s-au dovedit mai capabili a fi teologi decât legiuitori noua congregație merită mult mai mult un asemenea reproș Sub el se joacă o tragedie sângeroasă, pedepsindu-i cu cruzime nemiloasă pe reprezentanții bisericii recalcitrante La început, vetoul impus de rege asupra hotărârilor adunării împotriva preoților nejurăți, a fost una dintre sursele umilirii monarhiei și căderii acesteia, a dus la iunie și august și, în cele din urmă, aceeași ceartă religioasă a aprins furia zilelor de septembrie A fost precedat de o serie de rezoluții care respirau fanatismul războaielor religioase În adunare au fost audiate cereri ca preoții criminali să fie declarați "în afara societății", adică să respecte prescripția lui Rousseau privind "religia civilă" cu exactitate literală; libertatea religioasă a fost abolită prin decizia de a folosi bisericile pentru închinare numai prin înjurături *) Aulard Les orateurs de la Legislative et de la Convention P I - Biblioteca "Runivers" IV IVANOV preoții morți, în plus, oratorii revoluționari susțineau legitimitatea privării de libertate a celor care au persecutat-o mereu În mod evident, Revoluția se pregătea să pornească pe calea propriului său fanatism religios Regele, cu veto-ul său, a fost reprezentantul toleranței și libertății în fața inchizitorilor filosofiei, care au cerut și în curând au dus la îndeplinire ororile medievale împotriva celor vinovați și nevinovați Zilele de septembrie trebuie să ia locul nopții Sfântului Bartolomeu în istoria luptei revoluționare împotriva catolicismului, iar comparația iacobină a preoților cu omizile supuse exterminării este o demnă contrabalansare la tunetele vechii Inchiziții împotriva ereticilor *) Lupta doctrinelor a luat o asemenea formă deja la a doua adunare revoluționară S-a ocupat aproape zilnic de chestiunea religioasă și ecleziastică și a adus în ea toată pasiunea și mânia aprinse în reprezentanții poporului de evenimentele interne și externe Cele mai nervoase temperamente și extreme de petrecere au intrat în scenă De acum înainte, marea sarcină culturală cade în mâinile unor grupuri separate, indivizi individuali Politica transformatoare se transformă în cele din urmă într-o rețea de conspirații revoluționare, iar adunarea centrală se dovedește necontenit a fi doar un parter sau cor în spectacole concepute și puse în scenă de cluburi, comitete sau chiar doar deputații aleatorii și artiști amatori improvizați Dar în cel mai înalt grad remarcabil este Faptul: cele mai zgomotoase piese sunt invariabil pe tema unei chestiuni religioase; conflictele de partid creează farse și drame pe același teren; influențele și dictaturile urcă și cad în mijlocul urilor și pasiunilor religios-politice A treia întâlnire revoluționară - convenția - nu participă atât la acumularea de capital primit de la predecesorul său, cât este prezentă la evenimente *) Despre caracterul religios al crimelor din septembrie - Pressensé, - Robinou II, , - Biblioteca "Runivers" CĂUTAȚI PENTRU VIZIUNEA LUMIEI S Ele constau în lupta intestină a partidelor

filozofice Adunarea Constituantă a pus problema practicii bisericești; s-a contopit imediat cu problema dogmei bisericești și a învățăturii catolice, iar sub influența evenimentelor produse, a trecut în cele din urmă într-una pur religioasă Schisma sângeroasă, care s-a dovedit a fi inevitabilă în structura și punctele de vedere ale Bisericii Catolice, a condus mințile cele mai hotărâte nu la un reformist, ci la un program revoluționar în domeniul dogmei în sine și a inspirat încercări de a înlocui religia tradițională în general cu o nouă, revelație-FILOZOFIE, St scrierea - Dicționarul filozofic, Contractul social sau chiar Sistemul Naturii Deja în adunarea constituantă, Robespierre a descoperit un vis prețuit - să acționeze cu catolicismul după regulile lui Rousseau privind religia civilă - adunarea legislativă a deschis calea acestui și altor idealuri "filosofice" În Convenție, libera gândire moderată, îndoiala voltairiana, era reprezentată de girondini; unii s-au înclinat spre scepticismul deplin și ar fi încântați dacă problema religiei ar dispărea complet de pe scenă *) Montagnard l-au luat foarte aproape de inimile lor, deși în niciun caz în același sens Aici se puteau găsi admiratori ai rațiunii mondiale, naturii, Ființei Supreme și pur și simplu rațiunii umane, sectanți fanatici, în spiritul lui Robespierre, materialiști lipsiți de griji, tip dantonian și preoți mistici ai "ideei de umanitate", precum profetul " Domnul neamului nostru uman"- Anahorsis Klootz Viziunea asupra lumii a tuturor acestor profeți nu poate fi în niciun caz recunoscută ca fiind clară sau stabilă Girondinul Gadet, care a mărturisit anterior despre catolicitatea sa la alegerea unui episcop din Bordeaux, acum s-a răzvrătit împotriva lui Robespierre chiar și pentru ideea de Providență Nici radicalii nu au putut fi de acord *) Aulard Les Orateurs I, - Biblioteca "Runivers" IV IVANOV luarea în considerare a conceptului de rațiune, identificându-l apoi cu Divinul și trecând în catolicism, limitându-l apoi la simplul simț, apoi, în sfârșit, căutându-i întruchiparea în filozofie și știință Tulburarea ideilor religioase care domnea în Convenție a fost sporită și mai mult de intruziuni violente din exterior În afara zidurilor, adunările au creat și doctrine și au înființat culte, în comitete, în comuna pariziană și, în final, în departamente Revolta din Vendée, viu colorată în culori religioase, a servit drept sursă inepuizabilă de noi inspirații profetice, chiar mai impetuoase decât la Paris Cel puțin, flăcările ateismului au fost aprinse mai devreme în provincii, datorită zelului comisarilor Convenției Ei au fost primii care au declarat război catolicismului în numele rațiunii și au fost inițiatorii primului cult revoluționar Fouche s-a remarcat cel mai mult: activitatea sa i-a servit drept model El și-a declarat sarcina de a înlocui toate "cultele superstițioase și ipocrite" cu un "cult al republicii și moralității naturale* , să schimbe preoții care primesc întreținere de la guvern; și între timp și-a botezat personal fiul nou-născut, a dat decrete și a organizat ceremonii în spiritul noii religii A început de-catolicizarea Franței în cuvânt și acțiune A asumat rapid forme de represalii sălbatice împotriva unui inamic lipsit de apărare Contemporani - în special două dintre cele două tabere diferite, scriitorul radical Mercier și episcopul "civil" Gregoire, a lăsat în cel mai înalt grad imagini vii ale evenimentelor tulburi care au marcat războiul filosofiei cu Tot felul de blasfemie, spectacole de mascarada - cu zeițele rațiunii, actrițe, cântărețe și femei frumoase pur și simplu libere, cu măgari în veșminte preoțești, cu munți simbolici în biserici, cu altare către patrie, natură, libertate, egalitate, "morală universală", cu statui filozofi și chiar Marat; toate acestea

mărturiseau o distrugere destul de bogată Biblioteca "Runivers" CĂUTAȚI PENTRU VIZIUNEA LUMIEI corp și fantezie satirică *) Dar care a fost învățătura pozitivă a noului cult? Avem două surse principale pentru a hotărî întrebarea: declarațiile clerului catolic, care au renunțat la vechea lor credință în numele noului, și imnurile, catehismele, discursurile profeților și preoților rațiunii Renuntarile sunt, fara indoiala, cele mai spectaculoase scene din istoria "Ratiunii" La Paris, preotii apar la Conventie, in frunte cu episcopul Parisului, Gobel Episcopul renunta la rangul sau si nu recunoaste decat cultul libertatii si sfântă egalitate **) în diverse vremuri la Paris și în provincii au fost întocmite și în expresii generale: se spune despre "filozofie * învingătorul fanatismului, despre "virtuțile sociale", despre "morala filozofică", despre " șarlatări de preoți", despre "absurditatea dogmelor care au umilit măreția lui Dumnezeu" , lângă minte este menționată Ființa Supremă ***) Toate aceste discursuri seamănă foarte mult cu Formule și mai puțin mărturisesc despre participarea personală , inimos sau mintal, a autorilor înșiși în textul prezentat Fără îndoială, de foarte multe ori a fost întocmit sub presiunea fricii sau a calculului material și apostații s-au desprins uneori doar cu cuvinte puternice, în genul - un înșelăcitor, un șarlatan - la adresa gradului lor şi aici au cerut o recompensă materială, prezentând în acelaşi timp adunării tinerelor lor soţii "bun republican Ulterior, Danton a cerut ca Convenția să interzică "mascaradele antireligioase" în sala de ședințe *) Mercier Pandantiv Paris la Revolution sau le Nouveau Paris Λ IL Grégoire -Histoire des sectes religieuses P I, cap v ** Mercier II, Gregoire Eu, cap IV Autorul atribuie renunţarea la episcopul Gobel de la rang, şi nu de la og chi, "groaţiei" înaintea gândirii pariziene şi înaintea lui Chaumette Cf Aulard Le Culte de la Raison et le Culte de VEtre Suprème ***) Exemple de renunțări în La Revolution française , aprilie, etc ****) Le Culte - cp Louis Blanc Hist de la rev IX, Biblioteca "Runivers" IV IVANOV Tot interesul pentru definirea unei noi credințe a fost de partea fondatorilor săi și chiar au încercat din greu să o facă În primul rând, trebuie să creați un nou St istorie, ca Sf Scriptura este deja prezentă în lucrările de filozofie Convenția decide publicarea Colecției Oficiale de Fapte Eroice și Civile ale Republicanilor Francezi Sunt, deci, noi sfinți, trebuie să fie sărbători în cinstea lor Calendarul republican este inventat / Ideea lui se bazează în întregime pe lupta împotriva creștinismului, după cum se vede din raportul lui Romm: epoca creștină, și mai ales duminica creștină, este supusă distrugerii Se presupune că lunile sunt mai întâi numite principiile și evenimentele revoluției, apoi li se dau nume din ciclul naturii sub latitudinea Parisului Duminica este înlocuită cu un deceniu, iar relatarea creștină nu este altfel numită "stilul sclavului" stil de superstiție" Calendarul este, fără îndoială, cel mai important act creator în cultul Rațiunii: el perpetuează adorarea fenomenelor ale naturii, ideilor și faptelor politicii revoluționare Fondatorii cultului încearcă să adune cât mai multe reproșuri abstracte și alegorice la adresa catolicismului De sărbătoarea celui de-al -lea Brumaire, în Catedrala Notre Dame a fost ridicat un munte, pe el un templu în stil grecesc cu inscripția J la philosophie, la ușa templului se află busturi a patru filosofi ai Iluminismului În cinstea zeiței Rațiune, s-a cântat un imn despre "sfânta libertate - fiica naturii" și s-au auzit strigăte - să trăiască Republica! Trăiască Muntele! Dintre filozofi, Rousseau a primit cele mai multe onoruri; Iisus Hristos este, de asemenea, menționat, dar numai ca "sans-culotte cinstit", "cel mai

bun iacobin" *) Gregoire, I, cap VI Biblioteca "Runivers" CĂUTAȚI PENTRU VIZIUNEA LUMIEI care a distrus în întregime monarhia și a înființat o republică În imnuri, Marat a ocupat un loc de cinste lângă Brutus Numele lui este dat nou-născuților la botezul civil împreună cu numele de Mucius Scaevola; o atribuie și adulții, semnând "Marat - fost așa și așa" Ei încearcă să limiteze noul cult la o formă definită; este publicată cartea Rituri în cinstea egalității, libertății și rațiunii, sunt descrise în detaliu structura templului, cursul închinării; sunt tipărite predici de zeci de ani; se proiectează o întreagă ierarhie a clerului În provincii există chiar și un periodic dedicat noului cult, Documents de la 'Raison Editorul este un admirator înfocat al lui Voltaire, precum și al lui Rousseau; el expune critica Filosofului și religia vicarului de Savoia; duhul lui este împrumutat de la Candide, patosul de la Emile, iar cuvintele la religion naturelle îi orbiesc paginile*) Din aceste date se poate determina sensul filozofic și politic al religiei Rațiunii Filosofia este epuizată de cea mai impetuoasă opoziție față de creștinism, inspirându-și din ideile lui Rousseau, Voltaire, parțial Mably - este menționat uneori alături de ei - și nicidecum din operele materialiștilor Holbach și Helvetius par să nu existe pentru închinătorii Rațiunii ca religie - auzim laudele lui Helvetius de pe buzele lui Girondin Brissot, care nu intenționează să "l inventeze pe Dumnezeu" Dar aceasta este singura concluzie complet exactă care se poate trage despre dogma noului cult În toate celelalte privințe, el are o compoziție vagă și pestriță Însuși conceptul de Rațiune rămâne atât de nedefinit încât nici în Duma pariziană, centrul unei noi religii, ei nu înțeleg dacă să înțeleagă rațiunea lumii sau rațiunea umană? Niște prosla *) Despre festivitățile Rațiunii - cartea lui Auiard, foarte detaliată în Grégoire I, cap VIII-XIII și articole din La Rev francaise , oct , XIII , -(în provincii) Despre Documents de la Raison și editorul lor, La Rev ir , XIII, etc O reprezentare foarte vie a festivităților pariziene de la Mercier II, etc Întrebări de filosofie, carte b Biblioteca "Runivers" IV IVANOV Mintea și Ființa Supremă, "Dumnezeul oamenilor liberi", sunt în același timp Editorul The Mind Papers recunoaște, de asemenea, ambele credințe Dar principalii profeți ai cultului filozofic sunt Chaumette și Geber în ochii apostolului Ființei Supreme, Robespierre, atei care sunt pedepsiți tocmai pentru această crimă Caracterul politic al cultului, pe de altă parte, este destul de clar Aceasta este credința iacobină, războiul iacobin împotriva relațiilor sociale nu numai monarhice, ci și moderat republicane Iacobinismul a transformat Rațiunea într-una dintre cele mai crude zeități create vreodată de gheață Iacobinismul a comunicat caracterul inchizitorial al luptei viziunilor asupra lumii "Intemeietorii cultului Rațiunii", spune un martor ocular, "nu aveau nimic concret în ideile și planurile lor, cu excepția unei dorințe pasionate de a eradica catolicismul și slujitorii săi" *) **), iar istoria "Rațiunii" este nimic altceva decât istoria fanatismului filozofic, care s-a declarat sincer pedeapsă și pedeapsă împotriva catolicilor pentru intoleranța lor Numai această sarcină i-a unit pe noii profeți și pe adepții lor și, dacă nu i-au glorificat pe La Mettrie, Holbach, Helvetius ca profesori ai lor, a fost doar pentru că nici un cult și niciun simbol nu a putut fi extras din învățătura lor pentru mulțimea de adepți Materialismul pur în sens religios și pur și simplu în sens politic este inutil, ca o formulă matematică sau chimică, și nici Klootz, nici Geber, nici Chaumette nu au vrut să fie astfel de atei Robespierre în mintea lor vedea ateismul, pentru că nu aveau niciun crez pozitiv, nu existau dogme despre Providență și

nemurirea sufletului Dar aceste dogme au apărut nu numai în ochii lui Chaumette, ci și a lui Gade *) Gregoire I, - ; cf Aulard, **) Gregoire, I, - Biblioteca "Runivers" CĂUTAȚI PENTRU VIZIUNEA LUMIEI "superstiție" , întrucât făceau parte din doctrina catolică Când Robespierre i-a mărturisit, atât iacobinii, cât și girondinii aveau dreptate: Robespierre avea nevoie nu atât de o doctrină, cât de proprietățile ei disciplinare, fără îndoială imperioase, nu de o religie, ci de un fel de teocrație Pe această bază, nu religios-filosofic, ci religios-politic, s-a jucat drama în două acte a iacobinismului Primul act este moartea "ateismului" în persoana întemeietorilor cultului Rațiunii; al doilea este triumful de o zi al "Ființei Supreme" și moartea profetului său IV Ivanov (Urmeaza finalul) " Biblioteca "Runivers" Câteva observații despre teoria cunoașterii istorice Această știință (istoria) urmează aceeași metodă ca și geometria, pentru că ea creează din ea însăși o lume de mărimi, se construiește din propriile sale elemente (Vico, Știința nouă, Cartea I) În mișcarea modernă a gândirii filozofice, întrebările despre teoria cunoașterii ies din ce în ce mai mult în prim-plan Interesul pentru ele conține începutul unei crize majore și profunde în metoda științifică generală, în analiza științifică și înțelegerea fenomenelor Natura acestei crize, această schimbare, este pusă foarte clar în evidență de acele metode științifice și cognitive care au dominat perioada din spatele nostru, perioada "pozitivismului" Dacă pot să vorbesc foarte general, tendința pozitivă a avut puțin interes în subiectul gânditor științific însuși; tacit pozitivismul a luat mintea umană drept un aparat, un grup de mijloace care servesc pentru reflectarea simplă și pură a Faptelor exterioare El era înclinat să identifice definițiile noastre mentale ale lucrurilor cu esența lucrurilor; în schemele noastre, rubrici, clasificări, periodizări, pozitivismul era înclinat să vadă adevărata ordine a lucrurilor, corelațiile reale ale lucrurilor înseși; în sfârşit, în impresiile recurente ale schimbării sau simultaneităţii fenomenelor, gândirea pozitivismului Biblioteca "Runivers" CATEVA OBSERVAȚII DESPRE TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE nu găsesc altceva decât o reflectare a legilor mișcării și a coexistenței fenomenelor în sine Dispoziția filozofică generală devine în prezent ' novitsya diferit Ea se caracterizează prin dorinţa, în primul rând, de a ne da socoteală, de a stabili ce aducem noi înşine în percepţia, în observarea Faptelor;^ cu ce categorii le abordăm; ce elemente ale psihicului nostru introducem dinainte la fiecare abordare a noastră a subiectului de studiu Ea vrea să determine care este ponderea dispozițiilor necesare și inevitabile ale gândirii noastre în toată cunoașterea noastră despre lume Vrea să cunoască acele condiții mentale în care se formează ideile noastre despre lumea reală, în care are loc stabilirea Faptelor și clasificarea lor Vrea să știe care este sensul psihologic al concluziilor noastre despre legătura reciprocă a fenomenelor din lumea reală, despre regularitatea lor etc Ne cere, ca să spunem așa, să fim judecători ai propriilor noastre cercetări științifice Pentru anumite grupe de științe, aceste sarcini epistemologice generale propuse de cea mai recentă filozofie capătă un caracter aparte, aparte Știința istorică, fără îndoială, își va prezenta propria teorie a cunoașterii istorice Nu sunt sigur dacă un astfel de termen există deja sau a fost folosit Dar cererea corespunzătoare, în orice caz, a fost clar definită Voi numi doar numele lui Simmel, Stammler, Durkheim și cartea recent publicată de Xenopol*) pentru a indica interesul pentru problemele epistemologice din științele sociale Care este sarcina actuală a acestei direcții? Fără îndoială, în analiză, în revizuirea

rubricilor și termenilor stabiliți în istorie și sociologie, scheme și diviziuni, tehnici și metode Această revizuire este foarte importantă *) Xenopoi, Principes fondamentaux de l'histoire Biblioteca "Runivers" p ștergător În modul raționamentului nostru, în formularea întrebărilor, în comparațiile și analogiile noastre, în toată terminologia noastră, suntem încă cu totul supuși "realismului" științei pozitive, acționăm conform tradițiilor ei Vorbim despre influența individului asupra societății și influența mediului asupra individului; spunem despre schimbarea stărilor sociale prin catastrofe sociale și despre influența evenimentelor asupra stărilor sau a stărilor asupra evenimentelor; vorbim despre împingeri înainte și reacțiile pe care le au cauza, despre căderi și renașteri, despre triumful forțelor morale asupra celor Fizice sau invers - Fizice asupra celor morale, despre vitalitatea și invincibilitatea ideii etc În conștiința populară, toate aceste nume corespund Faptelor dure sau grupurilor de Fapte care se presupune că există în afara noastră în contururi distincte, la fel "chiar dacă nu le-am uita" descoperindu-le, percepând în termeni esențiali, înțelegem în definiții exacte și apoi explicăm relațiile lor În mintea populară nu există aproape nicio bănuială că toate aceste Fapte, grupuri și serii constituie tăieturile noastre mentale, experiențele noastre mentale, că " percepția simplă", o simplă observare a fenomenelor trecute, este o muncă complexă combinațională și creativă Pozitivismul, ignorând această condiție, a susținut amăgirea populară) O analiză a termenilor și formulelor istorice și sociologice din punctul de vedere al teoriei cunoașterii va trebui în primul rând să determine în ce constă această lucrare combinativă, ce principii ne ghidează în observatiile noastre Un exemplu, luat din istoria științei noastre, ne va arăta în ce măsură Faptele sunt rearanjate, își schimbă culoarea și Forma, dispar și cresc, în funcție de perspectiva noastră, pe unghiul de vedere Teoria cândva dominantă a circulației istorice a reprezentat norma în destinele istorice Biblioteca "Runivers" FĂRĂ OBSERVAȚII DESPRE TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE omenirii schimbarea a două mişcări, mişcarea culturii în sus de la un punct de plecare şi mişcarea ei în jos, înapoi la ieşire; o inversare a creșterii de la un nivel inițial și a scăderii înapoi la acel nivel; după care ar trebui să vină din nou o ascensiune nouă și egală etc Teoria circulației a considerat norma în cursul istoric al fragmentării principalei forme integrale de viață și credința integrală inițială a oamenilor în existență independentă și opinii individuale, apoi o întoarcere de la anarhie și fragmentare la fosta unitate Sub influența acestei idei generale s-au plasat Faptele istoriei Romei, istoria bisericii creștine, istoria noilor state europene Conform acestei perspective, Roma a trecut de la monarhie prin aristocrație și democrație înapoi la monarhie; biserica din unitatea catolică de credință și clădire prin erezie, prin anarhia sectelor și conceptelor, prin negare merge la o nouă unificare, un nou triumf al unei viziuni unice asupra lumii; barbarie este înlocuită de organizarea socială, cultură, care la rândul ei, devenind mai subțire, duce la declin moral și creează condițiile unei noi sălbăticii, unei noi barbari Astfel, Faptele au fost plasate, ca să spunem așa, de-a lungul unor linii curbe, ale căror capete s-au întâlnit din nou într-o anumită măsură, Faptele au primit semne deosebite asociate cu conceptele de creștere sau scădere, totalitate și fragmentare, armonie și anarhie Observaţiei istoricului i s-a dat astfel, ca să zicem, planul de bază; avea și în mâini un anumit tip, un model de pe care să-și copieze toate tablourile: era istoria Romei Observația a mers cu totul altfel când a

fost stabilită teoria progresului infinit și consistent Mâna-I; linia de conducere nu era acum o curbă, ci o linie dreaptă ascendentă continuă Pași înainte, etapele urmăririi acestei linii s-au numit "îmbunătățire", "îmbunătățire- Biblioteca "Runivers" p VIPPER Observarea trebuia să fie mai sensibilă la anumite Fapte decât la altele, alegându-le pe cele care ar putea fi marcate "mai bune, mai ample, mai umane", etc și ignorând altele în care un astfel de semn s-a dovedit a fi inaplicabil Sau dar unde astfel de semne nu sa deschis imediat, observația a căutat aspecte pozitive "ascunse"; prin substituire, substituire a ceea ce s-a căutat, a salvat conștient sau inconștient fidelitatea legii generale În conformitate cu această tendință generală, o altă poveste reală a servit drept tip, model pentru observație; nu a fost istoria Romei, care, conform vechii teorii, a făcut cerc complet, într-un fel sau altul și-a încheiat cursa, ci istoria noii Europe în ultimele - secole, cu acumularea ei neîntreruptă de bogăție, creșterea populației și schimbul, dezvoltarea rapidă a tehnologiei și științei - istorie, promițând, aparent, multe succese în viitor Cu o astfel de interpretare generală, observația a văzut alte Fapte în locul celor obținute din punctul de vedere al vechii teorii Deci, de exemplu, acum nu a văzut revenirea la barbarie, la starea primitivă în epocă; - anunț Pentru teoria progresului nu ar putea exista goluri complete, pierderi complete în mișcarea omenirii În locul Faptului presupus anterior al scufundării societății în sălbăticia ei originară, observația a văzut acum un Fapt cu totul diferit: libertatea germană, morala creștinismului, organizarea culturală și educațională a Bisericii; iată marile date pozitive care au luat locul unei culturi învechite bazate pe sclavie și supunerea individului față de stat, pe moralitatea unui patriot, și nu pe dragostea față de o persoană etc (reproduc doar cele obișnuite) terminologia construcţiilor filozofice şi istorice din punctul de vedere al teoriei progresului) În loc de cădere, noua teorie a văzut apariția de noi principii proaspete, adăugarea de elemente la vechea cultură imperfectă, care trebuiau să o conducă la un nou nivel superior Biblioteca "Runivers" CÂT SE CONSUMĂ DESPRE TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE Ceea ce este plasat astfel în grupurile de observații noastre nu poate fi numit o reflectare directă și simplă a realității Grupurile pe care le numim Fapte nu constituie nimic dat nouă, pe care îl asimilăm pasiv sau pur și simplu îl descoperim Conștiința unui Fapt cunoscut din trecut este rezultatul, în primul rând, al capacității noastre, al obiceiului nostru de a percepe impresii într-o anumită grupare, într-o anumită coeziune, legătură Ideile noastre despre Fapte depind de cadrul în care introducem datele fragmentare ale tradiției și rămășițele trecutului "Faptele apar și dispar în diverse reprezentări istorice și! poze Faptele există pentru un ochi și sunt absente/absent pentru celălalt De exemplu, despre Faptul "revoluției industriale" din Anglia la sfârșitul secolului al XVIII-lea în știință a început să vorbească relativ foarte recent Părțile constitutive ale acestei idei - fenomenele progreselor în tehnologia mașinilor și mijloacelor de comunicație, plecarea populației de pe pământ și deplasarea acesteia către centrele fabricii, extinderea relațiilor comerciale și coloniile Angliei, reducerea meșteșugurilor mici și dezvoltarea industriei autohtone și a producției din fabrică - toate acestea erau cunoscute și observate înainte, înainte de a începe să vorbească despre "Faptul revoluției industriale"; aceste fenomene sunt momente neredescoperite Dar aceste momente nu au fost conectate anterior într-un singur grup, ei nu au văzut un singur fapt; a Faptului, pe care acum ne imaginăm sub

această colecție un nume personal, nu a existat în minte În schimb, nu mai vedem Faptul care a fost recunoscut anterior în știință și numit "influența asupra Europei a cruciadelor"* Era, de asemenea, un grup de fenomene diverse: căderea papalității, creșterea orașelor, dezvoltarea cavalerismului, respingerea idealului ascetic etc Aceste grupuri erau legate anterior între ele sub un singur semn Pentru noi, datorită unui aspect diferit, componentele acestui "Fact" s-au dovedit a fi fenomene Biblioteca "Runivers" P, VIPPER serii diferite și chiar epoci diferite, fenomene care, după cum ni se pare, au fost mutate eronat într-un singur plan, pliate într-o perspectivă comună La prima vedere, se pare că drumul studiului istoric și al generalizării merge de la descoperirea, acumularea, descrierea și clasificarea materialului nou până la judecățile generale bazate pe acest material Privind mai adânc, trebuie să recunoaștem că în acest caz mergem aproape în direcția opusă: nu contează, conștient sau nu, dar începem afacerea de a descrie sau analiza materialul în sine cu un plan de acțiune definit, care în finalul se reduce la o întreagă viziune asupra lumii Sub influența unui astfel de plan are loc o selecție involuntară, dar certă, a Faptelor, plasarea lor într-un anumit unghi de vedere: unele ne trec atenția, nu sunt depuse în ideile noastre, precum Faptele; altele vin în prim-plan sau sunt luminate de o anumită latură a lor Mai strict spus, sub influența unui astfel de plan, nu există nici măcar o selecție, ci crearea de fapte în mintea noastră, formarea lor după desen, pe liniile arhitecturale ale unui sistem cunoscut Dar observăm această împrejurare, înțelegem sistemul pe care Faptele îl servesc doar atunci când stăm în afara lui În analiza metodelor istorice şi sociologice din punctul de vedere al teoriei cunoaşterii, va trebui să se acorde atenţie rolului acestor sisteme consacrate în procesul studiului istoric Munca noastră se mișcă în cadrul tradiției, scheme gata făcute care ne direcționează, reglementează afacerea, dar în același timp limitează libertatea gândirii noastre Când începem să studiem, materialul Faptelor este deja împărțit în secțiuni și secțiuni; rubricile și semnele comemorative stau deja deasupra departamentelor; Fapte noi, material nou, trebuie mai întâi amestecat în scheme solidificate, adaptate la Forme și tonuri gata făcute Biblioteca "Runivers" deloc OBSERVAȚII DESPRE TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE Schemele și termenii care le acoperă rămân inevitabil în urma mișcării actuale în știință La început, ele sunt simboluri ale combinațiilor vii de gândire; ele supraviețuiesc de mult perspectivei generale care le-a chemat Este suficient să reamintim că distribuția materialului istoric în funcție de epocile celor monarhii ale profetului Daniel, distribuția care s-a dezvoltat sub influența așteptărilor iudeo-creștine ale sfârșitului lumii în cadrul adevăratului roman încă viu Imperiu în epoca lui Augustus și Nero, că această împărțire a epocilor istorice a durat până la sfârșitul secolului al XVI-lea Odată întăriți, termenii primesc un fel de viață specială: inițial nume simple, semne simple, par să se transforme în minte în Fapte generale incontestabile Ei încearcă să descopere un nou sens în ei, li se oferă noi interpretări Ca rezultat, s-ar putea spune, termenii încep să tiranizeze materialul viu Aici intră în joc o proprietate specială a psihicului nostru - de a construi în mărimi abstracte nemișcate Formulele și sistemele lucrării anterioare, uitate în detaliile sale și în cursul său real: aceasta este o trăsătură care se exprimă, de exemplu, în căutarea un sens misterios și o învățătură profundă printre simboluri și prejudecăți, rămase din antichitate, sau în exaltarea limbajului tradițional asupra nevoilor specifice ale vorbirii și gândirii vii (cum era, de exemplu,

printre reprezentanții romantismului la începutul secolului) al XIX-lea), sau în îndumnezeirea statului "nu făcut de mână" (cum s-a întâmplat din nou cu reacţionarii de la începutul secolului al XIX-lea) V) Puterea unor astfel de simboluri este deținută, în primul rând, de denumirile de "vârste", fie că le înțelegem în sensul de secole, fie în general de epoci delimitate aproximativ cronologic Știm foarte bine că nu există nicio legătură între perioadele numerice și schimbările de dispoziții, concepte sau stări culturale, economice și totuși, odată ce s-a stabilit o caracteristică a unui secol, de exemplu, secolul al XVIII-lea, sau secolul lui Ludovic al XIV-lea , sau secolul Biblioteca "Runivers" P VIPPER Renaștere - un astfel de secol capătă contururi solide din exterior Să ne imaginăm că se descoperă noi Fapte care nu sunt potrivite pentru acele titluri și epigrafe care au fost fixate pentru o anumită vârstă Ce se întâmplă atunci? Rareori admitem că caracterizarea noastră a secolului a fost incompletă, eronată Îndoit mai devreme, titlul său conturat tăios de nume ne zdrobește; și vorbim despre Fapte noi sau trăsături noi: "aceasta nu intră într-un astfel de secol, de exemplu, secolul al XVIII-lea, deși îi aparține cronologic *, sau "aceasta este o trăsătură într-un secol întârziat", sau , dimpotrivă, "precoce", sau: "aceasta este o trăsătură străină altor fenomene, neconectată organic cu restul" Ceea ce este ușor de atribuit unui anumit tip, de obicei ne referim la o anumită vârstă, deja anterior fixă Ceea ce face o impresie șovăitoare, instabilă, ceea ce se împarte între două tipuri deja formate în ideile noastre, avem foarte ușor tendința de a clasifica la rubrica "epoci de tranziție" - această definiție pare să poată satisface o anumită cerere, să explice ceva în construcţii istorice Odată ce este atașat de aceasta sau de acea epocă, ea participă deja la interpretarea noastră ulterioară a epocii așa numite Ne obligă de fiecare dată să căutăm într-o asemenea epocă o confuzie deosebită, unele contradicții deosebite, suferință, obscuritate, dualitate etc , deși în esență confuzia, obscuritatea și contradicțiile erau doar în concepțiile noastre despre ea Pentru a ilustra influența asupra noastră a titlurilor, clasificărilor, categoriilor și denumirilor, s-ar putea indica rolul termenilor "reacție", "învierea", "individualism", "viziune antică asupra lumii", "idee germanică" Biblioteca "Runivers" CATEVA OBSERVAȚII PRIVIND TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE £> libertate' etc De exemplu, individualismul - termen, însă, extrem de obscur și lax - a fost însușit ca trăsătură caracteristică New Age, în epoca precedentă, în virtutea contrariului, au început să caute începuturile coercitive sociale, socialiste : au fost căutate în breaslă, ateliere, în sistemul urban general, în biserică Cercetătorul a impus atelierului, corporației, orașului principii comuniste, pentru a prezenta o explozie de individualism ca un protest împotriva lor Câte fantezii entuziaste au trezit un cuvânt semi-mistic "reînvierea" datat din secolele XIV-XVI Cuvântul, din nou, ca "individualism" este flexibil și ambiguu, sub care orice este substituit convenabil - conceptul de veselie și conceptul de libertate a spiritului și imaginea vieții fierbinți a societății și ideea de o persoană care se întoarce la cerințele naturii sale presupus reprimate și zdrobite etc Un cercetător conștiincios a trebuit apoi să caute granița exactă, prima rază a acestui "spirit" evaziv și ambiguu, care a fost scăzut și imaginat sub cuvântul frumos "renaştere" Toate aceste Formule și titluri au oferit nu numai cadre, ci au evocat și anumite asocieri, au stimulat căutări într-o anumită direcție sau au întârziat, dimpotrivă, dezvoltarea gândirii în altă direcție h Mă voi opri asupra unui exemplu tipic Termenul de "viziune antică asupra lumii" a rezistat

mult timp și încă nu a dispărut Sub această denumire, de fapt, în jurul secolului al V-lea s-a ascuns o caracterizare foarte arbitrară a conceptelor și stărilor de spirit ale grecului: era compusă din petice, din reprezentarea poetică homerică a zeilor, din definirea tendințelor artistice ale vremurilor lui Fidias, din tabloul educației gimnastice, în sfârșit, puțin din exemplele de patroni orașului iotismul grecesc Pe baza acestui amalgam, s-a dovedit Biblioteca "Runivers" P VIPPER o idee comună despre o veselie deosebită a unei persoane antice în general, despre armonia conștiinței sale, despre echilibrul spiritului și trupului din el, despre importanța centrală a cultului frumosului pentru el etc Deocamdată nu este cazul să criticăm această noțiune, care s-a sprijinit pe un mozaic de ficțiuni Este suficient să spunem că, chiar dacă ar fi adevărat pentru un anumit moment istoric, atunci nu ar trebui smuls dintr-un anumit loc geografic și cronologic Și exact acest lucru s-a întâmplat mai târziu cu caracterizarea dată a grecului cultural din secolul al V-lea, când totalitatea acestor concepte a fost desemnată cu numele de "viziunea antică asupra lumii " A început să servească ca o caracteristică a grecului în general a tuturor timpurilor, și apoi a romanilor, pentru că, dacă romanii nu citeau literatură greacă, aveau profesori greci și își identificau pe ceilalți zei cu cei greci În cele din urmă, întreaga epocă a vechii culturi mediteraneene și întregul său teritoriu au fost acoperite cu un simbol convențional , care constă în cuvintele "viziunea antică asupra lumii", iar termenul a domnit Între timp, cercetătorul a început să descopere o serie întreagă de fenomene istorice care contraziceau această noțiune convențională Privind mai atent, observăm, de exemplu, într-o anumită măsură, în centrul aceleiași epoci în istoria Greciei, care a servit drept bază pentru caracterizare, fapte precum tendința ascetică și mistică, remarcăm rolul proeminent al profeticului sectarism Fără aceste fenomene, este imposibil să se înțeleagă chiar și astfel de figuri "în mod normal vechi" precum Socrate și Platon În plus, în această epocă, se pot observa trăsături de pesimism, o stare de pocăință, de exemplu, la cinici, care amintește în multe privințe de monahismul ascetic medieval Ce loc trebuia acordat acestor trăsături, au fost ele constatate în cea mai elementară epocă a "viziunii lumii antice?"* În primul rând, merită să acordați atenție faptului că Biblioteca "Runivers" CATEVA OBSERVAȚII PRIVIND TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE pentru că este foarte greu pentru un cercetător să afirme pur și simplu trăsături contradictorii, întrucât o dogma istorică binecunoscută este fixată printr-un nume și un simbol Gândurile lui involuntar timid și rătăcit Aici, însă, Faptul este afirmat și recunoscut Încă nu obține proporțiile și perspectivele de care are nevoie într-un cadru general Este atribuită mai întâi curiozităților, ciudățeniei epocii, fenomenelor secundare, "suplimentare" Dar, să spunem, numărul acestor fapte crește odată cu studiile suplimentare Ele formează un fir special în imaginea trecutului, un grup special care se întinde pe parcursul mai multor secole, aparent tot mai puternic Apoi încearcă să ajute cu o nouă formulă Trebuie să recunoaștem fenomenele remarcate de misticism, pesimism etc ca o încălcare și o încălcare foarte gravă a "viziunii antice despre lume" Da, spun ei în atenția lor, acestea sunt trăsături, semne ale unui declin incipient Orficii, Socrate, Cinicii etc , spun ei acum, sunt precursorii căderii păgânismului și pregătirii creștinismului S-a făcut o mare concesie, dar perspectiva este încă dominată de vechiul termen Declinul s-a întins timp de - secole Dar, se întreabă, cât a durat prosperitatea, starea normală? Și acum, se pare, ar trebui să se limiteze aproape la

un secol al cincilea, pentru că momentele precedente sunt puțin cunoscute și neclare Ce fel de declin este, însă, acesta, ce fel de criză dureroasă este aceasta, care, în durata ei, se transformă ea însăși în normă? În ciuda acestor neconcordanțe, termenul își continuă impactul Întrucât epoca de la Socrate la Iulian Apostatul este considerată epoca "declinului" sau "de tranziție", în ea sunt transferate anumite combinații psihologice, pe care suntem obișnuiți să le asociem cu fenomenele de boală, suferință, așteptări grele, îndoieli spirituale, etc Principalul rezultat al dominației termenilor înrădăcinați este că aceștia schimbă fenomenele și caracterul Biblioteca "Runivers" P VIPPER caracteristici noi, parcă, într-un singur plan, într-o imagine fixă, nemișcată Datorită dominației termenului "viziunea antică asupra lumii" de-a lungul istoriei grecești, ei căutau un fel de elen ideal, cu nota principală a dispoziției și principiul principal al gândirii Ce s-a întâmplat cu Formula "viziunii antice despre lume" s-a întâmplat și cu conceptul de "economie antică", iar imaginea sistematică a fost mai ușor stabilită aici că cadrul extern al "epocii antice" era gata și, prin analogie, părea firesc pentru a găsi în ele și condiții economice omogene De aici s-a obținut un grup condiționat de semne și imagini economice, mutate într-un întreg de-a lungul timpului lui Primus și Ulise până la intrarea în imperiul barbarilor în secolul IV și V secole după PX Munca sclavilor, disprețul eliberat față de munca industrială, slăbiciunea schimbului și mulțumirea de sine a gospodăriilor, așa-zișii oyks, care au pregătit tot ce era necesar în mijlocul lor, acestea sunt trăsăturile pe care le-au atribuit, ca tipice și, în plus, strâns legate între ele, într-o singură imagine sistematică Abia recent această imagine falsă a început să fie distrusă Efortul principal al unor astfel de oameni de știință, de exemplu, precum Ed Meyer, are ca scop separarea sistemului Faptelor, care nu există în realitate, ci este strâns în idei, pentru a localiza Faptele în funcție de loc și timp, pentru a distinge când și unde a fost sclavia și în ce formă, când și unde a existat un oikos economic natural și a devenit capitalismul dezvoltat; pentru a risipi noțiunea unor particularități unice ale acestei vieți, agățându-se din nou de termenul de "viață antică", pentru a-și arăta numeroasele analogii cu cultura europeană modernă Biblioteca "Runivers" FĂRĂ OBSERVAȚII DESPRE TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE la interesul obișnuit cu care pamfletele și rezumatele Ed Meyer, se poate judeca din obiecțiile ascuțite și vii pe care le-au trezit care este puterea rubricilor moștenite, cât de mult direcționează și reglementează în esență munca istoricului Am văzut că în stocul grupărilor de Fapte pe care le folosim, a punerii întrebărilor, există Formule de bătrânețe neobișnuit, au supraviețuit cu mult dispoziției care le-a trezit Între ei pot fi cei care s-au abținut de la viziuni asupra lumii care au dispărut de mult, s-au abținut ca simboluri și relicve vechi, prin inerție Analiza va dezvălui neconcordanța lor cu celelalte solicitări ale noastre Ca exemplu de astfel de fragmente supraviețuitoare ale vechilor sisteme religioase și filozofice, s-ar putea cita Formulele încă foarte comune privind rolul în istoria marilor personalități Este suficient să ne uităm puțin la aceste definiții pentru a vedea că ele reprezintă o dezvoltare a ideii tradiționale de eroi Acesta este un concept vechi, foarte vechi, despre marii făcători de minuni, care au lăsat o impresie puternică în urma lor, ale căror figuri posteritatea trebuie să explice epoci și cotituri importante ale istoriei Este ușor de văzut în ce măsură personalitățile mari, "mare" în caracteristicile istorice obișnuite sunt asemănătoare

cu eroii mitologici Fie că mai găsim printre alți oameni credință autentică în rolul extraordinar al geniilor, fie că întâlnim în schemele istorice o expresie mai deghizată a acestei idei sub forma unei evaluări raționaliste a locului și influenței geniilor în istorie, totuși , avem în fața noastră rămășița vechiului mitologic ce viziune asupra lumii De fapt: avem aici aceeași metodă de personificare într-un moment de personalitate creativ sau gânditor, o afacere de masă, o totalitate de idei, acțiuni, instituții - același obicei de a căuta o persoană simplă și, în plus, vie, Voiros de Filosofie, Vol , Biblioteca "Runivers" • P VIPPER cauza creată; aceeași idee că o epocă sau o mișcare trebuie să-și aibă întemeietorul, eponimul Acum avem doar reînnoit terminologia în acest sens; dar în esenţă punctul de vedere nu este departe de oricare al homeric În orice caz, avem printre interpretările istorice ceva egal în arhaism cu faimosul Phlogiston, prin intermediul căruia s-a explicat anterior arderea, sau nu mai puțin faimoasa "frica de gol", care a fost atribuită corpurilor fizice O analiză din punctul de vedere al teoriei cunoașterii ar trebui să ne dezvăluie prezența în discursurile noastre istorice a unei serii întregi de combinații preconcepute, în privința cărora, poate, nu ne-ar fi trecut prin cap multă vreme să ne gândim de ce am considera-le normale Aceste combinații, pe baza cărora construim perspectivele Faptelor, sunt adesea doar comparații, metafore, tropi, fraze retorice În cele din urmă, ele nu sunt altceva decât momente obiectivate ale psihicului nostru Împărțirea întregii omeniri în eleni și evrei, sau în Don Quijote și Hamleți, desigur, este doar un joc de poezie plin de spirit, dar în aceeași direcție se întocmesc discursuri întregi despre figurile istoriei, despre națiunile și epocile istorice La baza unor astfel de caracteristici istorice stă ideea trăsăturilor de personalitate, a momentelor psihologice, care sunt împărțite în grupuri întregi, traduse în culorile epocilor Dacă am fi dispuși să aplicăm unor astfel de combinații de gândire termenul idolo, prin care Bacon desemna prejudecățile obișnuite în formularea judecăților științifice, am putea aduna mai multe tipuri de dola psihologice Este foarte obișnuit, de exemplu, să se raționeze în funcție de tipul de paralelism psihologic În caracteristicile generale ale epocii Reformei, se poate găsi o astfel de explicație a legăturii dintre tendințele religioase și politice XVI Biblioteca "Runivers" CATEVA OBSERVAȚII PRIVIND TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE și secolele XVII: Protestantismul reprezintă individualismul în religie, principiul libertății personale și al autodeterminarii în domeniul credinței și al gândirii teoretice; prin urmare, ea trebuie să conducă în mod necesar la cererea și dezvoltarea libertății politice, a dreptului liber al individului în stat etc De aici s-a tras concluzia că rădăcinile revoluției europene se află în Reformă La baza acestei construcții stă, fără îndoială, ideea analogiilor psihice și a interacțiunii lor: libertatea de credință este analogă cu libertatea politică, ca și reprezentarea și, prin urmare, una o provoacă pe cealaltă în cursul istoric al lucrurilor Strict vorbind, faptele nu sunt date în această schemă Franța, acea arena principală a revoluției politice, a rămas în marea masă a populației sale fidelă catolicismului Dimpotrivă, în Germania, principalul domeniu al Reformei, nu există nicio mișcare către libertatea politică până în secolul al XIX-lea Oponenți ai parlamentarismului și libertății politice, Stuart erau înclinați către o politică de libertate religioasă etc Dar, pentru a ieși din toate aceste greutăți, susținătorii schemei de mai sus s-au ajutat cu diverse combinații Cauza putativă trebuie cumva să fie de acord cu efectul putativ: ideile - așa

a mers explicația suplimentară, auxiliară - pot acționa la distanță, sărind peste un interval mai mult sau mai puțin semnificativ; trec dintr-o țară în alta și prind rădăcini, își continuă munca pe pământ nou Un exemplu de întindere de dragul combinației psihologice acceptate este interpretarea următorului fapt particular în spiritul paralelei de mai sus În epoca războaielor religioase din Franța, protestanții și catolicii, la rândul lor, pe măsură ce intrau în opoziție față de guvern, au prezentat un program revoluționar și au apărat teoriile libertății politice În jurnalismul ambelor partide religioase exista o învățătură !: Biblioteca "Runivers" P VIPPER despre contractul social și restrângerea autorității monarhului prin contract, despre dreptul de rezistență populară la puterea ilegală sau tiranică până la justificarea crimei politice, doctrina reprezentării și sistemul parlamentar de guvernare; în cele din urmă, au fost înaintate planuri și proiecte radicale republicane și sederaliste În perseverența și acuitatea lor, publiciștii hughenoți și catolici erau aproape egali, poate chiar și cei din urmă erau mai ageri Între timp, odată sub influența caracterizării politice de mai sus a protestantismului, noii istorici s-au străduit în cea mai mare parte să găsească la hughenoți principii politice mai radicale, decisive și mai consistente decât la oponenții lor religioși Pe aceeași combinație de paralelism istoric, aparent, se bazează aspirațiile istoricilor de a găsi în epoca creștină timpurie, în limitele Imperiului Roman care a adoptat creștinismul, o nouă ordine socială, mai blândă și mai umană decât în epoca păgână anterioară În acest sens, de exemplu, eforturile multor istorici de a interpreta fenomenele unei colonii de iobagi asociate cu marile moșii au fost curioase ca fapt de progres social, ca fapt de "creștere a dreptății sociale" în comparație cu sclavia economia de plantație a sfârșitului republicii și începutului imperiului Cât de mult s-au scris cuvinte calde despre a da unui sclav o colibă și o familie, o curte și o vatră, câte declamații care în numele vindecării maselor nu ar trebui regret moartea culturii și prăbușirea " de oameni din stratul cel mai înalt" - și toate acestea sub influența ideii că noua etică ar trebui să i se răspundă noi trăsături sociale similare Aici nu este nevoie să criticăm acest punct de vedere și să subliniem, de exemplu, că colonia de iobagi a absorbit nu atât foști sclavi, cât oameni mici liberi, țărani și arendași, că ferme mari de sclavi nu erau comune înainte Biblioteca "Runivers" CATEVA OBSERVAȚII PRIVIND TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE cu o nouă Formă, iar pe de altă parte, s-au păstrat mai târziu, în epoca creștină Nu este nevoie să ne oprim asupra aspectelor grele negative ale iobăgiei binecuvântate, asupra manifestărilor imobilizării feței, asupra manifestărilor noului patriarhalism și asupra arbitrarului domnilor Este important pentru noi acum să remarcăm doar dependența interpretării mai recente a coloniei de o schemă tipică care poate fi subsumată conceptului de paralelism Dispozitivul paralelismului istoric, foarte des întâlnit, este înlocuit uneori cu altul, într-o oarecare măsură opus, care se bazează pe conceptul, ca să spunem așa, de echilibrare istorică, compensare Iată un exemplu de aplicare a acestuia Prima jumătate a Evului Mediu în Europa Centrală se caracterizează printr-o puternică dezvoltare a ierarhiei sociale, a seignoratului și a patronajului, degradarea celor slabi din punct de vedere social, care sunt așezați pentru cei puternici etc e Istoricul părea că încearcă să găsească un contrabalans la acest Fapt: părea că încearcă să găsească elemente echilibrante, reconfortante în mediul modern pentru aceste fenomene / A căutat astfel de elemente în biserică; spunea că în societatea feudală militaro-aristocratică

biserica a rămas democratică, că alcătuirea ei în Evul Mediu era plebee, că era o mare nivelătoare Aceste argumente păreau să fie susținute și mai mult de ideea generală că creștinismul este în esență o doctrină democratică Două, trei exemple au servit drept ilustrație, doi, trei oameni din clasele de jos, care au ajuns în poziția de mari ierarhi în mediul bisericesc Aceste exemple, sub influența unui concept odată format, păreau a fi ridicate la o regulă și acoperă o mulțime de altele, opuse Acum avem tendința de a crede mai degrabă că Biserica nu a stat niciodată în afara altor forme sociale; că biserica în fiecare epocă a reprodus și repetat în mijlocul ei societatea vremii în ea economică Biblioteca "Runivers" p, VIPPER Skih și caracteristici culturale Sistemul bisericesc era magnat și slujitor feudal în epoca domniei; elementele democratice și formele economiei monetare au ieșit în prim-plan în ea în epoca dezvoltării urbane etc Dar nu este o chestiune de critică Din nou, este important pentru noi în acest moment să observăm doar influența unei combinații mentale deosebite, care l-a forțat pe om de știință modern să caute elemente de "echilibru" în imaginile istorice Privind cu atenție acele idei inițiale care ghidează cutare sau cutare setare, plasare, acoperire a Faptelor pentru grupuri întregi sau epoci, observăm printre ele adesea simple metafore Iată, de exemplu, judecata obișnuită cu privire la motivul principal al artei gotice medievale: "catedrala gotică", citim, "exprimă spiritul religios al Evului Mediu, aspirația spre înălțimi, spre infinit " Nu este evident că tot raționamentul a apărut aici din dublul sens al cuvântului "înălțime, înalt" pe care un simplu joc de cuvinte l-a transformat într-o teorie? Dintr-o comparație verbală similară a apărut caracterizarea obișnuită a stării de spirit a unei persoane medievale, pe care o reduceau la o stare de spirit deosebit de dificilă, la discordie și luptă interioară Unde avem sprijin pentru o asemenea descriere a psihologiei omului medieval? Pare mai ales în sunetul simplu al cuvintelor "două", "dual", "split" Istoricul repetă expresiile: "dualismul în conceptele începuturilor spirituale și materiale ale vieții", "lupta a două pretenții universale - puterea domnului și puterea imperială", repetă aceste cuvinte și începe să vorbească despre o dualitate deosebită a om medieval, contemporan cu aceste dualitate În esență, așa-numita teorie organică a dezvoltării statului și a societății, teoria organică în general în sociologie, se bazează tot pe metaforă Comparația societății cu organismul, termenul "conexiune organică Biblioteca "Runivers" CATEVA OBSERVAȚII PRIVIND TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE individul cu societatea *, folosită spre deosebire de conceptul de conexiuni mecanice - toate aceste comparaţii, formule şi antiteze au fost aruncate în cursul jurnalismului reacţionar de la începutul secolului al XIX-lea Contrastând organismul cu mecanismul, acest jurnalism a menit să-și separe puternic revendicările de începuturile educaționale și revoluționare ale secolului precedent "Stat-mecanism** însemna în terminologia sa: drepturi egale ale indivizilor, în totalitatea lor reprezentând poporul suprem, "stat-organism" însemna: repartizarea oamenilor după vechea ierarhie socială, subordonarea unei persoane față de el" grup ** natural, adică subordonarea fiecăruia față de vechea lui autoritate socială Legăturile organice, traduse într-un limbaj mai concret, însemnau: iobăgie, reglementarea breslelor, subordonarea muncitorilor față de patroni, protecția onoarei nobiliare și privilegiilor nobiliare etc În vorbirea directă, acest lucru suna nepoliticos; pe de altă parte, cuvântul inventat a avut un mare succes, pentru că amintea de un fel de sânge, de relație inseparabilă, de nutriție reciprocă, de întreaga viață a

societății prin interacțiunea celulelor individuale, individual nesemnificative și inevitabil pieritoare Comparația a avut un succes uimitor și a dat un impuls foarte durabil, care s-a exprimat în diverse teorii organice, care au abandonat ulterior tendința reacționară Dintre adepții concepției organice, toate fenomenele de dezvoltare socială, formarea claselor, schimburile comerciale, administrația politică etc , își găsesc analogia în fenomenele vieții organice a animalelor, în dezvoltarea sistemului circulator, nervos și sistemele osoase în acestea din urmă, în schimbul și circulația nutrienților și t e Toate aceste definiții detaliate ale școlii organice sunt doar o continuare a metaforei principale, sunt metafore private, fragmentate în aceeași direcție O altă întrebare este, în ce sens teoriile organice au ajutat la găsirea de noi Fapte, clasa Biblioteca "Runivers" P VIPPER dimensionați-le; munca ar putea fi foarte fructuoasă; dar motivul ei originar rămâne încă doar o întorsătură poetică sau retorică Combinațiile generale, precum cele prezentate, sunt legate printr-un anumit fir de tendințe sociale, deși uneori foarte îndepărtate Există o serie întreagă de dispozitive care depind de obiceiurile noastre mentale mai generale, mai durabile, pe care este greu să le reducem la curentele și influențele politice și sociale ale anumitor epoci Astfel de tehnici pot fi importante ca impulsuri bine-cunoscute de observare, de clasificare, ca modalități de a face tăieturi în material; numai că nu trebuie să uităm că ele constituie un cadru pentru perceperea impresiilor, că ele reprezintă experiențele noastre mentale, și nu relațiile reale ale lucrurilor în sine Astfel de metode includ, de exemplu, împărțirea obișnuită a materialului istoric în evenimente și stări Această grupare este foarte naturală Uneori încercăm să colectăm fenomene care sunt disparate în tradiția noastră, dar sunt de fapt simultane într-o singură imagine, pe un singur plan, în tot spațiul; atunci obținem stări Atunci vorbim, de exemplu, despre biserica medievală, despre iobăgie, despre vechiul regim etc De dragul clarității și integrității, de obicei depășim granițele cronologice; luăm fenomene din ce în ce mai devreme, astfel încât împreună în imaginația noastră există trăsături și fenomene care nu coexistau în realitate Apoi încercăm să plasăm fragmente de tradiție istorică, păstrate în dovezi istorice, urmând o altă metodă: și anume, gruparea lor în ordinea succesiunii în timp Apoi obținem evenimente: evenimente, de exemplu, prima cruciada, evenimentele revoluției engleze din , epoca adunării naționale din Franța în , evenimentele luptei urbane de clasă din Evul Mediu etc Între continuu mergând Biblioteca "Runivers" ■ CATEVA OBSERVAȚII PRIVIND TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE de evenimente, pe care uneori le-am putea povesti sau înregistra zi de zi, distingem unele, după părerea noastră, mai ales grupuri luminoase, unde schimbarea este mai rapidă, unde o masă mare de oameni este capturată Le numim evenimente mari, evenimente în adevăratul sens al cuvântului Este clar că în aceste Forme de evenimente și stări avem doar două secțiuni mentale posibile ale fenomenelor, doar două moduri posibile de observare și clasificare Deoarece ele conțin o anumită comoditate pentru noi, putem, desigur, să distribuim în continuare întregul material al fenomenelor în două grupe, înlocuind la rândul său aplicarea a două metode Apoi, prezentarea istorică ia aproximativ următoarea formă: mai întâi există o caracterizare a dominației unui anumit stat, de exemplu, vechiul regim, urmată de o reprezentare a unei catastrofe, a unei serii de evenimente, aceasta este o revoluție; apoi se alcătuiește o nouă caracterizare a stării elementelor unei alte epoci, aducându-ne la reprezentarea unui nou eveniment, a unei noi

crize Dacă facem o asemenea distribuție de material, atunci aceasta nu înseamnă că în timpul catastrofelor, evenimentelor, anumite stări nu au durat, sau că evenimentele sau acțiunile nu au avut loc în epoca surprinsă de caracterizarea noastră a statului Deloc Ideea este doar că noi înșine, observatorii, ne deplasăm pe rând într-un alt loc de viziune S-ar părea că condițiile acestei permutări a materialului nu sunt greu de observat Între timp, acest lucru se întâmplă în mod constant: stările sunt opuse evenimentelor, dar nu ca două dintre tăieturile noastre mentale, ci ca opuse lucruri reale sau relații reale; istoricii sunt adesea înclinați să caute o legătură cauzală între ei, să se întrebe de ce și cum o astfel de stare a provocat un astfel de eveniment: și aceasta înseamnă să căutăm o legătură cauzală între rezultatele a două moduri ale observației noastre Biblioteca "Runivers" P VIPPER Eroarea merge mai departe: evenimentele și stările sunt considerate diferite, independente unele de altele, serii reale de fenomene sau relații legate printr-o legătură cauzală'; pentru fiecare serie de fenomene se presupune o lege sau legi speciale Pe o astfel de distincție se construiește una dintre părțile celebre ale teoriei lui Comte În Comte, împărțirea sociologiei în statică și dinamică se bazează pe două principii complet diferite: în primul rând, pe faptul că în societatea umană este posibil să se facă distincția între structură și funcție, anatomia și fiziologia ei, în timp ce primul este studiat de către statica, a doua prin dinamica Această distincție se referă la metodă, se referă la unghiul de vedere al observatorului Indiferent de conținutul a ceea ce se întâmplă în societatea studiată, observatorul îl examinează din partea structurii sau funcționării sale Dar această împărțire pentru Comte coincide cu alta, în care se iau în considerare relațiile reale Societatea, crede el, poate fi în repaus sau în mișcare; poate asculta ordinea sau progresul Ordinea socială se caracterizează printr-un sistem, armonie, acordul tuturor părților existente simultan, schimbarea, crizele sunt caracteristice progresului Acestea sunt deja diferențe în subiectul în sine, acestea sunt caracterele diferite ale epocilor în sine Cu toate acestea, prima și a doua diferență sunt aceleași pentru Comte A studia armonia socială, în opinia sa, este același lucru cu a studia structura societății; a studia crizele sociale este același lucru cu a studia funcționarea societății Legile armoniei sociale nu sunt aceleași cu legile crizelor sociale Dar primele sunt obținute din studiul anatomiei sociale, cele din urmă din studiul fiziologiei sociale Așadar, de exemplu, "vechea ordine" din Franța de dinaintea revoluției constituie în același timp secțiunea noastră anatomică, realizată pe o anumită Biblioteca "Runivers" CATEVA OBSERVAȚII PRIVIND TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE a divizat societatea la un moment dat, şi în acelaşi timp este însăşi Franţa într-o stare de calm şi armonie socială, Franţa înainte de rupere, înainte de criză, de la care începe doar funcţionarea societăţii Greșeala lui Comte, care este foarte caracteristică pozitivismului, continuă în alți termeni și în timpul nostru Iată, de exemplu, împărțirea istoriei în pragmatică și culturală, sau în istoria faptelor politice și istoria stărilor sociale Dacă aceasta ar fi o simplă grupare de referință a materialelor, nu ar fi nimic de obiectat la o astfel de împărțire Dar nu, mulți oameni asociază cu ea ideea a două serii diferite de fenomene, în care domină două legi diferite Totodată, numai în istoria statelor este permisă influența Factorului de masă, acțiunea forței inevitabile a mișcării colective, în cea pragmatică își asumă prezența sau chiar predominanța Factorului personal, inițiativa a individului, influența oamenilor mari etc În

state, susține, de exemplu b, Lamprecht, doar urmărirea necesară a etapelor de dezvoltare de tip social, iar personalitatea este neputincioasă; este doar un purtător, un indicator al fluxului; un alt lucru sunt crizele, evenimentele, acțiunile; aici personalitatea acţionează activ şi le dirijează cursul Un astfel de raționament ar fi de neconceput dacă rolul, poziția observatorului însuși, ar fi clar definite încă de la început Să ne imaginăm că în fața noastră ar exista un fel de mișcare rapidă a unei mase de ființe, de exemplu, alergarea soldaților sau călăreților, în care contururile Figurilor individuale s-ar contopi și doar masa ar fi simțită; Să presupunem în continuare că am avea fotografii de moment cu părți, grupuri și momente ale alergării, în care noi, uitându-ne, am recunoaște clar fețele individuale Ne-ar trece prin minte să spunem că tocmai în momentele surprinse de Fotografie, și în acele părți în care, datorită fotografiei, apar indivizi, s-a simțit puternic influența personalității, că, dimpotrivă, în momente sau   în părțile în care culorile ne fulgerau în fața ochilor și fețele erau de nerecunoscut, tocmai din acest motiv semnificația personalităților era mai slabă sau absentă? Între timp, diferența dintre "legile evenimentelor" și "legile statelor" se bazează tocmai pe o astfel de confuzie de concepte Mai presus de toate, poate, trebuie să socotim în construcțiile istorice influența unei combinații mentale generale profund familiare; acesta este dispozitivul pe care Avenarius și școala lui l-au numit introiecție Introiecția se regăsește în raționamentul nostru la fiecare pas Constă în general în faptul că în spatele obiectelor pe care le percepem în mișcarea, schimbarea lor, substituim conceptul de o anumită forță "internă" și îi atribuim un imbold, o sursă de mișcare și schimbare În actele și momentele fragmentare că vedem, presupunem rezultatele acțiunii o oarecare forță, iar din aceste rezultate concluzionăm despre un Factor invizibil, dar necesar, după cum ni se pare, pentru a lega fragmentele care ni s-au dat în impresie, introducem mental printre ele o persoană, o energie creatoare Cea mai comună formă de introiecție este personificarea Introjecția poate lua forme variate și complexe Dar particularitatea sa este întotdeauna împărțirea pe care o facem în grupul de momente percepute: această împărțire constă în faptul că distingem într-un astfel de grup elementele creatoare și create, principiul activ și pasiv, materia și spiritul Introjecția stă, de exemplu, la baza ideii unui suflet uman separat de corp La o persoană vie, vedem și auzim aceleași mișcări Facem mental o împărțire între ei, începem să distingem în ele un fel de principiu mișcător și ceva mișcat Deoarece rezultatul schimbării este mișcarea brațului, piciorului, limbii, buzelor etc , i e ceea ce mai înainte părea calm sau era într-o altă poziție, apoi mișcarea   identificăm recolta cu vizibilul și îi numim corp, materie; motorul trebuie deja dus undeva înăuntru, declarat invizibil, spiritual, iar între unul și celălalt punem semnul cauzei, Formula acțiunii directe a unuia pe celălalt O astfel de împărțire o facem constant între datele conținute în dovezile noastre istorice Astfel apar, de exemplu, judecăți despre influența ideilor asupra societății, sau despre influența unei mari personalități asupra unei epoci În esență, sursele, dovezile istorice conțin doar indicii fragmentare ale actelor, relațiilor, opiniilor din trecut cunoscute Personalitățile și doar cele mai proeminente, care exprimă cel mai viu tendințele cunoscute, servesc pentru noi ca singuri indicatori ai mișcărilor sociale, stărilor de spirit, ideilor, activităților

instituțiilor din trecut Aceștia sunt singurii noștri martori, dar vrem și să facem din ei obiectele considerației noastre, ale judecății noastre, și astfel împărțim grupul de impresii istorice percepute: începem să deosebim personalități cunoscute nouă ca creatori, influențând, din restul a masei necunoscute nouă, căreia îi atribuim să mergem doar la percepție pasivă Întocmim însă o caracterizare a masei după aceleași date de viață și gândire ale personalităților cunoscute nouă, deoarece nu există alte date: ștergem doar câteva trăsături originale, diferența dintre personalități, pentru a obține "mediu " din suma Figurilor șterse Noi, parcă, de două ori exploatăm aceiași martori, obligându-i să acționeze acum ca un factor de influență, acum ca un obiect de influență Prin aceleași oameni judecăm caracterul, puterea a influenței primite și natura, puterea influenței exercitate Un exemplu pot fi judecățile obișnuite, de exemplu, despre efectul benefic al umanismului asupra societății europene sau despre efectul periculos asupra minții catolicilor Biblioteca "Runivers" P VIPPER renașterea secolului al XIX-lea Cum au apărut aceste judecăți? Avem în evidență istorică Faptele pasiunii oamenilor pentru anumite Formule, dogme, simboluri, Faptele oamenilor care repetă anumite argumente, comparații etc Între ele există expresii mai strălucitoare, mai motivate și mai palide, fragmentare, stări și gânduri Pe aceste diferențe, și pe de altă parte, pe succesiunea cronologică a manifestărilor, se construiește bifurcarea materialului, care transformă istoricul într-o imagine a "impactului", "influenței" uneia sau alteia tendințe asupra Grupurile anterioare, mai strălucitoare ale mentalului Acesta este chiar "actualul", "direcția", de exemplu, umanismul, reformarea, romantismul Mai târziu, expresiile mai puțin coerente, mai puțin vii se deplasează pe cealaltă parte Aceasta este "societatea", "mințile", "mediul" care au experimentat impactul Între una și alta este plasat semnul introjecției, exprimat în esență incomprehensibil, aproape mistic cuvânt "influență" (~ Mai mult, avem tendința de a transfera distincția dintre elementele active și pasive în viața interioară a unei persoane Un mod foarte comun de a considera o figură istorică, să spunem, de exemplu, Luther, în două Faze ale vieții, pasivă și creativă: până la un anumit moment al acestei vieți (de exemplu, la Luther până la de teze sau până la Dieta Viermilor), analizăm influența îndreptată asupra personajului istoric, adică ideile anterioare, impresiile pe care le-a primit de la mediul care, parcă ar fi trebuit să formeze, determină personalitatea; apoi mai departe, pornind din acest moment și presupunând că procesul de educație, formarea personalității s-a încheiat, considerăm personalitatea deja în stare de creație, combinarea activității, ca forță gata, aducându-i începutul în jur; considerăm în această a doua fază reacția personalității față de ceilalți, față de relațiile din jur, care la rândul lor - Biblioteca "Runivers" CATEVA OBSERVAȚII PRIVIND TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE sunt puse sub forma a ceva nepregătit, rătăcitor, aşteptând o mână autoritară, organizatorică Aici introjecția este extinsă la dimensiunea unei imagini vaste Dar tehnica de bază este extrem de simplă: o serie de impresii, o serie de momente, este împărțită în două grupe după același tip în care manifestările vieții unei persoane individuale sunt descompuse de noi în fenomene ale corpului și spiritului Remarcile de mai sus au avut scopul doar de a indica caracterul general al problemelor teoretice iminente din domeniul istoriei Dacă aceste probleme sunt cu adevărat importante și persistente ridicate, teoria științei istorice va intra într-o nouă perioadă majoră de dezvoltare Epocile acestei dezvoltări se învecinează

în mod firesc cu marile momente filozofice, adică mișcarea științifică generală și, împreună cu aceasta, la mari schimbări în destinele socio-politice ale unei societăți culturale De la mijlocul secolului al XVIII-lea aproximativ gândirea istorică a fost îndreptată în primul rând în cadrul unui sistem special de concepte, în spatele căruia a rămas denumirea de "filozofie a istoriei" A existat un puternic impuls religios în filosofia istoriei și ea însăși a servit ca o continuare vizibilă a sistemului ecleziastic de viziune asupra lumii, în special în forma sa catolică În filosofia istoriei se vede rezultatul, într-o oarecare măsură, al influenței postume a catolicismului, întrucât acesta a încetat să mai fie o credință vie pentru o societate civilizată și a rămas doar un sistem tradițional pentru masele rămase Filosofia istoriei presupunea ideea pur bisericească de a uni umanitatea mântuită pe pământ într-o singură comunitate cu un paradis pământesc în față, cu precursorii triumfului culturii umane la început, cu o singură linie de progres atot-salvator în mijloc Nu degeaba reprezentanții filozofiei istoriei au vorbit uneori despre fostele figuri ale omenirii ca sfinți în trecutul său veșnic viu, asemănător bisericii (Kont); sau dezvolta un vis Biblioteca "Runivers" P VIPPER despre viitoarea tranziție a rasei umane într-o nouă formă angelică sau, în general, suprapământească (Herder); sau a abordat ideea unui regat final de o mie de ani pe pământ (Hegel cu ideea sa de bătrânețe fericită, "spirit", Comte cu doctrina sa despre starea "finală" în care intră umanitatea) conceptul de filozofie a istoriei, marea comunitate a umanității trăiește în fiecare moment dat cu toată tradiția ei deodată; ea dezvoltă în mijlocul ei noi căi, noi sarcini, noi beneficii în mod logic și oportun, dezvăluind parcă din ce în ce mai profund sensul unor dogme de bază În construcțiile Filosofie-istorice, în esență, nu a existat o clarificare a relației cauzale, a regularității fenomenelor Au fost descrise fazele unui singur fenomen, metamorfoza, etapele triumfului culturii umane universale, procesiunea religioasă, procesiunea triumfală a istoriei lumii O cale miraculoasă este deschisă în fața oamenilor: trebuie să-i înțelegem direcția, ritmul, rezultatele și apoi vom fi luminați de noi perspective, poate ultimele de pe pământ - asta și-a dorit filozofia entuziastă, plină de credință a istoriei a zice A doua perioadă, care se întinde aproximativ de la sfârșitul primului sfert al secolului al XIX-lea, perioadă ce s-ar putea numi perioadă sociologică, se deschide cu o stare de dezamăgire, resemnare atât din punct de vedere politic, cât și filozofico-religios Generațiile care au supraviețuit revoluției și reacției au văzut multe întoarceri, căderi, "moarte" sociale în destine istorice Credința lor în continuitatea progresului a fost zguduită Pentru ei, viața unităților constitutive, națiunilor și societăților individuale, a ieșit în prim-plan în locul întregului nedefinit, umanitatea Astfel, s-a conturat un nou scop științific: de a împărți acest întreg în grupuri normale, tenace, de a găsi modalități de dezvoltare a grupurilor individuale, de a le compara între ele, de a găsi asemănări între ele, pași analogi și pe baza să le găsească în dezvoltarea grupurilor de mişcări Biblioteca "Runivers" CATEVA OBSERVAȚII PRIVIND TEORIA CUNOAȘTERII ISTORICE forţe active vii, reînnoitoare, "cauzele" fenomenelor, "factorii" fenomenelor Stabilirea unei legături cauzale, serii cauzale prin, în principal, studiul comparativ, descoperirea "legilor" schimbării și mișcării - aceasta este formularea principalelor sarcini ale științei istorice în această perioadă Tendința sociologică a introdus o clasificare ascuțită a ideilor despre procesul istoric; a văzut în acest proces "serii" evolutive ale unui

contur solid, cum ar fi dreptul, economia, statul și organizarea publică, cultura etc Între aceste serii au fost presupuse anumite relații de cauze și efecte, grupuri de bază și derivate etc direcția a coincis într-o anumită măsură și a fost în legătură cu predominanța filozofiei materialiste Ea, împreună cu aceasta, și-a găsit sprijin în marile succese ale teoriei evoluționiste în domeniul științelor naturii Noua direcție care apare în fața ochilor noștri în domeniul gândirii istorice generale stă în legătură cu tendința critică în filosofie și cu succesele psihologiei experimentale Ar putea fi numită critică epistemologică În ce direcție se pot dezvolta sarcinile sale, s-a spus deja Ea își propune să distingă clar acele elemente ale psihicului nostru care determină interpretarea fenomenelor istorice și din acest punct de vedere să ne verifice terminologia, clasificarea fenomenelor, combinațiile noastre, construcțiile de Fapte Această lucrare nu se va limita la o singură analiză Ar trebui să dezvăluie nu numai originea, modul de formare a categoriilor noastre istorice și sociologice; poate determina valoarea lor intrinsecă dacă stabilește semnificația cercetărilor noastre științifice din punctul de vedere al condițiilor psihice care stau la baza acestora, dacă stabilește din acest punct de vedere gradul de corespondență reciprocă a elementelor Biblioteca "Runivers" P VIPPER tovarăș, inclus în cercul oricărei interpretări științifice, oricărui sistem științific Epoca anterioară în gândirea științifică a insistat prea mult asupra caracterului "obiectiv" al Faptelor supuse studiului nostru: "Faptele obiective" reprezentau în ochii ei un grup solid care abia așteaptă să fie descoperit Noua critică ne amintește de existența unei întregi serii de precondiții pentru studiu, în virtutea cărora ceea ce numim realitate obiectivă trebuie să fie recunoscută ca una dintre categoriile subiective, și, în plus, categorii de conținut variabil Fiecare generație sau serie de generații legate de idei comune, fiecare grup intelectual se adaptează inevitabil la sine, la nevoile sale, la simpatiile sale, la presupunerile sale despre viitor, la predispozițiile sale mentale, la întreaga tradiție a trecutului, la tot materialul istoric , s-ar putea spune că își pregătește întreaga istorie, își creează un trecut ideal, își pictează propriul tablou istoric Ideea este să țineți în mâini planul, liniile directoare de-a lungul cărora este creată această imagine Vico, cu entuziasmul său platonician, a exprimat această idee într-o formă atât de paradoxală: "Această știință (istorie) urmează aceeași metodă ca și geometria, pentru că ea creează din ea însăși o lume de mărimi, se construiește din propriile sale elemente" R Vipper Biblioteca "Runivers" Suferință fizică și sentimente de frică (Eseu psihologic) Capitolul I O persoană care nu a suferit niciodată o operație se teme uneori de ea mult mai mult decât mai târziu, când ajunge să o cunoască; îi este frică din cauza senzației dureroase pe care va trebui să o experimenteze în urma acestei operațiuni viitoare și care de multe ori exagerează foarte mult realitatea De aici legătura dintre emoția de frică și sentimentul de durere Atunci ce sunt ei în natura lor interioară? în ce fenomene se exprimă și unde să caute bazele adevăratei lor relații? Ce este suferința fizică în esența ei? ce fenomene însoțesc la animalele nevertebrate, spre deosebire de vertebrate și, în sfârșit, aceste suferințe sunt analoge primei și celei de-a doua în sens psihologic? În ceea ce privește chestiunea esenței suferinței fizice, ea întâmpină dificultăți enorme pe calea soluționării acesteia, deoarece, în al doilea rând, nu știm ce rol joacă terminațiile nervoase în acest proces (nervii organelor profunde și ramurile nervului simpatic principal) nu au terminații de structură

specială) Apoi, în al doilea rând, nu știm dacă există nervi speciali pentru transmiterea senzațiilor de suferință sau, mai bine zis, nu cunoaștem decât ipoteze pe acest subiect Potrivit lui Frey, el a reușit să demonstreze experimental că există nervi speciali care percep

durere și au finaluri speciale pentru asta Adevărat, experimentele ulterioare au dovedit că investigațiile sale au fost inexacte, iar Ribot, de la care împrumut referința pe care am făcut-o, afirmă că în prezent nimic nu stabilește existența unor astfel de nervi ' Cu toate acestea, această întrebare este încă departe de a fi rezolvată definitiv Mai departe, în al treilea rând, fiind de acord cu punctul anterior și recunoscând că senzațiile de durere, ca oricare altele, sunt transmise de nervii sensibilității generale, o nouă dificultate apare în fața noastră: nu știm cum urmează senzația de durere către centrii superiori după cum a intrat în măduva spinării cu rădăcinile posterioare Cipher crede că există o cale pentru fenomenele senzoriale și o altă cale pentru senzații în sensul propriu Wundt crede, de asemenea, că substanța albă a măduvei spinării servește ca o cale pentru stimuli moderati, în timp ce substanța cenușie este o cale secundară, deturnând atunci când acești stimuli sunt puternici Ribot admite că ipotezele care sugerează o dualitate de modalități de transmitere a senzațiilor dureroase și sensibile au o cotă de adevăr, deoarece sunt în concordanță cu faptele care demonstrează că transmiterea durerii este deja mai târzie decât transmiterea senzațiilor sensibile Observațiile mele despre picioarele articulare decapitate dovedesc validitatea acestei propoziții cu dovezi perfecte ' Pe de altă parte, Lehmann, recunoscând diferența indicată în transmiterea durerii și a sentimentului, neagă dualitatea căilor de transmitere etc , etc Așa sunt dificultățile cu care ne întâmpinăm în modul de a rezolva problema pe fond Lăsând, așadar, deoparte acea parte a subiectului care tratează întrebarea pe baza acestor întrebări, ne vom opri doar asupra fenomenelor fiziologice care însoțesc suferința fizică Comparând fenomenele fiziologice care însoțesc durerea la nevertebrate cu faptul că aceste fenomene sunt prezente la animalele vertebrate, putem nu doar să enunțăm diferența dintre ele în acest sens, ci și să ajungem

la înțelegerea acelor procese care ne interesează aici Vom trece în tăcere peste un grup de animale cavernoase, în care rănile cele mai grave nu par să aducă nicio suferință Hidra, dacă o zdrobim în zeci de părți, ajunge ca fiecare dintre segmente să dezvolte pentru sine ceea ce îi lipsește pentru a deveni o hidră și nu prezintă în niciun fel suferință fizică În ceea ce privește viermii, este suficient să menționăm aici următoarele experimente pentru a demonstra că rănile la ei duc la senzații de durere foarte ușoare, dacă le provoacă deloc Darwin a făcut deja astfel de experimente cu un râme: l-a tăiat în jumătate, apoi a cusut jumătățile tăiate, care după aceea a reacționat ca un animal întreg, cu o coordonare completă a mișcărilor Observații similare asupra lipitorilor demonstrează că acestea simt foarte puțină durere fizică La insecte sentimentul de suferință fizică este incontestabil; la unele este foarte puternică și totuși, judecând după fenomenele care o însoțesc, diferă esențial de ceea ce vedem la animalele vertebrate *) Aceasta este ceea ce citim în capitolul despre suferința fizică la vertebratele superioare din interesanta carte a lui Ribot, Psihologia sentimentelor Modificările din organism care însoțesc suferința fizică se rezumă la următoarele: suferința acționează asupra mișcărilor inimii: în general, afectează frecvența acestora; în în

cazuri extreme, întârzierea poate ajunge într-o asemenea măsură încât provoacă leșin La animalele pe care s-au efectuat experimente de laborator, chiar și după excizia creierului, senzațiile de durere au determinat scăderea numărului de contracții ale inimii La o persoană, când se observă măcar uneori o creștere a frecvenței pulsului, există întotdeauna, sub o formă sau alta, o schimbare a ritmului acestuia, perceptibilă pentru sfigmograf La nevertebrate, ceea ce Ribot nu a vrut deloc să spună, observăm ceva diferit *) Vezi V A Vagner: "Issues of Animal Psychology" * Biblioteca "Runivers" VLADIMIR VAGNER Deci, la păianjeni, de exemplu, peste unii dintre care este foarte convenabil să faceți observațiile necesare, deoarece inima lor este imediat situată sub pielea subțire a avdotepului și clar translucidă, observăm următoarele: Inima după o lungă odihnă (;-η ore la rând) bate de aproximativ de ori pe minut; cea mai mică mișcare crește numărul de lovituri foarte considerabil Este suficient ca un păianjen să meargă câțiva pași, astfel încât inima să înceapă imediat să bată cu o viteză de aproximativ de ori pe minut Mișcări mai energice ridică pulsul la , și de ori pe minut; iar această creștere este realizată cu o viteză uimitoare aproape instantaneu Dar pulsul se calmează și revine la activitatea normală destul de încet *) * Suferința fizică, care presupune modificări complet analoge ale bătăilor inimii, în efectele sale asupra procesului de circulație a sângelui, evident că nu adaugă nimic nou la ceea ce știm din observațiile acestor animale în condiții normale de viață Bătăile inimii se accelerează aproape instantaneu, atât după mișcarea păianjenului, cât și după provocarea durerii asupra acestuia în ambele cazuri, și exact în același mod poate ajunge la limite extreme de tensiune La larvele de insecte observăm ceva similar Mai mult, Ribot, vorbind despre modificările organismului care însoțesc suferința fizică la vertebratele superioare, constată o influență asupra respirației, care devine mai puțin regulată și constantă; ritmul devine anormal, când mai rapid, când mai lent; suspină succesiv, când mai superficial, când mai adânc; dar în final obținem o creștere marcată a acidului carbonic expirat La nevertebrate nu găsim întotdeauna acest lucru; și unde ne întâlnim, împreună cu asta găsim câteva particularități Astfel, observațiile mele asupra viespilor confirmă clar faptul că operația perturbă temporar regularitatea mișcărilor respiratorii ale animalului Dar, in-i-x, *) Vezi articolul meu ^Activité du coeur des Araignées, în Annal, de Sc Nau XV Biblioteca "Runivers" SUFERINȚA FIZICĂ ȘI SENTIMENTUL DE FRICĂ această tulburare nu este în niciun fel diferită de cea care este cauzată la animal de orice excitare în general, chiar dacă este o simplă mișcare de zbor, mers etc ; și, în al doilea rând, după trei sau patru minute, corectitudinea, atât după durere, cât și după excitare, este restabilită în același mod ca după excitarea obișnuită Voi adăuga la aceasta că printre aceleași insecte himenoptere cărora le aparțin viespile, le întâlnim pe cele care, ca și xilocopul, după decapitare nu prezintă aproape nicio schimbare în starea procesului respirator În plus, conform observațiilor lui Montegazza, temperatura unui animal care se confruntă cu suferințe fizice scade cu aproximativ ° Celsius Desigur, nu există niciun motiv să vorbim despre aceste fenomene pentru animalele cu sânge rece, precum nevertebratele Apoi, urmând lista lui Ribot, suferința fizică afectează funcțiile digestive; această influență se exprimă într-o încetinire a activității lor sau într-o tulburare: o scădere a apetitului, o întârziere a separării, indigestie, vărsături, diaree etc La nevertebrate nu întâlnim aceste fenomene, cu excepția dubioasă a Stomaxus colcitrans Apetitul lor nu

dispare; La - minute după ce animalul a fost tăiat jumătate din cap (și uneori într-o perioadă de timp chiar mai scurtă), acesta fie încearcă să mănânce material alimentar potrivit pentru el, lucrând fără rezultat cu falca stângă pe una lateral, sau suge sânge, încercând, de asemenea, fără rezultat, să străpungă pielea prăzii care i se oferă cu părți ale gurii care au devenit inutilizabile în acest scop etc observat Funcțiile motorii exprimă suferința la animalele superioare în principal în două moduri diferite: forma pasivă, cu suprimare, întârziere sau oprire completă a mișcării; formă activă, însoțită de excitație, convulsii, convulsii, țipete La nevertebrate întâlnim acum fenomene analoge, dar nu identice În timpul decapitării, precum și după operații parțiale, viermii Biblioteca "Runivers" VLADIMIR VAGNER trezit, toate în întregime, însă, activitate oportună, al cărei sens este: a scăpa de iritantul care provoacă durere Același lucru se observă la centipede La insecte, observăm fie a) o stare asemănătoare, parcă, cu paralizia generală, fie b) paralizia parțială (a membrelor), fie c) mișcarea crescută cu semne evidente de protecție, fie d) activitate crescută cu un semn mixt de protecție și zbor, și în final e) activitate crescută fără semne ale semnificației lor indicate și aproape de ceea ce se numește tremur al întregului corp Astfel, la insecte vedem o întreagă gamă de fenomene Partea sa centrală, sub titlul c, reprezintă exact ceea ce ar trebui să reprezinte un răspuns normal adaptat la stimul Din acest punct normal va merge o directie - paralizia in crestere, in cealalta - o stare de excitat crescuta, ajungand, in final, din cauza unei avarii, la un tremurat complet "fara sens" În primul rând, animalul decapitat face o serie întreagă fie de a se înlocui unul pe altul, fie de a efectua simultan fără nicio ordine, fără nicio legătură, fără o secvență definită de acțiuni: se prăbușește peste cap, își mișcă picioarele, care tremură în el; își desfășoară aripile, parcă pe cale să zboare, uneori decolează, cade, se răstoarnă pe spate etc În ciuda conciziei, fragmentării și "absurdității" destul de evidente a unor astfel de mișcări, este încă posibil ca fiecare dintre ele să demonstreze separat oportunitatea și o semnificație și semnificație complet definite Ambele constau în faptul că animalul "încearcă" să scape de iritantul care provoacă durere; fiecare dintre mișcările sale are scopul de a rezolva această problemă Dar din moment ce nici una dintre aceste mișcări nu durează mai mult de o secundă, și uneori mai puțin, deoarece aceste mișcări sunt efectuate fără nicio legătură între ele, uneori în același timp și în acest fel distrug reciproc sensul unul celuilalt, atunci totalitatea a ceea ce constituie o mișcare animale decapitate din această categorie, pare complet lipsită de sens Biblioteca "Runivers" SUFERINȚA FIZICĂ ȘI SENTIMENTUL DE FRICĂ În cele din urmă, un grad extrem de excitare din cauza suferinței fizice duce uneori la o grămadă atât de dezordonată de mișcări care apar simultan, care dau impresia unui tremur convulsiv al întregului corp, mai degrabă decât un complex de mișcări separate Ceea ce este fundamental, însă, este un complex de mișcări oportune, aceasta decurgând din faptul că, pe măsură ce animalul se liniștește, tremurul se desparte în mișcări separate din ce în ce mai distincte și separate Considerând că această formă de exprimare a excitației nu este ceva independent, ci doar forma finală de exprimare activă a excitației, avem dreptul să afirmăm că cauzele acestor mișcări sunt aceleași: adică că sursa lor se află în instinctiv actiuni de autoaparare Ideea este pur și simplu că un animal lipsit de creier, din cauza unui grad extrem de excitare nervoasă din cauza durerii fizice, face mișcări care sunt practic destul de utile fără ordine și "inutil" Nu este nimic misterios

în aceste mișcări; sursa lor, precum și sursa cauzelor care determină diversitatea manifestărilor de excitație nervoasă superioară, se află în totalitatea instinctelor unui animal normal Suferința fizică provoacă peste tot un grad extrem de tensiune pentru a combate cauza care o produce La un animal cu un sistem nervos elementar, lucrurile nu depășesc niciodată aceste limite; la animalele cu un sistem nervos mai complex este posibilă o stimulare care depășește limitele limitelor normale, adică în așa măsură încât căile obișnuite ale proceselor nervoase și mișcărilor coordonate de sistemul nervos nu sunt suficiente Se instalează altele, care la început seamănă încă cu procese normale, sau măcar fac posibil să le vedem în activitatea dezordonată a unui animal suferind, iar apoi, în cele din urmă, însăși posibilitatea acestei distincții dispare Acesta este răspunsul la întrebarea în ce fenomene se exprimă suferința fizică a animalelor nevertebrate și cum se deosebesc, în acest sens, de animalele vertebrate superioare Acum trebuie să răspundem la următoarea postare Biblioteca "Runivers" VLADIMIR VAGNER întrebări pe care le-am ridicat mai sus: sunt suferințele nevertebratelor destul de asemănătoare din punct de vedere psihologic cu suferințele fizice ale animalelor vertebrate? și dacă nu complet, atunci în ce măsură și de ce? Aici, în primul rând, trebuie să decidem întrebarea dacă sentimentele inconștiente pot fi admise deloc, care ar fi complet libere de elementul intelectual și nu sunt legate de nicio percepție și concepte? Unii dau un răspuns negativ la această întrebare, alții un răspuns afirmativ Lehmann este un susținător al primului dintre ele și crede că plăcerea și durerea sunt întotdeauna asociate cu conștiința Alții cred altfel Astfel, Ribot susține că sentimentele ar trebui considerate ca având, cel puțin uneori, o existență independentă, independentă "Fără îndoială, în general, stările emoționale le însoțesc pe cele intelectuale; dar afirmația că nu poate fi altfel, că percepțiile și reprezentările sunt o condiție necesară, absolută, fără nicio excepție, pentru existența sentimentelor, neg acest lucru ", spune omul de știință Ca dovadă în acest sens, Ribot se referă la faptul că schimbările profunde ale senzațiilor interioare nu sunt altceva decât stări organice și trec în sentimente fără a fi cauzate de vreo idee Montegazza și François-Franck au demonstrat că tulburările cardiace din suferința fizică se observă atât la animalele normale, cât și după ce li s-a îndepărtat creierul, din care rezultă clar că fie suferința poate fi inconștientă, fie că conștiința poate fi și la cei lipsiți de creier ; și din aceasta, la rândul său, rezultă că conștiința pentru animalele superioare nu poate fi considerată un tovarăș necesar și inevitabil al suferinței, deși acestea din urmă nu o exclud în niciun caz pe prima În ceea ce privește animalele inferioare, experimentele ne vor arăta că activitatea unora dintre ele, după ce au fost răniți profund, corespunde activității animalelor superioare cu analgezie artificială (privarea creierului) Se știe că unii pacienți după cloroformare produc diverse mișcări, ceartă, strigă, vorbesc Biblioteca "Runivers" SUFERINȚA FIZICĂ ȘI SENTIMENTUL DE FRICĂ bucătar Ribot crede că în aceste cazuri avem de-a face cu dispariția, nu a conștiinței, ci a memoriei Durerea este, parcă, un moment matematic care nu lasă nicio urmă în urma ei Iată faptele care au o importanță deosebită pentru noi Pacientul este operat de fisură rectală cu fistulă; simte atingerea foarfecelor, chiar distinge că i s-au făcut patru tăieturi, nu poate vorbi, dar nu suferă O altă pacientă răspunde la întrebarea, câți ani are, fără să simtă nimic Când se trezește, nu își amintește nici rana, nici arsurile și se plânge că nu a fost operată Cea de-a treia pacienta este intrebata in timpul

operatiei cum se simte, iar ea raspunde: nu rau, intr-un moment in care o doare mare O pacientă, când i-a atins nasul cu o barbă de stilou, a spus: "Nu mă gâdila", în timp ce arterele ei mari erau legate - un moment foarte dureros În cele din urmă, un subiect, sub cloroform, în timp ce era supus unei operații asemănătoare, a spus în liniște, auzind soneria ceasului: "este deja unsprezece și jumătate"; după ce s-a trezit, nu și-a amintit nimic Dacă comparăm cu aceste fapte numeroasele date ale studiilor experimentale asupra insectelor fără cap, vom vedea o oarecare analogie a fenomenelor și, uneori, asemănarea lor completă între ele Ideea este că la animalele superioare conștiința poate însoți și provoca suferință, în timp ce la nevertebratele menționate anterior conștiința nu însoțește niciodată suferința fizică și nu poate provoca niciodată o astfel de suferință și, în plus, că la animalele superioare cu analgezie artificială "amintirile durerii" sunt scurte până la ultima grad, în timp ce la nevertebrate sunt comparativ vorbind mai mult și pot dura câteva minute / după care această durere dispare complet *) Astfel, concluzia finală din toate considerentele de mai sus va fi următoarea: fizica *) Vezi articolul meu: Natura psihologică a instinctului din revista Questions of Philosophy and Psychology, Biblioteca "Runivers" VLADIMIR VAGNER Acțiunile nevertebratelor se exprimă în acțiuni a căror sursă se află în totalitatea instinctelor de autoapărare ale animalului, ele nu sunt însoțite de conștiință și nu pot fi niciodată provocate de astfel La vertebratele superioare, această cauză originară a mișcărilor care însoțesc suferința este reținută de ereditate în gradul extrem de exprimare a acestora, drept urmare uneori este extrem de dificil, dacă este deloc posibil, să se descopere în ele sensul inițial al mișcări de autoapărare; Conștiința poate fi însoțită de suferință, dar nu poate fi cauzată de aceasta Capitolul II Concluziile trase despre suferința fizică ne aduc față în față cu o altă întrebare: despre cauza unor fenomene similare, dar nu în legătură cu suferința fizică, ci cu emoțiile de frică și groază Această întrebare este extrem de complicată și, în ciuda literaturii vaste, este încă foarte departe de claritatea dorită Este împărțit în patru părți, în întregime, exhaustiv Ce este frica, ca fenomen psihologic Unde să cauți sursa originii sale Ce fenomene fiziologice însoțește emoția fricii și, în sfârșit, Cum să explicăm că sentimentul de frică la animale și la oameni, adus la limitele extreme ale tensiunii, presupune, în momentele de viață care necesită întreaga ofertă de forță mentală și fizică, prosternare completă, sau o serie de mișcări inutile și fără sens În ceea ce privește prima dintre aceste întrebări, există încă multe lucruri ipotetice în ea și, prin urmare, mă voi limita aici la a da opiniile lui Lange și Sergi, ca cei mai competenți oameni de știință Potrivit lui Lange, procesele din corpul uman, care sunt antecedente directe ale stărilor emoționale, se încadrează în două categorii: reacții musculare și vasomotorii Ele schimbă starea centrilor nervoși, determină restul și chiar determină majoritatea Biblioteca "Runivers" SUFERINȚA FIZICĂ ȘI SENTIMENTUL DE FRICĂ reacții glandulare și secretoare, care în anumite cazuri sunt atașate reacțiilor bazate pe mușchi și vase de sânge Adevărata cauză a acestor fenomene autoactuale care alcătuiesc emoția constă în excitația centrilor creierului, în funcție de care se află inervația vasomotorie Deci, reactiile musculare si vasomotorii, provocate de centrii corespunzatori ai creierului, cu toate consecintele pe care le presupun asupra organismului, constituie o emotie, al carei caracter si proprietate sunt determinate de natura si proprietatea reactiilor in sine Serge crede că emoția fricii nu este altceva decât conștiința

acelei excitații în funcțiile vitale și mai ales respiratorii și cardiace, care își au sursa în nervii periferici sau centrii ai creierului În altă parte (La Psychologie physiologique), autorul scrie că emoțiile care sunt evocate de o imagine sau idee sunt produse prin același mecanism ca și durerea (și plăcerea) care provine din sistemul nervos periferic; au aceeași funcție de protecție ca durerea fizică (și plăcerea fizică) Fiecare dintre aceste emoții formează ceea ce autorul numește orshnism mental În mod interesant, autorul consideră că aceste reacții emoționale sunt analoge cu reacțiile instinctive; primele, ca și cele din urmă, sunt rezultatul condițiilor organice și sociale așa cum au fost stabilite în lupta pentru existență Cu privire la problema sursei fricii, voi sublinia opinia lui Ribot Psihologia fricii, spune omul de știință, conține două puncte diferite de studiat Există o frică primară, instinctivă, inconștientă, care precede orice experiență individuală, și o frică secundară, conștientă, rațională, care este produsul experienței Alăturându-mă pe deplin acestei teze, nu pot recunoaște drept justă acea parte a argumentului autorului care privește originea fricii inconștiente Afirmația lui că "frica conștientă este mai comună decât frica inconștientă" este adevărată pentru om La animale, în marea majoritate a cazurilor, observăm frica de moștenit Biblioteca "Runivers" VLADIMIR VAGNER învăţate, înnăscute şi dependente de experienţa individuală a câtorva Recunoscând existența unei astfel de frici moștenite, Ribot o dovedește, totuși, într-un mod care nu convinge atât de mult cititorul de justiția acestei poziții, cât îl descurajează de la ea Așadar, autorul se referă la experimentele lui Spalding și Preyer, care se presupune că stabilesc o frică înnăscută de șoimi de către găini, ceea ce de fapt nu este, așa cum a demonstrat Morgan cu deplină convingere: un pui din experiență (observări și indicații ale păsărilor bătrâne), nu după ce a întâlnit un șoim, nu se teme și se teme instinctiv de orice obiect care se mișcă rapid în aer Ribot crede în continuare că omul adult, deși frica lui este dobândită prin experiență, uneori (în special ignoranții și oamenii primitivi) manifestă o teamă nedefinită, inconștientă de necunoscut, întuneric, forțe misterioase, corupție, vrăjitorie, magie etc Cu alte cuvinte, că o astfel de frică de o cameră întunecată și de forțe misterioase este moștenită, în timp ce este întotdeauna doar dobândită și nu conține nimic instinctiv în sine Mai mult, Ribot, urmând lui Preyer, Darwin și Spencer, repetă interpretarea lor eronată a dezvoltării fricii instinctive la păsările de pe insulă și adaugă la ceea ce s-a spus că această poziție este "respinsă de cei care nu permit transmiterea ereditară a calitati; dar nu oferă nimic mai satisfăcător în locul lui" Această afirmație relevă o diferență majoră și fundamentală între punctele de vedere ale lui Ribot despre instinct și cele ale noii școli de psihologie comparată Se știe că păsările insulelor, neavând niciodată un om, la început nu se tem de el, iar apoi îl evită instinctiv Darwin explică acest fenomen în felul acesta: acțiunile deliberate, pe care le consideră primele încercări ale păsărilor sălbatice de a evita omul, "fiind repetate de mai multe generații, se transformă în cele din urmă din obișnuință în instinct" Biblioteca "Runivers" SUFERINȚA FIZICĂ ȘI SENTIMENTUL DE FRICĂ ' Weismann, care, urmându-l pe Darwin, acceptând că păsările de pe insulă la început nu se tem de om, iar apoi îl evită instinctiv, dă acestui fapt o altă explicație decât Darwin El crede că printre păsările în cauză au existat indivizi înzestrați în mod natural cu diferite grade de frică Odată cu apariția omului, începe exterminarea păsărilor, în timp ce cei mai puțin timizi din fire sunt exterminați cu mai mult

succes, iar cei mai timizi părăsesc urmași Cu alte cuvinte, faptul evidențiat de Darwin nu se explică deloc prin formarea odată cu apariția omului a unui nou instinct la păsările sălbatice insulare prin activitate inteligentă, imitare și transmitere prin moștenire a dobândiților, ci pur și simplu prin experiența indivizii cei mai înzestrați cu simțul precauției Viziunea lui Weismann, pornind direct din doctrina lui Darwin a selecției naturale și a luptei pentru existență, nu are nevoie în niciun moment de presupuneri de natură subiectivă și de conjecturi bazate pe nimic Că păsările unei specii, precum și reprezentanții oricărui alt fel de animal, nu au aceleași abilități psihologice, acest lucru este recunoscut de Darwin; acest lucru este dovedit şi de un număr nenumărat de fapte studiate printr-o metodă obiectivă S-a spus mai sus că astfel de abateri și particularități sunt ereditare Problema se dovedește astfel a fi destul de simplă: instinctul păsărilor de pe insulă se schimbă în conformitate cu chiar legile pe care Darwin le-a pus la baza doctrinei sale despre geneza acelei părți a instinctelor pe care Romens o numește primară și nu are nevoie de alte considerații suplimentare ■ În alte condiții, se pune întrebarea dacă recunoaștem instinctele păsărilor insulare ca o reducere a acțiunilor raționale O astfel de mărturisire ne-ar obliga să admitem, în al doilea rând, că acele câteva păsări de pe insulă care manifestau neîncredere în om au acționat în mod deliberat și că astfel de acțiuni deliberate au devenit un obicei pentru ei; în al doilea rând, că acest obicei sa dovedit a fi unul dintre cele care sunt moștenite (Darwin consideră că nu toate obiceiurile pot fi moștenite), Biblioteca "Runivers" VLADIMIR VAGNER şi, în sfârşit, în al treilea rând, că * ele, fiind transmise din generaţie în generaţie, au devenit un instinct · Astfel, pentru a explica schimbarea instinctului păsărilor insulare în acest ultim mod, au fost necesare trei propoziții, dintre care niciuna nu poate fi considerată stabilită strict științific Consider, având în vedere cele spuse, că exemplul citat de Darwin demonstrează, în primul rând, că nu este nevoie să se găsească o altă cale de apariție a instinctelor, alta decât cea indicată de el pentru grupul instinctelor primare , și că Ribot mai face o greșeală când susține că în loc de viziunea lui Darwin, la care se face aluzie, nu s-a propus nimic mai satisfăcător Astfel, având dreptate în sensul că este necesar să se distingă frica instinctivă de frica conștientă, Ribot este de fapt foarte departe de a elucida sensul acestei teorii, întrucât însăși ideea de frică instinctivă și geneza ei este stabilită de el incorect Cu toate acestea, el însuși simte acest lucru și, după ce a dat o serie de considerații cu privire la modul în care ar putea apărea sentimentul instinctiv de frică, își încheie raționamentul cu următoarele cuvinte: această problemă de origine poate fi lăsată deoparte de psihologia experimentală, care nu ia în considerare însuși competent în acest În ceea ce privește sursa fricii conștiente, în acest punct avem următoarele: "Încercarile primilor susținători ai asocierii ideilor, scrie Ribo, care a încercat să explice fenomenele de asociere (James Mill, a definit-o, ca ideea unui sentiment împovărat, asociat cu ideea viitorului său reproducere), au fost în zadar, deoarece excludeau un factor substanțial - elementul sentimentului șoc organic Să-ți fie frică de extragerea unui dinte, în opinia lor, este posibil doar atunci când amintirea operației anterioare este reprodusă, cel puțin într-o formă slabă cu tot tonul ei dureros Dacă o amintire goală rămâne fără rezonanță fiziologică, atunci frica nu va fi reînviată Ribot consideră că acest punct de vedere al autorilor este foarte unilateral și neconform cu adevărul Biblioteca

"Runivers" SUFERINȚA FIZICĂ ȘI SENTIMENTUL DE FRICĂ Sunt cazuri, spune el, când oamenilor le era incomparabil mai multă frică de a extrage un dinte pentru prima dată, înainte de experiment, decât în a doua, după experiență Le era frică tocmai din cauza ideii senzației dureroase pe care ar trebui să o experimenteze de la operația care îi aștepta Elementul sentimentului stă în fundal, dacă o face, ceea ce este foarte îndoielnic în numeroasele cazuri de frică Fără a lua în considerare considerentele prin care sunt argumentate aceste puncte de vedere, mă voi limita să subliniez, i-x, că poziția conform căreia frica poate fi inconștientă este instinctivă S-a stabilit la fel de ferm ca și poziția că orice frică, atât inconștientă, cât și conștientă, este o stare psihologică, care este compusă din excitația centrilor corespunzători ai creierului și inervația vasomotorie care depinde de ei Mai mult, în al doilea rând, că, dacă este adevărat că un sentiment conștient de frică poate fi consecința unei idei, independent de un sentiment care nu poate preceda ideea, atunci nu există niciun motiv să negați în această emoție semnificația asociațiilor Deoarece nu este necesar ca scopul nostru să ne oprim mai mult pe această parte a întrebării, vom trece acum la al treilea dintre cele patru puncte de mai sus, adică: la procesele fiziologice care apar la animalele superioare care experimentează emoția fricii Observațiile sistematice în acest domeniu au fost făcute pentru prima dată de Darwin În cartea sa "Despre expresia senzațiilor la om și la animale", omul de știință nu numai că a evidențiat manifestările fiziologice ale fricii, în principal la oameni, dar a făcut și o încercare de a clarifica aceste manifestări Iată cele din aceste manifestări care au cea mai strânsă legătură cu subiectul luat în considerare Este vorba despre o persoană Perii de pe piele se ridică pe cap și mușchii superficiali tremură Din cauza activității perturbate a inimii, respirația se accelerează Glandele salivare funcționează imperfect, gura se usucă, iar persoana o deschide și o închide continuu Unul dintre cele mai bune simptome este, desigur, tremurul Biblioteca "Runivers" VLADIMIR VAGNER toți mușchii corpului, iar acesta este adesea primul lucru care se observă pe buze Pe măsură ce frica ajunge la oroare extremă, ea produce asupra noastră, ca toate senzațiile puternice, un efect cu totul diferit Inima bate sălbatic, sau activitatea ei poate fi atât de slăbită încât apare leșinul; faţa acoperită de o paloare de moarte, respiraţie greoaie; nările larg deschise; "Buzele, de parcă ar apuca aerul și se mișcă convulsiv, obrajii scufundați tremură, în gât apar mișcări de înghițire și de sufocare " Toți mușchii corpului se rigidizează sau intră în contracție convulsivă Degetele mâinilor fie se strâng, apoi se deschid; omul le rupe adesea Brațele sunt întinse înainte, ca și cum ar avea ceva care să evite un pericol teribil În alte cazuri, există un impuls brusc și irezistibil de a scăpa Când frica atinge nivelul de groază extremă, se aude un strigăt teribil Pe piele apar picături mari de transpirație, toți mușchii corpului se lasă, în curând are loc o cădere completă, iar facultățile mentale încetează să mai funcționeze Efectul se extinde și asupra canalului intestinal: mușchii obturatori ai acestuia sunt slăbiți *) La această descriere Darwin adaugă că frica în diferite triburi arată aceleași semne ca și la europeni Ultimul al patrulea punct rămâne: în ce fel, strat *) Lange a sistematizat aceste date și caracterizează manifestarea fiziologică a fricii astfel: În primul rând, în ceea ce privește inervația mușchilor voinței: o relaxare mai mare decât în tristețe, tremur convulsiv, în cazuri extreme, distrugerea oricărei mișcări: se simte parcă bătut în cuie; voce răgușită și întreruptă, sau amorțeală totală; intr-un cuvant, paralizie

mai mult sau mai putin marcata a aparatului locomotor voluntar Bo- , referitor la mușchii vieții organice: reținerea secrețiilor de lapte, menstruație, secreții salivare, gură uscată, lipirea limbii de palat, transpirație rece, pielea de găină, păr în picioare, ținerea respirației, strângere, constricție în gât Frica are si un efect foarte marcat asupra secretiilor intestinale B- , privind aparatul vasomotor: vasoconstricție spasmodică, tremur, bătăi violente ale inimii și, dacă impresia a fost puternică, paralizie, care poate provoca moartea, paloare și anemie periferică Biblioteca "Runivers" SUFERINȚA FIZICĂ ȘI SENTIMENTUL DE FRICĂ o trăsătură dăunătoare animalelor și oamenilor trăiți în lupta pentru existență, datorită căreia aceștia, în momentele cele mai decisive ale vieții, când au nevoie de întreaga aprovizionare a forței lor mentale și fizice, fie sunt paralizați, fie le folosesc în moduri în care nimic nu poate fi extras din ele în beneficiul lor nu se poate Adevărat, Mantegazza spune că tremurul este foarte util, deoarece provoacă căldură și încălzește sângele, care se răcește sub influența fricii; dar Macco dovedește cu multă persuasiune nedreptatea acestei propoziții și consideră "cataplecția" care însoțește formele extreme de frică drept o imperfecțiune foarte gravă a organismului "S-ar putea spune că natura, pentru a crea creierul și măduva spinării, nu ar putea combina o substanță foarte ușor excitabilă, care în același timp ar fi capabilă să depășească în reacțiile sale limitele utile pentru conservarea animalului , " spune omul de știință În general, el consideră groaza și frica ca fiind fenomene morbide Ribot consideră că bazele fricii există în organism, că ele fac parte din constituția omului și a animalului și că, prin intermediul adaptării utile în majoritatea cazurilor, ajută în viață În ceea ce privește mecanismul întunecat al acestei frici instinctive, se poate presupune că unii senzațiile provoacă șocuri dureroase, stimulând reacții organice, motorii, vasomotorii care alcătuiesc emoția; că instinctul de autoconservare, pentru a evita suferința reală, reacționează orbește, nu întotdeauna cu succes, ceea ce face ca unele forme de frică înnăscută să fie inexplicabile pentru rațiune Cred, totuși, că cel mai bun dintre motivele pentru explicarea fenomenelor în cauză se datorează încă lui Darwin Unele dintre ele, spune omul de știință, pot fi explicate pe baza începutului de obicei, asociere și ereditate, cum ar fi: o deschidere largă a gurii și a ochilor cu sprâncenele ridicate pentru a cerceta rapid totul în jur și a auzi cu atenție fiecare sunet care ajunge la urechea noastră Aceste mișcări sunt aceleași pe care le folosim pentru a descoperi și a respinge pericolul iminent Unele dintre celelalte recunoașteri-Questions of Philosophy, Vol dolari Biblioteca "Runivers" VLADIMIR VAGNER Golful fricii poate fi, de asemenea, explicat, cel puțin parțial, pe baza acelorași principii Oamenii de nenumărate generații au încercat să scape de inamicii lor printr-un zbor cu capul cap sau o luptă acerbă cu ei, iar toate aceste eforturi energice au făcut inima să bată mai repede, respirație accelerată, la care pieptul se dilata și nările se umflau Deoarece aceste eforturi au continuat uneori până la ultima extremă, rezultatul final al lor a fost o cădere completă a forței, paloare, transpirație, tremurul tuturor mușchilor și relaxarea lor completă Și în prezent, de îndată ce simțim puternic senzația de frică, chiar dacă aceasta nici măcar nu ne cheamă la acțiune, atunci prin puterea asocierii și a eredității ne străduim involuntar să producem aceleași mișcări Cu toate acestea, crede Darwin, este foarte probabil ca multe sau chiar majoritatea simptomelor terorii, cum ar fi palpitațiile inimii, tremurul mușchilor, transpirațiile reci etc , să fie în mare măsură dependente de tulburare

sau tulburare in transmiterea fortei nervoase a sistemului cranian catre diferitele parti ale corpului, datorita socului provocat mintii noastre de frica Putem privi cu certitudine un astfel de șoc, indiferent de obișnuință și asociere, drept cauza diviziunii alterate a tubului digestiv și a opririi secrețiilor anumitor glande În ceea ce privește înrădăcinarea involuntară a părului, avem suficiente motive să presupunem că la animale, oricum ar fi generat acest obicei, el servește, împreună cu anumite alte mișcări voluntare, să pară mai înfricoșător în ochii dușmanilor; și întrucât aceleași mișcări voluntare și involuntare sunt efectuate de animale strâns înrudite cu omul, ajungem la concluzia că omul a păstrat, în virtutea eredității, rămășițele unui obicei care îi este complet inutil în momentul de față Așa sunt explicațiile fenomenelor în cauză, C Darwin La ei consider necesar să adaug următoarele În ceea ce privește celelalte nevertebrate, trebuie avut în vedere în primul rând că frica, ca fenomen psihic, conștient, adică însoțite de o anumită reprezentare a obiectului care îi servește drept sursă, acestea nu există și, prin urmare, nu există mișcări prin care el ar Biblioteca "Runivers" SUFERINȚA FIZICĂ ȘI SENTIMENTUL DE FRICĂ urlă; încă mai puține dintre cele care ar părea lipsite de sens, deloc oportune Ceea ce este scris ca frică la aceste animale nu este altceva decât o manifestare a acțiunilor adaptative în raport cu pericolele cunoscute Apropo, voi spune că nici măcar Romens nu o marchează, deși în cartea sa despre mintea animalelor înzestrează nevertebratele (în special furnicile) cu aproape toate sentimentele și abilitățile cunoscute omului, cu excepția fricii Mai mult, aceste date confirmă faptul că activitatea prelungită, neobișnuită și excesiv de intensă a animalelor nevertebrate le duce foarte curând la relaxare completă și producerea acelorași mișcări dezordonate și lipsite de sens pe care le vedem în timpul suferinței fizice, în timp ce sursa lor nu are nimic de-a face cu acestea din urmă are Capitolul III În primul capitol al acestui articol au fost indicate fenomene care stau în legătură cu suferința fizică; în al doilea, fenomenele care stau în legătură cu emoția fricii Ne rămâne, dintr-o comparație între una și cealaltă categorie de fenomene, să facem câteva concluzii generale pe baza relațiilor lor reciproce La cel mai de jos nivel al vieții animale, se pare că nu întâmpinăm suferință fizică și nici sentimentul de frică În etapele ulterioare de dezvoltare ne întâlnim cu fenomenul senzațiilor dureroase, care inițial sunt uimitor de scurtă; la artropode, de exemplu, durează de la - minute, după care dispar complet Mișcările care însoțesc suferința fizică sunt mișcări de apărare adaptative și oportune destul de evidente În limitele extreme de intensitate trec în contracții convulsive asemănătoare unei stări paralitice; pe de altă parte, o scădere rapidă a forței, ca urmare a tensiunii și activității crescute a animalului, atrage după sine un tremur al corpului, care este o scurtare la minim (atât în spațiu, cât și în timp) mișcări de apărare intenționate Sentimentul de frică la aceste animale, dacă poate fi admis, ceea ce este mai mult decât îndoielnic, nu are * Biblioteca "Runivers" VLADIMIR VAGNER conexiune și nicio legătură cu sentimentul de suferință, deoarece, în al doilea rând, se întâmplă independent de observație și experiență, fiind instinctiv și, în al doilea rând, nu este însoțit de o idee despre acele suferințe pe care animalul trebuie să le experimenteze Observațiile asupra vieții picioarelor articulare certifică doar că aceștia au prudență în ceea ce privește obiectele care se mișcă rapid și au dimensiuni mari și chiar și atunci nu toate Următorul pas în evoluția acestor sentimente la animalele vertebrate este prezența unui

sentiment de suferință; în cele mai mari dintre ele, acest sentiment, ținând cont de structura sistemului nervos, este apropiat de cel experimentat de o persoană; dar aceste sentimente sunt rareori conștiente și niciodată efectul unei idei Sentimentul de frică la vertebratele superioare este destul de evident asociat cu reprezentări; iar mişcările care o însoţesc sunt instincte adaptative îndreptate spre eliminarea pericolului, deşi nu sunt întotdeauna uşor de distins în acest sens În cele din urmă, o persoană este o ființă capabilă să experimenteze un sentiment de durere fizică din imaginile și ideile create de propriul gând, să se teamă de aceste imagini și idei, ca obiecte reale, experimentând suferința fizică, pe care el, prin munca lui același gând, cronometrat la oportunitatea care îl aștepta Această capacitate de a crea noi zone și noi surse de suferință este atât puterea, cât și slăbiciunea ei Forță în măsura în care sursele acestor suferințe sunt limitele din ce în ce mai extinse ale iubirii față de om și umanitate și împreună cu aceasta, și ca urmare a acesteia, dorința de a elimina, sau măcar de a alina suferința Slăbiciunea în măsura în care sursa suferinței este ignoranța Rămâne de spus că în timp ce suferința ignoranței, întotdeauna însoțită de un sentiment de teamă, uneori infinit de dureros, este fără speranță; sentimentul de suferință din prima categorie este atenuat de credința în triumful final al binelui; iar această credință suprimă sentimentul de frică cu cât este mai puternic, cu cât este mai profund, cu atât ideea călăuzitoare este mai definită și gândul călăuzitor este mai clar Vladimir Wagner Biblioteca "Runivers" Despre legătura reciprocă a proprietăților spirituale și a metodelor de studiere a acesteia *) eu Psihologia modernă, dacă este luată ca un întreg, cu toate ramificațiile ei, conține o cantitate foarte semnificativă de cunoștințe Avem analize foarte subtile și clasificări detaliate ale diferitelor procese mentale; multe dintre actele mentale au devenit deja măsurabile și este posibil să se măsoare atât viteza lor, cât și puterea lor relativă, gradul de intensitate; fundamentele fiziologice ale diferitelor fenomene psihice devin din ce în ce mai clare; au fost studiate multe patologii ale modificărilor lor; psihologia individuală încearcă să aplice datele menționate la studiul tipurilor individuale, creând o clasificare a personajelor În cele din urmă, de la studiul omului adult individual, psihologia începe să treacă la studiul popoarelor, mulțimilor, copiilor, chiar și animalelor Dar de ce toată această sumă de cunoștințe, extrem de valoroasă, obținută cu asemenea eforturi, rămâne totuși în marea majoritate a cazurilor complet abstractă și foarte puțin aplicabilă vieții? Cel mai apropiat de viața reală, cu toată diversitatea ei, este psihologia individuală **); oferind un comun *) Raport citit în Spo Societatea filozofică martie **) Prin acest termen, care nu a intrat încă în uz general, dar este deja destul de comun în literatura străină, vom înțelege psihologia indivizilor în sensul cel mai larg al cuvântului; aceasta va include nu numai studiul diferitelor caractere și temperamente, ci și studiul trăsăturilor caracteristice, Biblioteca "Runivers" L L A U R S K I J psihologie pentru a se ocupa de întrebări precum problema cunoașterii, natura sentimentelor, asocierea ideilor, se dedică exclusiv luării în considerare a fenomenelor concrete, complexe ale vieții mentale, studiind personalitățile și tipurile individuale S-ar părea că aici ar trebui elaborate metode în detaliu cu privire la modul de studiu al vieții spirituale a fiecărei persoane în parte, la modul de comparare și grupare a observațiilor obținute; cum, în sfârșit, să explicăm și să ne conectăm între ele trăsăturile individuale pe care le-am observat la

subiectul observat De fapt, acesta este departe de a fi cazul Psihologia individuală ne oferă mai multe clasificări ale personajelor, mai mult sau mai puțin asemănătoare între ele; toate sunt conturate doar în termeni cei mai generali și par foarte nepotrivite pentru cineva care "ar dori să le folosească pentru a observa oamenii din jurul său Nu degeaba această clasificare nu și-a găsit aplicație nici măcar în științele legate de psihologie, precum pedagogia și psihiatria; Nu fără motiv, cea mai bună școală pentru studierea personajelor și încă citește opere ale unor scriitori de ficțiune precum L Tolstoi, Dostoievski, Shakespeare și alții Și toate acestea, în ciuda faptului că clasificările personajelor au venit din stiloul unor astfel de talentați autori ca: A Bain , *) Th Ribot, **) A Fouillée ***) Paulhan *'**), B Perez *****) Ni se pare că un succes comparativ atât de slab depinde de faptul că majoritatea autorilor menționați, în alcătuirea clasificărilor, au urmat o cale aproape exclusiv deductivă Ei au luat cele mai importante aspecte ale activității mentale (de exemplu, mintea, sentimentul și voința) și, în consecință, au împărțit oamenii în grupuri, în funcție de predominanța uneia sau a alteia calități în ei Deci, Ribot împarte oamenii în sensibili (emoționali), activi și apatici (cu o predominanță de caracteristici care disting o anumită persoană sau un anumit tip de toate celelalte; aici, în mare măsură, ar trebui inclus și studiul acelor cauze, acelor condiții exterioare care influențează într-un fel sau altul formarea unei personalități mentale, formând-o într-o direcție sau alta *) Bain Despre studiul caracterului Traducere din engleză SPb , i **) Th Ribot Les diverses formes du caractère Revue philosoph vol XXXIV* ***) Fouillée Temperament și caracter Paris, *♦**) pr Paulhan Les caractere Paris, **♦**) B Perez Personajul de la copil la om Paris, Библиотека"Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI proprietăți și strat STUDIILE EI lipsa de activitate psihică); întrucât este deja a priori evident că două calități de bază se pot întâlni la o persoană în același grad de dezvoltare, atunci în clasificarea lui Ribot întâlnim și tipuri "complexe": senzitiv-activ, apatic-activ etc Fouillée împarte și el oameni în sensibili, intelectuels și voluntari B Perez - pune la baza diviziunii diferența dintre manifestările motrice ale personalităților - viteza, încetineala și energia mișcărilor și, în consecință, face distincția între personaje: vii, înflăcărate și lente, precum și mixte: vifs-arolents și post -arolenti Aceeași abordare aprioristică a clasificării este caracteristică aproape tuturor lucrărilor majore despre psihologia individuală În acest fel munca este, fără îndoială, uşurată; autorul obţine imediat ceea ce ar fi trebuit să fie doar concluzia finală dintr-un număr mare de observaţii, după o muncă pregătitoare îndelungată, minuţioasă Dar, pe de altă parte, clasificarea sa suferă de neajunsurile generale ale majorității sistemelor create exclusiv prin mijloace deductive: este prea schematică, în multe privințe nu este de acord cu realitatea și, prin urmare, este foarte puțin aplicabilă vieții; în cele din urmă, apare imediat deja complet terminat și inaccesibil la schimbare: un nou cercetător trebuie fie să-l accepte în întregime, fie să îl respingă complet și să-și creeze unul nou Și așa a fost de fapt Ca urmare, avem o serie de sisteme din care putem alege oricare; pe de altă parte, nu există deloc ceea ce se poate vedea în științele exacte, unde opera fiecărui autor ulterior servește drept test, sau ca continuare directă și dezvoltare ulterioară a lucrărilor celui precedent; între timp, fără această ultimă condiție, progresul științei este în mod pozitiv imposibil Dar există vreo altă cale pentru psihologia individuală? Cu

alte cuvinte, este posibil aici să se aplice în întregime observația și inducerea obiectivă, datorită cărora s-au obținut rezultate atât de bogate în alte științe legate de psihologie, chiar și, de exemplu, în psihiatrie? *) Cu această ocazie, vezi articolul nostru: "Starea actuală a psihologiei individuale"; "Prezentare generală Nsychiatr pentru " Biblioteca "Runivers" A, L A U P OKI I, Pe baza observațiilor unor autori (Rugăciunea, Perez și alții), și, de asemenea, parțial ale noastre, credem că o astfel de metodă de cercetare nu este numai pe deplin aplicabilă în psihologia individuală, ci poate părea utilă chiar și pentru psihologia generală, contribuind la elucidarea unei foarte importante chestiunea conexiunii reciproce a fenomenelor mentale Să vedem cum se efectuează observația în științele exacte Când clinicianul începe să studieze orice grup de boli, în primul rând colectează cât mai mulți pacienți potriviți Apoi examinează fiecare pacient în parte în modul cel mai amănunțit și, mai mult, din cap până în picioare, notând nu doar acele simptome care i se par importante, ci și cele mai mici detalii În același timp, studiul se desfășoară în mod invariabil conform unui plan specific, predeterminat, fără de care este imposibil să se compare cazuri individuale și să se grupeze în continuare materialul colectat: deci, mai întâi, este examinat tegumentul general, apoi oasele, sistemul muscular, organele toracice și ale cavității abdominale, sistemul nervos etc Când în acest fel toți pacienții au fost examinați și s-au obținut o serie de anamneză detaliate, atunci rămâne doar să înțelegem materialul primit, să comparăm istoricul individual și să grupăm cazuri similare Psihologia, cel puțin psihologia individuală, trebuie să urmeze un drum similar Este necesar, pe baza datelor deja existente, să alcătuim cât mai detaliat o listă cu toate proprietățile spirituale cunoscute de noi *) ale unei persoane care va servi ca *) Pentru a evita neînțelegerile, este necesar să faceți aici o rezervare foarte importantă Vorbind despre "proprietăți* sau "calități*" mentale, nu ne gândim deloc să ne întoarcem la vechea doctrină a "abilităților", condamnată pe bună dreptate în urmă, atunci când sunt combinații separate, adesea foarte complexe, de fenomene psihice (de exemplu, dragostea pentru copiii, reverența etc) erau considerate elemente complet independente ale vieții mentale Pentru noi, atunci când observăm oameni individuali, este important să remarcăm în fiecare dintre aceștia prezența exact a acelor elemente, din combinația cărora se formează personalitatea sa individuală Astfel, planul de cercetare ar trebui să fie format din cele mai simple acte mentale elementare sau Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI SPOS STUDIILE EI de grame pentru cercetare; apoi, după ce au ales obiecte potrivite pentru observare, studiază sfera mentală a fiecăruia dintre ele în toate detaliile, încercând să răspundă într-un fel sau altul la fiecare întrebare a programului In acest fel se vor obtine o serie intreaga de caracteristici detaliate, intocmite dupa un plan general si usor accesibile spre comparatie Am încercat să urmăm această cale în observațiile noastre Înainte de a continua cu observațiile, am căutat mult timp în literatura psihologică ceva care seamănă cu un astfel de program de cercetare, dar nu am găsit nimic În cartea lui V Perez *) există mai multe caracteristici detaliate, dar ele sunt întocmite aproape fără nici un plan și servesc mai degrabă ca ilustrare a clasificării sale a personajelor decât ca material adecvat pentru generalizări Psihiatrii au întocmit de multă vreme scheme similare pentru observații și în aproape fiecare manual de psihiatrie se poate găsi un plan de studiu al sferei mentale propus de autor; dar, în primul rând, toate aceste liste sunt prea scurte,

elementare și, în al doilea rând, semne pur patologice, cum ar fi halucinațiile, delirul, tulburarea conștiinței etc , ocupă locul de frunte între ele; altor aspecte ale vieții mentale, la fel de mai puțin importante pentru diagnostic, li se acordă un loc relativ mic În același mod, profesorii în caracteristicile lor acordă atenție aproape exclusiv unor calități precum ascultarea, veridicitatea, diligența, memoria, ignorând aproape orice altceva A trebuit să ne asumăm noi înșine pregătirea unui astfel de plan fenomene Dar observând oamenii, vedem că într-unul dintre ei în mod deosebit de des și cu o forță deosebită ia naștere și se observă, de exemplu, fenomenul de asociere prin asemănare; în altul, majoritatea impresiilor primite ajung la conștiință, în timp ce în al treilea, fenomenul de apercepție a percepției conștiente poate fi observat mult mai rar etc Este această înclinație inerentă fiecărei persoane de a manifesta tocmai acele, și nu alte acte mentale , vom numi proprietăți mentale ale acestei persoane Astfel, o persoană va avea atâtea proprietăți mentale câte acte mentale îi sunt disponibile; în plus, la fel cum fenomenele psihice variază foarte mult în complexitatea lor, tot așa "calitățile spirituale" pot fi fie simple, fie complexe *) B Perez, loco cit Biblioteca "Runivers" A LAZU P SKII pe La început ne-am limitat la faptul că, folosind diverse tratate clasice de psihologie, am adunat din ele o listă cu toate fenomenele mentale semnificative inerente omului; În special, A Bain, acest observator subtil și detaliat al vieții spirituale a unei persoane, poate da multe în acest sens Au fost - de rubrici în total Având această listă în mână, am încercat să o folosim pentru a alcătui caracteristicile personajelor ((Anna Karenina" de L N Tolstoi și "Crime și pedeapsă" de T M Dostoebsky S-ar părea că să notăm prezența uneia sau alteia calități în o anumită persoană nu prezintă nicio dificultate, dar în realitate s-a dovedit a fi departe de a fi ușor A apărut o dificultate extrem de importantă, care este de obicei o piatră de poticnire pentru toți cei care doresc să studieze sfera psihică a altor oameni Faptul este că fenomenele psihice de până acum, după cum se știe, au fost studiate aproape exclusiv prin autoobservare La ceilalți oameni nu veți vedea niciun fel de sentimente, niciun sentiment de bucurie sau tristețe, nici dorințe; vezi doar o serie de acțiuni, mișcări, auzi exclamații sau conversații și din toate acestea, indirect, pe baza experienței anterioare, tragi concluzii despre acele senzații subiective pe care le trăiește obiectul observației tale Astfel, metoda de observare despre care am vorbit mai sus se dovedește a fi, parcă, complet impracticabilă: nu observăm deloc ceea ce este în programul nostru; doar într-un mod foarte complex, prin inferență și analiză, ajungem în sfârșit la posibilitatea de a presupune prezența cutare sau cutare într-o persoană calitate și completați în acest fel una sau alta rubrică a programului nostru Desigur, acolo unde există o cale atât de complicată, vor exista întotdeauna multe contradicții Și într-adevăr, atunci când ne-am transferat observațiile oamenilor vii, ghidați de lista subiectivă obișnuită a proprietăților mintale și aplicând-o direct fenomenelor observate, a trebuit imediat să ne convingem de câtă incertitudine există în toate astfel de judecăți, în ceea ce privește , lumea subiectivă a altora a oamenilor: Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI SPOS STUDIILE EI dezacorduri constante în evaluarea și explicarea acțiunilor, ipotezele cele mai variate și uneori contradictorii cu privire la motivele acțiunii - toate acestea au făcut cu totul imposibilă tragerea unor concluzii științifice din acest gen de observație Și acesta, în opinia noastră,

este principalul motiv pentru care psihologia științifică, atunci când se confruntă cu viața obișnuită, se dovedește foarte adesea a fi incapabilă nu numai să prezică acțiunile umane, ci chiar să le explice Între timp, experiența de viață obișnuită, care, după cum vom vedea mai jos, se desfășoară într-un mod ușor diferit, face față acestei sarcini cu mult mai mult succes și oferă foarte adesea caracteristici corecte și explicații corecte ale acțiunilor Cum ar trebui făcute observațiile? Ce program trebuie urmat? Sau poate că aceste obstacole vor face observarea precisă și obiectivă complet imposibilă? Ni se pare că acest obstacol poate fi depășit și că acest lucru se poate realiza în două moduri, care, totuși, sunt foarte apropiate unul de celălalt în natură Prima modalitate este de a studia cu atenție manifestările exterioare ale fiecărei proprietăți psihice în colecția de semne de diagnostic (fie ca cititorii să mă ierte acest termen medical), care ne-ar indica întotdeauna cu siguranță unul sau altul proces subiectiv care are loc la persoana observată Planul de ghidare aici va rămâne aceeași listă pur subiectivă a celor mai importante fenomene spirituale, despre care am vorbit mai sus; dar dacă manifestările exterioare corespunzătoare fiecăreia dintre aceste proprietăți spirituale sunt studiate în prealabil, atunci nu va prezenta dificultăți deosebite pentru a constata prezența sau absența acestei calități în obiectul observației noastre Simt că mulți, când citesc aceste rânduri, clătină din cap neîncrezător; cititorului îi vine imediat în minte obiecțiile obișnuite, repetate hotărât de toată lumea, că o persoană poate pretinde, ascunde gândurile, "un suflet străin este întuneric", că "i se dă limba unei persoane pentru a-și ascunde gândurile", etc Să citām dintr-un articol al regretatului N Ya Grot, unde aceste obiecții sunt dezvoltate în detaliu și Biblioteca "Runivers" A LAZURSKY clar şi elocvent pentru autor "Cel mai important este că o persoană, mai mult sau mai puțin dezvoltată, învață nu doar să exprime clar, ci și să-și ascundă stările spirituale - senzații, gânduri, sentimente, emoții, aspirații, dorințe, intenții Cuvântul, ca instrument cel mai important pentru exprimarea stărilor mentale, este în același timp cel mai bun instrument pentru minciuni, prefăcătorie și secrete L'art ole la parole - observă pe bună dreptate d'Alembert, est si près ole l'art olu mensonge - "Un suflet străin este întuneric, dacă doar persoana însuşi doreşte să fie întuneric pentru cei din jur Evident, pentru a observa viața spirituală a altcuiva, este necesar ca o altă persoană să ne admită în mod voluntar și sincer la această observație; și acolo unde observăm viața mentală a altor ființe fără consimțământul lor, pe ascuns, în repetate, nu putem ajunge decât la presupuneri și la cele mai generale și aproximative concluzii, care nu pot fi decât practice, și nu teoretice, adică , științific, adică De aceea oamenii de obicei se înțeleg atât de prost, știu atât de puțin, interpretează atât de greșit, atribuind altora gândurile, sentimentele, motivele de activitate greșite care îi inspiră cu adevărat Și mai departe: "Observarea psihologică a altora, fără participarea lor, la expresia plină de spirit a lui Dostoievski, are ca rezultat o "psihologie cu două capete"*) Opinii similare sunt exprimate de Wundt'oMb **), Mandsley ***) (chiar și Maydsley!), Tichener ****) și alții Din următoarea înregistrare a observațiilor noastre, cititorul poate fi convins că toate aceste temeri sunt foarte exagerate și că observațiile sistematice ne pot oferi o idee clară despre personalitatea psihică a unei anumite persoane Acum vom încerca să aflăm, deoarece obstacolele care apar pentru observația externă sunt cu adevărat de netrecut / *) Vezi paginile XXXII-XXXIII ale articolului lui H Ya Grot: "The

Foundation of Experimental Psychology*, publicat ca o introducere în traducerea rusă a Eseurilor de psihologie a lui W Wundt" **) Wundt Sugestie de hipnotism Leipzig, p - *** Mandsley Fiziologia și patologia sufletului Per ev din engleza I Isaina SPb , Pg - ****) Tichener Eseuri despre psihologie Transl din engleza , p Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI DEMOLARI STUDIILE EI i) Când cineva încearcă să arate cât de dificil este prin semne exterioare să ghicească fenomenele psihice care au loc la o persoană, atunci de obicei se citează ca dovadă un incident foarte complex și complicat din viața unei persoane și subliniază victorios dificultatea extremă de a înțelege motivele care au ghidat acțiunile unei persoane în acest timp; așa că unul dintre cunoscuții mei a dat exemplul războiului hispano-american și mi-a sugerat să stabilesc care dintre beligeranți, atunci când declara război, a fost ghidat de motive mai morale! Inutil să spun că nimeni nu va oferi fenomene atât de complexe ale vieții umane ca semne de diagnostic prin care s-ar putea judeca viața internă a obiectului observat; pentru aceasta este necesar să se ia, pe cât posibil, acțiuni simple, necomplicate, adesea foarte neimportante, dar nu mai puțin caracteristice ale unei persoane Avem ceva asemănător în psihiatrie: în timp ce psihiatrul a identificat de multă vreme, de exemplu, începutul paranoiei cronice, prin manifestări mici, aparent nesemnificative, publicul, nefiind atent la aceste fleacuri, continuă să considere această persoană sănătoasă de mult timp până când ucide pe cineva sau face un alt act extraordinar Acest incident va atrage atenția universală și, pe baza detaliilor sale, vor judeca caracterul și abilitățile mentale ale criminalului; și din moment ce este foarte des posibil să se găsească motive pentru comiterea crimei, publicul devine nedumerit și nu știe dacă să considere o persoană criminală sau bolnavă mintal Astfel, luarea în considerare numai a faptului crimei, chiar și cu detaliile ei, nu ne permite să stabilim dacă avem de-a face cu o persoană bolnavă sau sănătoasă Între timp, nimeni nu se va gândi pe baza acestui fapt să vorbească despre inutilitatea și lipsa de încredere a observației psihiatrice, deoarece semnele mici, dar caracteristice menționate mai sus decid întotdeauna întrebarea într-o direcție sau alta) Nu este necesar să se identifice rolul unui psiholog - un observator cu rolul unui detectiv, așa cum o face involuntar toată lumea, vorbind despre inexactitatea observației obiective în psihologie Atunci când un psiholog încearcă să determine motivele acestui sau aceluia act, Biblioteca "Runivers" A L A W PCKI J atunci acest lucru este important pentru el numai în măsura în care îi poate explica caracterul și înclinațiile persoanei observate; dacă un act dat este prea complicat pentru a fi înțeles cu certitudine, atunci psihologul îl abandonează și trece la altele mai caracteristice și mai ușor de analizat Între timp, atât pentru detectiv, cât și pentru instanță, scopul final este tocmai acela de a explica acest act foarte confuz Când juriul a decis întrebarea dacă Dmitri Karamazov a ucis sau nu a ucis (vezi extrasul de mai sus din articolul lui Grot), atunci caracterul lui Dmitri era deja destul de clar pentru toată lumea; era clar pentru toată lumea că dezechilibrat și neînfrânat în impulsurile sale, Dmitri și-ar fi putut ucide tatăl, iar juriul a trebuit să decidă o întrebare care avea deja o semnificație specială pentru un psiholog: dacă fapta crimei a avut loc în acest caz Același lucru se poate spune despre acele cazuri în care o persoană ascunde anumite evenimente din viața sa; pentru noi, în cele mai multe cazuri, nu este important să știm ce anume ascunde, dar este important doar să stabilim dacă este ascuns sau nu (deoarece secretul este una dintre cele mai importante,

deși complexe calități spirituale), și aceasta aproape întotdeauna putem determina cu certitudine Ca să nu mai vorbim că astfel de observații sunt, desigur, cel mai bine făcute nu asupra infractorilor, care au multe motive să fie secreto, ci asupra unor oameni cunoscuți care nu au motive să se teamă de observații străine În fine, oamenii prea greu de înțeles pot fi lăsați deoparte, la fel cum medicii clinicieni, atunci când studiază o nouă formă de boală, lasă în dubiu cazuri prea complicate, alegând exemple mai simple și mai caracteristice pentru observațiile lor) Când, pe baza celor mai simple cazuri, precum și pe baza observațiilor asupra copiilor și bolnavilor mintal, conexiunile reciproce ale proprietăților mentale individuale (vezi mai jos) sunt stabilite cu acuratețe, atunci cunoașterea acestor legături va fi foarte mare ne facilitează producerea de observaţii Toate aceste considerații ne convinge că temerile legate de inexactitatea observării obiective sunt exagerate și că un studiu atent al manifestărilor externe Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI proprietăți și demolări STUDIILE EI el poate pune în mâinile noastre un mijloc foarte eficient de a studia viața spirituală a altor oameni Nu ar trebui doar să restrângem excesiv conceptul de "manifestări externe"; adesea prin acest termen tind să însemne exclusiv doar semnele fiziologice ale oricărei emoții: paloare sau roșeață a feței, tensiune musculară, mișcări de mimă, modificări ale pulsului, respirației etc ; aceste semne au fost deja studiate în detaliu și s-ar putea enumera multe lucrări consacrate acestei probleme (Vaschide, Lehniann, Binet et Courtier, Féré și multe altele) Cu toate acestea, ca semne diagnostice, de o importanță mult mai mare au și alte tipuri de manifestări externe, care au fost mult timp apreciate și dezvoltate semnificativ de către psihiatri, dar sunt încă neglijate de psihologia științifică; aceasta include tot felul de acțiuni ale unei persoane, atitudinea sa față de mediu, conversații, într-un cuvânt, tot comportamentul persoanei observate, tot ceea ce este disponibil pentru observație Toate acestea trebuie studiate sistematic, încercând să găsească cele mai simple semne ale diferitelor calități spirituale, la fel cum un psihiatru încearcă să găsească (și adesea cu mult succes) cele mai simple semne care să facă posibilă determinarea unei tulburări în memoria pacientului, judecata, sentiment moral etc Pentru a explica mai bine ce înțelegem exact prin "manifestări externe", vom da câteva exemple Luați doar una dintre emoțiile mai simple, sentimentul de furie, pe care Bain o definește drept "plăcerea trăită de a provoca suferință altor ființe vii" Manifestările exterioare ale acestei emoţii sunt extrem de diverse şi uneori foarte complexe, dar le vom alege dintre ele pe cele relativ simple: este adevărat că chiar şi aceste manifestări simple conţin fiecare mai multe elemente mentale; dar cel mai important, cel mai pronunțat, în fiecare dintre ele este elementul de furie Aici, de altfel, vom cita și circumstanțele care contribuie la apariția fiecăreia dintre varietățile de furie, deși cititorul va găsi mai jos o explicație mai detaliată a acestora Din moment ce scopul nostru în acest moment Biblioteca "Runivers" A L A ZU P CKI pi constă doar în a prezenta exemple de manifestări exterioare şi împrejurări exterioare-agenţi cauzali, atunci ne vom rezuma la cele mai succinte descrieri; cu o dezvoltare științifică detaliată a problemei, atât manifestările, cât și împrejurările care le însoțesc ar trebui să devină subiectul unei descrieri și analize foarte detaliate La timpul potrivit vom încerca să facem acest lucru, dar aici ne vom limita la exemple scurte Nume Manifestări externe Iată-i, declanșatorii Răutate La vederea unui inamic sau a oamenilor care nu sunt în jur o persoană

plăcută - rău și circumstanțe, față inexpresivă, devine palid, favorabil lui; din strângerea pumnilor etc de tot, din toate ter-De bunăvoie îi face pe alții să bea numai privare, răutate, necazuri (necazuri inutile, ps pentru el însuși), se uită de bună voie la suferința altora Stinger - jignește constant, Satele din jur ness umilește pe ceilalți, mângâie în legătură cu asta, îl alege pe cel mai sensibil la el neprietenos • substantive pentru ei cu dragoste, arogant; întrebări și subiecte mai mult, ei înșiși foarte sensibil Răzbunător - Pentru insulta provocată, dacă - Resentiment (privare) noet ea încearcă să provoace a fost prea mare pentru infractor cât mai dureros posibil; infractorul a rămas rău, necaz nu este pedepsit și se bucură de roadele resentimentelor Schadenfreude Cu eșecurile altora, persoana vătămată îi exprimă semne de rău, deși a fost dat pentru el, a excelat ani de la aceasta nu a fost, și în ochii altora d gih cu calitatile lor- mi, a intervenit în planurile sale etc Să trecem acum la a doua metodă de a face observații asupra altor persoane, o metodă care este mult mai mult Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI SPOS STUDIILE EI ' decât primul merită denumirea de "observare obiectivă" Când observăm copiii înainte ca aceștia să fi învățat să-și exprime senzațiile în cuvinte sau când observăm animale, atunci în unele cazuri nu putem spune dacă manifestările pe care le observăm la ei sunt însoțite de vreun proces subiectiv și, dacă da, care; nu degeaba disputele sunt atât de frecvente în rândul psihologilor despre care este diferența dintre mintea oamenilor și instinctul animalelor; sunt posibile procese logice superioare la animale, sau avem aici doar un lanț de asocieri etc În ciuda unor astfel de dezacorduri în evaluarea psihologică a manifestărilor pe care le observăm, aceste manifestări în sine și legătura lor reciprocă sunt atât de bine studiate încât oamenii pot prezice cu acuratețe acțiunile atât ale copiilor, cât și ale animalelor, în timp ce psihologia științifică, așa cum am văzut mai sus, nu are încă capacitatea de a face predicții Nu numai atât: unii zoopsihologi insistă, după cum se știe, că psihologia animalelor ar trebui studiată exclusiv prin manifestările lor exterioare și că, studiind-o, trebuie să uităm complet de faptele psihologiei umane, adică de datele despre sine -observare *) Cine știe dacă nu se va putea aplica în timp aceeași metodă, ca ajutor, desigur, și pentru studiul oamenilor și acțiunilor lor? Poate că va fi posibil, de exemplu, observând că o persoană "cu eșecurile altora exprimă semne de bucurie, chiar dacă nu a fost nici un beneficiu pentru el din aceasta" (fălături), să prezice din timp că "pentru ofensa care i-a fost adusă , privare, el va încerca să rănească pe infractor cât mai mult rău și necaz" (răzbunare) Nu îndrăznesc să spun cu siguranță că în studiul adulților se poate folosi exclusiv doar observația obiectivă, întrucât eu însumi am folosit în principal o metodă mixtă; protocoalele de observație au fost ținute de mine însă, cu respectarea strictă a obiectivității, dar la evaluarea și compararea materialului primit, *) Vezi, de exemplu, articolul lui W Wagner: "Psychology of Insects" "Problems of Philology and Psych" , carte (V) Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" A L A W PCKI I ţinând cont şi de datele de autoobservare Totuși, nici nu aș îndrăzni să neg cu certitudine posibilitatea de a studia într-un mod pur obiectiv, dacă nu toate, atunci măcar foarte multe fenomene psihice Este interesant de urmărit calea parcursă în studiul fenomenelor psihice prin experiența cotidiană, care, după cum am văzut, ne oferă adesea, în studiul caracterelor umane, un serviciu mult mai mare decât psihologia

științifică Pentru a rezolva această problemă, ar fi util să analizăm originea cuvintelor care denotă numele diferitelor calități mentale, atât simple, cât și complexe; multe dintre ele sunt numite, aparent, exclusiv după manifestările lor exterioare (activitate - de la "a face", sociabilitatea - de la "a comunica, general", exigență - de la "cere", obsechiozitate - de la "a face", etc) *) Se poate foarte bine ca nu latura internă, subiectivă a acestor fenomene să fi fost observată și studiată inițial de oameni, ci complexul lor de simptome externe; în conformitate cu aceasta, a fost dat un nume, care a fost apoi transferat laturii subiective a acestor fenomene Nefiind filolog, nu îndrăznesc să fac excursii în această regiune necunoscută pentru mine; Mă voi limita să subliniez că o astfel de analiză ne-ar putea arăta dacă, în cunoașterea practică a oamenilor și a caracterelor lor, observarea de sine și experiența interioară au un rol atât de important pe care le-o atribuie psihologii Îmi voi permite să amintesc aici cursul dezvoltării medicinei clinice Cu mult înainte de momentul în care s-au dezvoltat fiziologia, patologia și anatomia patologică, adică când au fost clarificate cauzele bolilor, medicii observatori au studiat manifestările diferitelor boli și, comparând aceste semne pur externe, au descris forme individuale de boli, le-au clasificat, le-au prezis cursul ; Și acum există încă departamente întregi de patologie în care bolile sunt descrise și clasificate *) V Dahl Dicționar explicativ al Marii Limbi Ruse Ed - Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL CONEXIUNI DE SUFLETE, PROPRIETATI SI DEMOLIERE STUDIILE EI sunt citate numai pe baza manifestărilor lor externe (simptome), în timp ce modificările patologice și anatomice, adică cauza principală, baza bolii, ne par necunoscute Așa este, de exemplu, grupul așa-numitelor nevroze: isterie, neurastenie, coree etc ; și totuși, nu numai că este posibil să recunoaștem cu acuratețe aceste boli și să le clasificăm, ci și să le prezici și să le vindeci Desigur, o astfel de metodă de studiu poate fi numită grosolan empiric; dar în psihologie, unde interconectarea și interacțiunea fenomenelor psihice separate este încă atât de puțin studiată, empirismul poate fi de mare folos, indicând în linii generale, grosolan, calea pe care ar trebui să continue apoi un studiu mai detaliat Observațiile ulterioare ar trebui să arate cât de aplicabil în psihologie este un studiu atât de paralel, dar complet independent al fenomenelor mentale subiective și semnelor lor externe Dar chiar dacă, la compararea și analizarea materialului obținut, se dovedește a fi inevitabil să se apeleze la datele de autoobservare, atunci în timpul producerii observațiilor este necesar să fii strict obiectiv Pentru a explica cum ne-am efectuat propriile observații, vom cita un fragment dintr-un protocol Informații preliminare Fata de vreo ani Complet sănătos, ușor anemic Are $ frați și surori, aproape toți sunt mai tineri decât ea Părinții nu sunt oameni deosebit de bogați, dar nu au nicio nevoie specială, iar tot ce este necesar pentru copii (inclusiv cărți și jucării) este disponibil Tot timpul au locuit fie în sat, fie într-un orășel de județ; vara, și pe vreme bună și iarna constant în aer Există întotdeauna o societate a copiilor Cresterea nu este deosebit de stricta, dar nici ei nu se rasfata prea mult; Încă nu studiază sistematic, dar citește deja din materiale tipărite, deși destul de prost În prezent, împreună cu mama ei și cu sora ei cu cioburi, își vizitează bunica în orașul de provincie, unde nu a mai fost și unde este la fel de liberă ca acasă Observare Dimineaţă S-a trezit la de ore, a dormit bine, nu era deloc bolnavă; sora mea încă dormea; când a ieșit în sala de mese, adulții (persoane, aproape toți rude apropiate) stăteau la masa de ceai și vorbeau Pare puțin somnoroasă

* Biblioteca "Runivers" A l a z yp schkiy A stat în tăcere, s-a uitat o vreme la noua față (pe care o văzuse ieri doar pentru scurt timp), apoi s-a uitat puțin la vorbitor, apoi a început să se spele în tăcere (nimeni nu i-a vorbit sau nu i-a dat atenție; și nici ea nu avea nimic de spus, din moment ce totul era gata de spălat) A rămas tăcută timp de minute în total Spălat destul de îngrijit, dar nu pentru mult timp; în mijlocul spălării a început să se întindă, să căscă; auzind un zgomot pe coridor (nu era nimic special în asta), ea sa întors imediat și a început să se uite Când alții au menționat loto într-o conversație (fără să se adreseze ei), ea a strigat că știe să joace loto, a încetat să se mai spele (momentan nu a intervenit nimeni cu ea și nu a forțat-o să termine de spălat), a apucat loto și desculță, într-o cămașă a alergat la mine: "Unchiule, hai să ne jucăm!" La cuvintele bunicii mele: "Manya, spală-te mai întâi", a ascultat ea, a terminat grăbit de spălat, apoi a luat loto-ul din imagini și a început să se joace ea însăși cu el, deși erau multe alte jucării Am jucat singur la loto vreo de minute, deși ceaiul era gata, nu era partener și nimeni nu se uita La început stătea tăcută și destul de calmă; minute mai târziu, s-a ridicat, s-a dus la masa comună, s-a uitat la difuzoare, apoi s-a așezat să se joace din nou Din când în când spunea cu voce tare (în sinea ei): "Există un elefant? Mânca " și așa mai departe Uneori ea scotea
"eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee
eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee
eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee
eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee
eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee
eeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeee
replicat), nu detonat, ea a cântat corect La sfârșitul jocului: "Unchiule, am acoperit totul!" - deși am mers în tăcere, fără să-i dau atenție, și am ascultat conversația generală În cele din urmă, a început să se miște, a îngenuncheat pe un scaun și, în cele din urmă, a renunțat la joc Aproape că nu stă nemișcat: ori aleargă, călcă din picioare, apoi țipă, râde din cel mai mic motiv (de exemplu, când au spus "micuța Manya"), apoi începe să se uite la un calendar mobil de pe masă, apoi balansează un leagăn de jucărie Despre tot ce o ocupă, ea strigă celorlalți (oricine este lângă ea) "Mătușa A-aia, uite cum se leagănă!" (deși ea o văzuse deja) S-a jucat obraznic cu mine (deși de data aceasta nu am avut chef să fac farse și am împins-o, iar toată lumea din jur avea, în general, o conversație serioasă), nu m-a lăsat să trec prin ușă, m-a târât de redingotă și etc În același timp, ea a râs și a țipat Apoi s-a calmat destul de repede când încă nu voiam să fac farse cu ea A băut în grabă ceai: "Unchiule, o să-ți arăt ceva" și duce la calendarul, la care s-a uitat acum aproximativ minute: "De ce este miercuri, când este deja sâmbătă"? (Nimeni nu a indicat-o spre calendar) ; calendarul este nimic nu a ieșit în evidență printre alte elemente de pe masă) Am fost mai degrabă indiferentă, iar ea a părăsit calendarul După - minute s-a corectat; a văzut și aleargă la mine: "acum e sâmbătă" Ea a aranjat un grup frumos de feluri de mâncare pentru păpuși, jucării, lumânări de ceară aprinse, caramel (nu era nimeni aici, nimeni nu s-a arătat, nu i-a dat gândurile) A alergat imediat să sune: "Bunico, unchiule, uite ce frumos este!" Biblioteca "Runivers " DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI DEMOLARI STUDIILE EI Înainte de a indica modul în care a fost efectuată analiza datelor obținute, să facem câteva observații preliminare despre metoda de compilare a protocolului După cum am menționat deja mai sus, pe

lângă comportament și expresii faciale, am atribuit numărului de manifestări externe și, prin urmare, înregistrat, vorbirea și conversațiile Cu toate acestea, astfel de cazuri au fost cu siguranță excluse din aceasta, atunci când persoana observată, exprimând anumite judecăți despre acțiunile sale, încearcă să-și analizeze caracterul etc ; toate astfel de afirmații par a fi rezultatul auto-observării pure și au unele dezavantaje semnificative, mai ales în acele cazuri când persoana observată nu este foarte inteligentă sau nu este obișnuită cu autoanaliză Dimpotrivă, am înregistrat doar acele conversații în care o persoană direct, își exprimă direct sentimentele la un moment dat sau transmite gânduri care îi apar în minte ("O, doare!" "Uite ce frumos este!" "Eu nu nu vreau", etc) Aceste afirmații directe ni s-au părut mai demne de încredere decât descrierea detaliată a subiectului a proceselor mentale care au avut loc în el, care este adesea incorectă, inexactă și uneori în mod deliberat falsă În plus, chiar în timpul efectuării observațiilor, am încercat să fim cât mai obiectivi; am notat doar ceea ce a putut fi văzut, auzit, evitând cu grijă să tragem prematur orice concluzii sau presupuneri despre procesele mentale interne care au avut loc în obiectul observației noastre Idealul unei astfel de observații ar fi o serie continuă de fotografii și fonograme de moment, care să ne înfățișeze, pas cu pas, întregul comportament al observatului într-o perioadă de timp cunoscută Prin urmare, am încercat cu grijă să evităm expresii precum: "părea să simtă frică", sau "a tăcut, împletindu-și sprâncenele și gândindu-se la ceva", etc Mai jos vom avea ocazia să vorbim în detaliu despre motivul pentru care încercăm așa ceva greu separă strict observaţiile obiective de toate presupunerile subiective, dar aici doar notăm acest fapt, atrăgând atenţia cititorului asupra lui Menționăm doar că clinicienii sunt ghidați de o regulă similară în observațiile lor Mai mult, nu ne-am mulțumit să observăm această persoană, ci să înregistrăm Biblioteca "Runivers" A L A W PCKI I pe cât posibil, condițiile vieții sale au fost notate în detaliu (s-au notat și cele mai importante fapte din viața anterioară - ceea ce medicii numesc anamneză), întregul mediu, toate evenimentele la care a luat parte, - în un cuvânt, tot ceea ce într-un fel sau altul i-ar putea influența comportamentul Condițiile externe, împrejurările externe (în cele ce urmează vom folosi ambii termeni în același sens) au atâta importanță atât în timpul producerii observațiilor, cât și în evaluarea rezultatelor obținute încât trebuie să ne oprim mai detaliat asupra acestora Fiecare act al unei persoane, fiecare pas pe care îl face se face într-una sau alta situație, printre acele sau alte circumstanțe Să luăm cel puțin primele rânduri ale protocolului de mai sus: spalare " Circumstanțele de aici sunt următoarele: o cameră puternic luminată după un dormitor semiîntunecat, societate, conversații (după tăcerea în dormitor), prezența unui chip nou, puțin familiar, ora dimineții (nevoia de a se spăla), ceai deja gata pe masă etc În plus, un sens cunoscut la evaluarea acțiunilor fetei observate, au existat și circumstanțe premergătoare: a dormit bine; a fost învățată să se spele constant dimineața; după spălare bea mereu ceai etc Cititorul putea deja să sesizeze că, în enumerarea împrejurărilor care au însoțit actul binecunoscut al persoanei observate, am menționat doar câteva, trecând peste restul în tăcere d) Acest lucru a fost făcut de noi nu doar pentru că era imposibil să înregistrăm împrejurimile în toate detaliile, ci și pentru că pentru evaluarea acțiunilor pe care le-am remarcat, toate aceste mici lucruri nu au avut o importanță deosebită Având în vedere mai detaliat împrejurările, printre care cutare sau cutare calitate s-a manifestat

în cele observate, suntem convinși că ele pot fi împărțite în categorii: i) Împrejurări care provoacă în mod direct un act dat (sau o manifestare dată); astfel, prezența în societate a unui nou chip necunoscut a forțat-o pe observată să-și oprească privirea asupra lui mai mult timp DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI SPOS STUDIILE EI) Circumstanțele care contribuie la manifestarea acestei calități Așadar, când femeia observată a renunțat la spălat și pe jumătate îmbrăcată a alergat să joace loto, stimulul imediat aici a fost conversația adulților despre loto, care i-a amintit de această jucărie nouă, interesantă; dar lipsa unei persoane care să o rețină imediat și să nu-i permită să se îndepărteze de lavoar a contribuit, fără îndoială, la acest act) Circumstanțele sunt indiferente, aproape sau complet neinfluențând acest act Acestea sunt marea majoritate (culoarea galbenă a podelei, musca de pe geam, canapeaua din colț etc)) Circumstanțele care împiedică Astfel, persoana observată a jucat la loto aproape de ore, în ciuda faptului că nu a avut partener (împrejurare care a redus interesul jocului) și că a fost invitată să bea ceai (împrejurare care a distras-o de la joc) Fiecare proprietate mentală pare să aibă propriile sale circumstanțe specifice, provocând întotdeauna manifestări de această calitate particulară, și nu de oricare alta; în același timp, această împrejurare servește ca un obstacol în calea apariției calității opuse Astfel, un eveniment care dăunează intereselor subiectului, încalcă nevoile acestuia, provoacă o stare depresivă și împiedică apariția veseliei (dacă nu se amestecă aici diverse efecte secundare, despre care vom discuta acum) Astfel, eșecurile, incapacitatea de a satisface nevoile, vor fi un stimul direct imediat (i-a rubrică) pentru o dispoziție depresivă și un obstacol direct (a -a rubr) pentru veselie Acţiunea unui astfel de stimul direct are drept rezultat manifestarea, într-o măsură mai mare sau mai mică, tocmai a acestei (şi nici unei alte) calităţi, cu excepţia cazului în care, desigur, alte împrejurări, contrare, sunt atât de puternice încât să paralizeze efectul produs Dar, pe lângă efectul direct indicat, care este întotdeauna inerent acestuia, fiecare circumstanță dată poate exercita și anumite efecte secundare (adică, să fie o circumstanță care contribuie - a doua rubr), În funcție de combinația cu alte circumstanțe Astfel, aceleași eșecuri, dacă vinovații lor sunt alte persoane, pot provoca un sentiment de furie; dacă alte persoane sunt martorii eșecurilor, atunci aici poate fi A L A W PCKI I mândria rănită iese în cale; dacă eșecul era inevitabil, atunci poate apărea sentimentul opus - un sentiment de umilință, resemnare față de soartă Astfel, efectele secundare ale uneia și aceleiași circumstanțe pot fi cele mai diverse, uneori chiar direct opuse, ceea ce se deosebește de acțiunea directă (excitația imediată), care în toate cazurile este identică Pentru fiecare calitate spirituală, este necesar să se încerce să se găsească un stimul direct, deoarece acesta este foarte important pentru observație: doar astfel se poate determina gradul cutare sau cutare calitate Determinarea gradului de dezvoltare a proprietăților mentale este de mare importanță pentru efectuarea observațiilor; de foarte multe ori doi oameni în proprietățile lor spirituale se apropie unul de celălalt, dar diferă puternic în puterea cu care sunt exprimate anumite calități Oameni mari în plinătatea organizării lor psihice se găsesc adesea în jurul nostru, dar doar la o scară mult mai mică Între timp, până acum s-a făcut foarte puțin în acest sens Este adevărat că psihologia experimentală a arătat că este posibil să se măsoare, cu o mai mare acuratețe, dacă nu absolut, atunci măcar puterea relativă a

percepției memoriei și a anumitor alte procese mentale Dar o zonă uriașă de emoții, acte voliționale, precum și cele mai înalte și mai importante procese mentale au rămas inaccesibile pentru măsurare Au existat numeroase încercări de a măsura gradul de senzație prin înregistrarea cu acuratețe a modificărilor pulsului, respirației, reacției pupilare, jocului vasomotor etc ; dar toate aceste metode sunt fie imprecise și insuficiente pentru a determina ce sentiment este într-un caz dat, fie extrem de minuțioase și complet inaplicabile în practică Toate aceste dificultăți în măsurarea gradului de dezvoltare a diferitelor proprietăți spirituale sunt motivul pentru care, chiar și într-o știință atât de dezvoltată precum psihiatria, trebuie să ne rezumați la expresii precum: "o slăbire destul de semnificativă a memoriei", "o slăbire bruscă a sfera logică"; în multe cazuri, se mulţumesc cu faptul că constată la pacient prezenţa unuia sau altuia spiritual Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI SPOS STUDIILE EI G calitate (sau tulburare), fără măcar a încerca să-i determine gradul: "uneori există delir, halucinații", sau: "pacientul are o inconstanță de caracter, variabilitate a dispoziției", etc Dacă ne întoarcem la viața de zi cu zi, vom vedea aici, spre surprinderea noastră, că observațiile de zi cu zi au făcut un pas mult mai departe decât metodele științifice moderne O persoană oarecum observatoare, deja la prima vedere distinge un subiect plictisitor, incapabil de persoana unei persoane dezvoltate, inteligente sau nerăbdătoare, iritabilă de o persoană mai calmă și mai indiferentă, chiar dacă în toate celelalte privințe aceste două fețe erau complet asemănătoare între ele Nu numai atât: destul de des suntem capabili să facem o evaluare mult mai fină; se poate auzi adesea cum, vorbind despre două persoane care au absolvit cursul în aceeași instituție de învățământ superior, în aceeași specialitate, s-au angajat cu succes în aceeași afacere, cel puțin una dintre ele este cotată mental mult mai jos decât cealaltă Evident, există câteva modalități prin observație de a determina și, în plus, destul de exact gradul de dezvoltare a uneia sau alteia proprietăți mentale la subiecții observați În viața de zi cu zi folosim aceste metode bâjbâind, inconștient și poate nu întotdeauna cu același succes; sarcina științei este de a elucida aceste metode, de a face posibilă aplicarea lor destul de conștientă, ceea ce, desigur, ar trebui să le facă și mai fructuoase Dacă înțelegem mai detaliat cum se face o evaluare comparativă a aceleiași proprietăți la persoane diferite, atunci este ușor să ne asigurăm că rolul principal aici este jucat, în primul rând, de o examinare detaliată a circumstanțelor care au însoțit acest sau acel act a unei persoane, iar în al doilea rând, rezultă actul comis de subiect, iar în al treilea rând, în sfârșit, rezultatele ciocnirii a calități sau înclinații opuse Nu numim un om curajos dacă călărește pe mare cu o barcă pe vreme calmă; dar ne vom mira de îndrăzneala lui dacă va decide, în timpul emoției, să repete aceeași plimbare; iar dacă toate celelalte condiții rămân aceleași, atunci Biblioteca "Runivers" A LAZURSKII se poate observa că cu cât valul este mai mare, adică cu cât pericolul de înec este mai mare, cu atât mai mult îi vom aprecia curajul Cunoaștem un caz în care un elev al unei instituții pe timp de noapte nu i-a fost frică să coboare pe conducta de scurgere de la etajul pentru a obține ceva interzis; dacă ar fi coborât de la etajul , atunci, desigur, nimeni nu ar fi fost deosebit de surprins de curajul lui Deja din aceste exemple se poate observa că dacă încercăm să stabilim o gradare mai mult sau mai puțin exactă a împrejurărilor care dau naștere uneia sau aceleia calități, atunci

putem spera în acest fel să determinăm cel puțin aproximativ gradul acestei calități Aud o exclamație care scapă din mulți: "este posibil să înregistrăm toate împrejurările care ne înconjoară? Până la urmă, asta înseamnă să încercăm să punem pe paginile protocoalelor toată viața, toată natura din jurul nostru, relațiile reciproce ale oamenilor cu toată diversitatea lor; ceea ce, desigur, este imposibil! Și aici dificultățile sunt departe de a fi atât de insurmontabile pe cât pare la prima vedere Orice grup de fenomene pare extrem de complex, confuz și insolubil pentru analiză, dacă este luat pentru studiul lui fără un sistem, fără un plan definit, pre-elaborat În cazul nostru, un astfel de fir de ghidare ar trebui să fie o listă a celor mai importante proprietăți mentale ale unei persoane, care, așa cum am spus deja mai sus, servește în același timp ca un plan pentru studiul sferei mentale Farmacologia, care studiază efectul diferitelor medicamente asupra omului, împarte medicamentele în grupe în funcție de organul sau sistemul asupra căruia acţionează; Astfel, unele remedii acționează asupra creierului, altele asupra organelor circulatorii, altele asupra tractului gastrointestinal etc Ni se pare că un psiholog ar trebui să adere la aceeași metodă atunci când studiază circumstanțele care afectează diferite aspecte ale vieții mentale a unei persoane Numai această condiție va facilita foarte mult studiul acestui domeniu de fenomene pentru noi și va indica căror fenomene ar trebui să li se acorde o atenție deosebită și care pot fi ignorate Deci, am spus mai sus că pentru fiecare calitate spirituală există feluri de circumstanţe: a provoca, a contribui, Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI DEMOLARI STUDIILE EI indiferent şi obstructiv Indiferenți, desigur, nu ne pot interesa și le putem renunța imediat; circumstanțele care promovează această calitate împiedică în același timp calitatea opusă; ceea ce, din nou, facilitează foarte mult problema; conexiunea reciprocă a împrejurărilor (care va fi discutată mai jos) ne va facilita foarte mult sarcina În cele din urmă, totul se va reduce la găsirea stimulilor imediati (adică, al i-lea grup - circumstanțele care o cauzează) pentru fiecare proprietate mentală Sarcina noastră va fi și mai ușoară dacă ne amintim că nu trebuie să descriem în fiecare detaliu absolut toate condițiile care excită o anumită calitate: trebuie doar să le dăm pe cele mai tipice și apoi să caracterizăm întregul grup în termeni generali; la urma urmei, botanistul nu descrie fiecare individ, fiecare plantă, ci oferă doar descrieri ale exemplarelor tipice care caracterizează întregul soi Astfel, deși studiul împrejurărilor prezintă anumite dificultăți, ni se pare că aceste dificultăți nu vor fi în niciun caz atât de mari și de insurmontabile pe cât pare la prima vedere Exemple de astfel de stimuli direcți pentru diferite varietăți de sentimente de furie au fost deja date mai sus în descrierea manifestărilor externe Nu trebuie să credem că metoda de măsurare a gradului de calități prin luarea în considerare a circumstanțelor înconjurătoare este ceva nou, neobișnuit; dimpotrivă, această metodă este utilizată în mod constant atât în viața de zi cu zi, cât și în știință Când psihiatrul vede că pacientul, să zicem, este într-o stare constantă de depresie, tânjește, plânge, el întreabă în primul rând dacă i s-a întâmplat vreo mare nenorocire (pierderea celor dragi, pierderea bunurilor etc) ; iar dacă nu s-a întâmplat nimic de acest fel sau dacă motivele care au provocat "melancolia pacientului au fost nesemnificative, neimportante, atunci psihiatrul concluzionează că în acest caz este prezentă o stare de spirit melancolică excesiv de crescută, care, după cum se știe, este principalul simptom al melancolie În același mod, psihiatrii judecă

gradul de dezvoltare la o persoană de veselie, mobilitate (cu manie), suspiciune (cu paranoia) etc Chiar și în psihologia experimentală, care a adus exact Biblioteca "Runivers" A LAZURSKY dar măsurători în alte cazuri până la miimi de secundă, modificarea și gradarea exactă a condițiilor externe este metoda principală și necesară pentru măsurare Să presupunem că experimentatorul, punând greutăți una după alta pe mâna subiectului, este convins că o persoană observă o creștere a o mgr de aici ajunge la concluzia că la persoana I senzaţia de presiune este mai subtil dezvoltată Vedem aici exact același mod de măsurare prin circumstanțe externe, care a fost discutat mai sus Greutatea care se află pe suprafața pielii este doar o circumstanță care provoacă o senzație de presiune (agentul cauzal direct este x-th rubr); dacă acest stimul a fost mic, dar a apărut totuși senzația de presiune, înseamnă că această calitate este bine dezvoltată la această persoană Toată diferența constă în faptul că în experimente subiectul însuși declară sentimentul care a apărut în el, în timp ce în observație judecăm sentimentul care a apărut la subiectul observat după manifestările sale exterioare; iar cea din urmă, după cum am spus deja, ne poate oferi rezultate nu mai puțin exacte decât prima Alt exemplu Dacă forțăm subiectul investigat să efectueze o serie de adunări și scăderi timp de - ore, sau altfel să aleagă o literă în fiecare rând (metode dezvoltate în principal de KgaryEn și studenții săi), atunci după un anumit timp oboseala începe să se arate în sine, exprimată în anumite semne determinate; totodată, oboseala apare mai devreme la un subiect, mai târziu la altul, de unde concluzionăm că ambii sunt comparativ obosiți, desigur, în raport cu acest tip de muncă mentală Aici împrejurarea obosită este o serie mai mult sau mai puțin lungă de numere, prime sau compuse, asupra cărora s-au efectuat operații aritmetice; dacă acest rând era lung și complicat, atunci chiar și un bun muncitor ar putea să obosească; daca, dimpotriva, seria a fost simpla si necomplicata, atunci evident oboseala in acest caz este foarte mare Astfel, în psihologia experimentală predomină același principiu de măsurare, pe care încercăm să-l aplicăm tuturor calităților mentale Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI SPOS STUDIILE EI O altă metodă de măsurare, care este legată de prima, dar în opinia noastră este mai puțin semnificativă, este măsurarea proprietăților mentale în ceea ce privește cantitatea și calitatea rezultatelor obținute Așa face un experimentator, de exemplu, când îi citește cu voce tare subiectului investigat o serie de silabe fără sens și apoi îl pune să reproducă aceste silabe în aceeași ordine în care au fost citite; în funcţie de numărul de silabe omise şi distorsionate se apreciază gradul de dezvoltare a memoriei La efectuarea observațiilor este aplicabilă și metoda de măsurare în funcție de rezultate, deși mai rar decât cea anterioară; deci, de exemplu, judecăm capacitatea unei persoane de a raționa după corectitudinea construcțiilor sale logice, mobilitatea unei persoane după numărul și varietatea minutelor pe care le-a comis mișcări etc În cele din urmă, a treia metodă, care este aproape la fel de importantă ca prima, este măsurarea calităților prin ciocnirea lor Să presupunem, de exemplu, că suntem oarecum convinși că la o persoană dată egoismul, preocuparea pentru propriile interese, ajunge cel puțin la gradul ; dar aici vedem că, în caz de nevoie, aceeași persoană nu se gândește pentru un motiv bun să sacrifice toate acele avantaje și facilități pentru care încă s-a străduit atât de mult, deși este destul de clar pentru toată lumea că în urma acesteia el însuși rămâne fără bani De aici tragem concluzia că simțul său moral este mai dezvoltat

decât egoismul (în orice caz nu mai jos de gradul al IV-lea), întrucât în împrejurări la fel de favorabile apariției unui alt sentiment, considerațiile egoiste lasă loc interpretărilor ideii morale Nu este greu de observat, totuși, că această metodă ne permite să determinăm doar gradul relativ a două calități diferite în același subiect; pentru a determina dezvoltarea comparativă a uneia sau aceleia calități la diferite subiecte, este necesar să se apeleze la prima metodă - măsurarea prin împrejurări Am folosit toate aceste metode de măsurare în observațiile mele În același timp, deoarece metoda predominantă de măsurare a fost încă i-a (calea circumstanțelor), atunci am adoptat grade pentru fiecare calitate: Biblioteca "Runivers" A LAZURSKY (cel mai slab) Această calitate apare numai când circumstanţele facilitatoare sunt foarte puternice, iar cele care împiedică sunt absente și Atât facilitează cât și împiedică calitățile sunt acolo; dar facilitatorii prevalează gradul Influența acestor și a altor circumstanțe este aproximativ aceeași · y și grade Această calitate se manifestă, în ciuda faptului că circumstanțele obstructive prevalează gradul (cel mai înalt) În ciuda obstacolelor semnificative și a absenței complete a circumstanțelor favorabile, o persoană arată încă această calitate În același timp, a fost folosită și metoda a -a (măsurarea prin rezultate): dacă, în anumite circumstanțe, această calitate nu numai că s-a manifestat, dar manifestarea s-a produs cu o forță considerabilă (care a fost judecată după rezultatele cele mai apropiate), atunci la evaluarea gradului acestuia, constatat prin - vizualizarea imprejurarilor, a crescut cu inca unul Pentru a ilustra tot raționamentul nostru, să revenim la protocolul de mai sus și să încercăm să analizăm datele obținute, notând în fiecare caz gradul aproximativ, forța cu care s-a manifestat cutare sau cutare calitate "Ea a stat în tăcere, s-a uitat o vreme la noua față (pe care o văzuse doar pentru scurt timp ieri), apoi s-a uitat puțin la vorbitor, apoi a început să se spele în tăcere (nimeni nu i-a vorbit și nu i-a dat atenție ea; și, de asemenea, nu avea nimic de refuzat, așa că totul era gata de spălat) A fost tăcut un total de minute · Aici putem observa, în primul rând, liniște de aproape $-minut, absența mișcărilor ascuțite, impetuoase, a expresiilor feței vii, a exclamațiilor etc , înclinația de a-și etala sentimentele și reținerea) Să vedem însă în ce măsură se manifestă aici această calitate Când a intrat în cameră, niciunul dintre cei prezenți nu i-a dat vreo atenție și nici nu a vorbit cu ea; ea însăși nu avea nimic de spus: nicio impresie nouă și proaspătă pe care și-ar dori Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI DEMOLARI STUDIILE EI Nu avusese încă timp să-și facă aprovizionarea, nu a avut nicio durere, nu a mai văzut nimic deosebit, totul era gata de spălat Toate aceste împrejurări au contribuit în mare măsură la tăcerea ei Mai mult, părea somnoroasă, adică nu-și revenise încă pe deplin din somn; iar această stare contribuie întotdeauna la comunicarea scăzută și la tăcere; în cele din urmă, a trebuit să înceapă imediat să se spele, ceea ce era o chestiune destul de serioasă pentru ea și a contribuit la concentrarea ei Avem, astfel, o serie întreagă de împrejurări care au contribuit la manifestarea calității amintite (o mică tendință de a-și dezvălui sentimentele) și nu una singură care împiedică Făcând față schemei de mai sus de determinare a gradului prin luarea în considerare a circumstanțelor externe, determinăm dezvoltarea unei calități date în ıth, maxim în gradul II; căci gradul i-lea este și faptul că, în ciuda tuturor circumstanțelor care au contribuit la reținere, fata noastră a suportat cu greu minute de liniște - o perioadă, chiar și pentru copii,

destul de scurtă Desigur, pentru fiabilitatea completă a unei astfel de evaluări, este necesar nu o singură dată, ci de mai multe ori să se observe manifestarea aceleiași calități la același subiect Alt exemplu: "Mi-am spălat fața destul de atent, dar nu pentru mult timp, - în mijlocul spălării, a început să se întindă, să cască; Auzind zgomotul de pași pe coridor (nu era nimic special, neobișnuit în asta), ea s-a întors imediat și a început să privească Când alții au menționat loto într-o conversație (fără să se adreseze ei), ea a strigat că știe să joace loto, a încetat să se mai spele (momentan nu a intervenit nimeni cu ea și nu a forțat-o să termine de spălat), a apucat loto și desculță, în cămașă, a alergat la mine: "unchiule, hai să ne jucăm"! Aici este necesar să se acorde atenție cât de viu reacționează cel observat la orice iritare externă, la orice incident sau conversație care a avut loc în prezența ei: la cel mai mic zgomot, ea se întoarce și privește; o reamintire a unui subiect de interes pentru ea o face să renunțe la ocupație și să alerge după chestia asta Toate aceste manifestări indică o luminozitate semnificativă, vivacitate a impresiilor percepute și o tendință de a le răspunde rapid și imediat (ceea ce se numește "imediatitatea acțiunilor") Cum să determinăm într-un caz dat gradul de dezvoltare al ambelor calități strâns legate? Aici la Biblioteca "Runivers" A L A U P CK I I, avem atât împrejurări împiedicante, cât și împrejurări facilitatoare: zgomotul pașilor pe coridor era o împrejurare favorabilă, dar doar într-o măsură nesemnificativă, deoarece se repeta destul de des și nu reprezenta nimic neobișnuit; mențiunea loto, deși nu i-a fost adresată în mod specific, a contribuit totuși la manifestarea calității menționate într-o măsură mult mai mare, întrucât loto-ul i-a fost prezentat abia cu o zi înainte și a atras-o puternic prin pozele sale Dar dacă circumstanțele facilitatoare au fost destul de semnificative, atunci cele care împiedică au fost și mai mari În primul rând, ea nu terminase încă de spălat (care era considerată o chestiune importantă, cu prestația atentă cu care era deja suficient de obișnuită); în al doilea rând, încă nu era deloc îmbrăcată, desculță, aproape purtând doar o cămașă; în cele din urmă, mama și bunica ei stăteau chiar acolo, care puteau să o oprească imediat (cum s-a întâmplat mai târziu) și să o mustre Astfel, există împrejurări atât care facilitează, cât și împiedică manifestarea imediată a acțiunilor, acestea din urmă (obstacole) ceva mai mult; și conform schemei noastre, aceasta corespunde gradului de dezvoltare a acestei proprietăți mentale La gradul $-lea (și nu la al -lea) ne face să ne oprim și o forță semnificativă de manifestare: observata nu și-a spălat fața nici măcar minute și apoi nu numai că s-a întors și a început să asculte, ci a fugit în altă cameră și, după ce a adus o loto, a început să deranjeze adulții cu o cerere de a se juca imediat cu ea În același mod, am analizat toate celelalte protocoale ale noastre, încercând pretutindeni nu numai să notăm prezența (sau mai bine zis, manifestarea) uneia sau aceleia calități la un subiect dat, ci și să determinăm gradul de dezvoltare a acestuia Printre materialele culese prin observație și care servesc pentru concluziile noastre s-au numărat jurnalele întocmite în detaliu de unii dintre elevii "Instituției Medicale și Educaționale" Dr Malyarevsky, puse cu amabilitate la dispoziție de Ivan Vasilyevich și Ekaterina Khrisanfovna Malyarevsky Deoarece fiecare elev locuiește de obicei într-o instituție de la la ani sau mai mulți, caracterul, obiceiurile și înclinațiile lui sunt studiate în fiecare detaliu ca de către înșiși deținătorii Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI proprietăți SI SNOS STUDIILE EI de către

instituții, și de către educatorii care sunt în permanență alături de copii Astfel, după ce am întocmit o descriere a unuia dintre elevi din jurnal, cu o indicație a gradului de dezvoltare a diferitelor sale calități, am avut ocazia să o arăt unor persoane mult mai apropiate de mine, care făcuseră cunoștință cu acest elev, și trebuie să spun că, în majoritatea cazurilor, părerile noastre despre gradul de dezvoltare a acelei sau a unei alte calități spirituale au convergit complet Totodată, a fost descoperită și o metodă, care poate ajuta foarte mult la observare; este o comparație a subiecților observați între ei În prezent, când stimulii imediati și circumstanțele facilitatoare par să fie încă complet neexplorate, este adesea necesar să ne îndoim în timpul producerii observațiilor dacă aceste condiții ar fi trebuit într-adevăr să contribuie la manifestarea unei anumite calități și dacă gradul de ajutorul lor a fost mare; dar în funcție de aceasta, după cum am explicat mai sus, se constată evaluarea gradului de calitate Aici vine comparația în ajutor De obicei, în aceleași condiții cu subiectul observat, există mai multe persoane (în acest caz, elevi ai instituției), adesea chiar de aceeași vârstă cu el, dar diferit ca caracter; și atunci este mult mai ușor de observat că, în timp ce unul, de exemplu, este interesat de fiecare persoană nouă, de fiecare obiect nou, celălalt nu poate fi interesat decât de ceva extraordinar, iar al treilea va rămâne mereu indiferent la orice Astfel, în termeni practici, este întotdeauna mai convenabil - cel puțin în prezent - să observați mai multe persoane în același timp Așadar, am conturat pe scurt principiile care ne-au ghidat observațiile și metodele pe care le-am folosit pentru, în primul rând, a determina prezența uneia sau acelea calități la subiectul observat și în al doilea rând, pentru a măsura această calitate, determinând aproximativ gradul a dezvoltarii sale Desigur, observația externă în psihologie este departe de a fi capabilă să obțină o asemenea claritate, distincție și acuratețe în măsurare, așa cum este posibil în studiul naturii externe Dar nu trebuie să uităm că aceasta este singura cale, inevitabilă, pentru scopurile practice ale vieții de zi cu zi, Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" A LAZ URSKII deci pentru studiul științific al subiectului; oricât de dificil ni s-ar părea să studiem și să înregistrăm în fiecare detaliu diferitele manifestări ale vieții psihice a unei persoane, oricât de complexe și confuze sunt condițiile și circumstanțele exterioare în care o persoană trăiește și acționează, totuși doar o amănunțită și completă studiul ambelor ne poate da cheia unei înțelegeri complete a caracterelor altor oameni; iar dacă metodele pe care le-am folosit sunt încă brute și nu deosebit de precise, ele sunt totuși mai bune decât absența completă a oricăror metode specifice atunci când observăm un obiect atât de complex precum sfera mentală a altei persoane II Deci, observația externă *) poate și ar trebui să fie metoda preeminentă în psihologia individuală; numai ea ne poate oferi posibilitatea de a studia viața oamenilor în toată diversitatea ei și, în loc de clasificări abstracte uscate, ne oferă material abundent preluat direct din viață Dar metoda descrisă se va dovedi fructuoasă nu numai pentru psihologia individuală; el poate oferi un serviciu la fel de important psihologiei generale Este vorba de elucidarea unei chestiuni încă relativ puțin rezolvate, și anume problema rudeniei și a legăturii reciproce a proprietăților mentale individuale Când comparăm caracteristicile obținute prin observație, ne-a lovit imediat că anumite calități spirituale se întâlnesc de obicei împreună; întâlnind unul dintre ele în subiectul observat, putem fi aproape siguri că îl vom găsi pe celălalt în el La o examinare mai atentă, se dovedește că o

astfel de proprietate este de obicei deținută de calități care sunt legate în conținutul lor; deci, de exemplu, veselia este de obicei combinată cu încrederea în sine **), fără griji *) Peste tot punem în contrast termenul "observare externă" cu "observare internă", adică, pură introspecție **) În prezentarea următoare, dând exemple de calități spirituale individuale, vom alege întotdeauna "cel mai simplu din complex", adică cea mai simplă dintre acele forme complexe și variate în care se manifestă viața spirituală a omului Din păcate, nu putem aici de fiecare dată să descriem în detaliu și să le analizăm pe fiecare dintre acestea Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI proprietăți și FPOS STUDIILE EI frivolitate și frivolitate (lipsa unei idei clare care să ghideze acțiunile) cu incapacitatea de a gândi sistematic etc Dimpotrivă, calitățile care sunt opuse între ele în conținutul lor se exclud reciproc; deci, dacă o persoană se distinge prin bunătatea, tandrețea sa, atunci nu se întâmplă niciodată ca, în același timp, în raport cu aceleași obiecte, să fi fost furios și dur În sfârșit, există calități care sunt indiferente unele față de altele în raport cu un prieten; se pot întâlni atât împreună, cât și separat; astfel, de exemplu, sunt memoria și modestia, lașitatea și inteligența etc Existența unei astfel de conexiuni între proprietățile spirituale individuale este deosebit de clară atunci când o persoană, din cauza unor schimbări în condițiile de viață, are o calitate în mare măsură nouă, pe care nu a făcut-o nu am înainte; vedem atunci că alături de această nouă trăsătură de caracter, o persoană a dezvoltat și altele legate de ea, chiar dacă aspectul său nu a fost justificat de condițiile din jur Astfel, subordonarea (lipsa încrederii în sine) merge de obicei mână în mână cu lașitatea și viclenia, pofta de putere cu mândria și vanitatea O mulțime de comparații asemănătoare pot fi găsite în cartea lui V Perez *); deci, la el găsim o analiză a relației dintre "principalele forme de iubire de sine și principalele trăsături de caracter voinic și intelectual"; "relația dintre voință și trăsăturile de caracter intelectual de bază"; "relații reciproce între trăsăturile intelectuale de caracter", etc Din păcate, întrucât autorul nu dă nicăieri exemple și dovezi, toate raționamentele sale sunt pur teoretice și trebuie luate pe credință Cu toate acestea, încercarea lui rămâne singura de acest fel La alți autori găsim doar indicii ale existenței unei legături reciproce de proprietăți mentale, împrăștiate ici și colo printre scrierile lor Astfel, după Vaip'u, imitaţia, mai ales involuntară, se aseamănă cu simpatia; furie (la copii) treptat "manifestări externe", dar vom încerca să dăm exemple atât de simple încât cititorii să înțeleagă fără explicații care este cel mai simplu fenomen psihologic în discuție *) B Perez: loco cit Capitolele IX-XV * Biblioteca "Runivers" A LAZ U RSKII, ia naștere din conștiința puterii; mândria, independența, importanța de sine sunt incompatibile cu un sentiment de frică etc Lange, pe baza unor semne pur fiziologice, consideră furia asemănătoare cu bucuria, frica asemănătoare cu tristețea etc *) Ar mai putea fi date multe astfel de exemple Dar nimeni - cu posibila excepție a lucrării lui B Perez menționată mai sus - nu a încercat să urmărească această legătură între toate aspectele cele mai importante ale vieții mentale a unei persoane Între timp, această sarcină este, în opinia noastră, de mare interes, atât teoretic, cât și pur practic Întrucât scopul acestui articol este doar acela de a expune metodele pe care le-am folosit în stabilirea conexiunii reciproce a proprietăților mentale, atunci, fără a intra într-o analiză a materialului propriu-zis, să trecem la prezentarea acestor metode **) Unul dintre cele mai simple, și în același timp

destul de sigure, mijloace de a găsi o apropiere între două proprietăți mentale este evaluarea subiectivă și compararea acestora O persoană își amintește cum au avut loc aceste procese în sine (sau în alți oameni, judecând după poveștile lor) ^ le compară și găsește o anumită asemănare între ele Acest truc este folosit de noi tot timpul în viața de zi cu zi; foștii autori, care au remarcat rudenia dintre anumite acte psihice, s-au ghidat în principal de ea; acesta este cel mai simplu truc, care nu necesită aproape nicio muncă pregătitoare și, desigur ea vine în minte în primul rând atât în stabilirea cât şi în verificarea relaţiei reciproce a diverselor "calităţi" Dar cu toată simplitatea și aplicabilitatea sa, are și multe neajunsuri Unul dintre principalele dezavantaje este *) Lange Emoții Rusă transl , p jă, - **) Nu prezentăm aici demonstrația făcută de noi la Sankt Petersburg Philos Ext scheme de conexiuni ale proprietăților mentale, în care calitățile înrudite erau legate între ele prin trăsături, deoarece fără o explicație și explicație detaliată, aducerea acesteia nu ar avea sens și ar provoca doar o serie de nedumerire (cât de des trebuie să experimentați când citiți cele menționate) capitole din cartea lui V Perez); între timp, a tipări toate protocoalele și explicațiile ar însemna măcar să ne dublăm articolul deja lung Când observațiile sunt complet finalizate, sperăm să prezentăm atât schema, cât și materialele sub forma unor protocoale separate de observații DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI proprietăți și demolări STUDIILE EI există o semnificativă ambiguitate și nedeterminare a mărturiei, precum și imposibilitatea de a dovedi temeinicia punctului de vedere; nouă personal această metodă a adus multe momente neplăcute când, ghidați numai de ea, a trebuit să ducem dispute nesfârșite pe aproape fiecare linie trasată pe diagramă și, simțind dreptatea opiniilor noastre, neavând ocazia să prezentăm niciun fel de dovezi De foarte multe ori ne-am găsit și în mare dificultate atunci când, neavând încă suficient material pentru a stabili relația dintre oricare două proprietăți mentale prin observație externă, am încercat să conturam preliminar aceste conexiuni doar cu ajutorul autoobservării: la început, pare că conexiunile trebuie stabilite într-o astfel de direcție, dar apoi începe să pară că și alte calități se apropie de aici și, până la urmă, tu însuți nu știi bine unde trebuie trasată exact linia de legătură Toate aceste dificultăți au fost probabil motivul pentru care problema legăturilor reciproce ale proprietăților mentale este încă complet neexplorata Mult mai fructuoasă, după părerea noastră, poate fi în acest caz o observație externă efectuată sistematic asupra cât mai multor obiecte; despre care am discutat deja în detaliu mai sus Metoda pe care am folosit-o pentru a stabili interconectarea proprietăților mentale poate fi formulată după cum urmează: Dacă două proprietăți mentale se găsesc întotdeauna împreună, sau dacă una este absentă, cealaltă este întotdeauna absentă, atunci considerăm astfel de proprietăți ca fiind înrudite, fiind în strânsă legătură; dacă, dimpotrivă, o calitate este puternic exprimată la mai multe subiecte, în timp ce o altă calitate este complet absentă la aceleași subiecte, atunci considerăm astfel de calități ca fiind complet indiferente sau chiar opuse una față de alta Aici va trebui să atingem o întrebare foarte importantă, și anume, diferența dintre proprietățile mentale simple și complexe, deoarece oricine ar dori să aplice în practică metodele pe care tocmai le-am indicat va trebui inevitabil să se întâlnească cu această întrebare Ideea este că A L A U P C Kl I în schema noastră am încercat să plasăm doar cele mai simple fenomene ale vieții mentale, acele elemente care alcătuiesc

caracterele oamenilor individuali Dar cu greu ne putem înșela dacă spunem că fenomene absolut simple, omogene nu se observă aproape niciodată în viața mentală a unei persoane Toate rubricile, subdiviziunile noastre psihologice, cum ar fi: senzația, ideația, sentimentul etc , sunt doar abstracțiuni, aproape niciodată găsite în formă pură, ci întotdeauna în combinație cu alte elemente ale vieții mentale Se știe că Helmholtz a împărțit un act atât de aparent simplu, elementar, precum percepția unui sunet simplu, într-o serie întreagă de senzații percepute simultan; Wundt, după cum se știe, vede în toate procesele mentale, chiar și în simpla senzație, un act mental foarte complex, și anume judecata Toate acestea indică faptul că, dacă vrem să fim aproape de viața reală, atunci trebuie inevitabil să admitem prezența unor fenomene mentale complexe în schema noastră, observând doar asta, pentru a alege din complexul cât mai simplu Dar din moment ce permitem prezența unor fenomene mentale complexe în planul studiului nostru al sferei mentale, atunci trebuie să știm de fiecare dată exact cu ce avem de-a face, cu alte cuvinte, trebuie să fim capabili să analizăm în detaliu orice act mental complex Nu voi vorbi aici de analiza subiectivă, care s-a practicat de mult în psihologie; Această metodă pare să fie bine-cunoscută, folosită în mod obișnuit și acum este atât de dezvoltată încât este dificil să-i adaugi ceva nou Exemple excelente de acest gen de analiză pot fi găsite la A Bann, care, în acest fel, dezmembrăază multe fenomene mentale complexe în elementele lor constitutive; deci, de exemplu, un sentiment religios, în opinia sa, "este compus dintr-o emoție tandră ^ • combinată cu frică și un sentiment de înaltă; elementele constitutive ale tristeții sunt angoasa la pierderea obiectelor iubirii și emoția tandră care aduce consolare; elementele constitutive ale indignării sunt răzbunarea și sentimentul moral etc Dar să vedem dacă nu este posibil să încercăm să analizăm un fenomen mental complex cu ajutorul observației externe, așa cum am încercat mai sus cu ajutorul aceleiași observații externe Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI DEMOLARI STUDIILE EI scurte observații pentru a găsi la o persoană dată una sau alta proprietăți spirituale, precum și pentru a stabili relația dintre calitățile spirituale individuale Să luăm, de exemplu, o calitate spirituală foarte caracteristică, deși destul de complexă: capacitatea de a gândi în prealabil fiecare acțiune O analiză subiectivă a acestei calități în termeni generali va fi următoarea: în primul rând, ideea unui scop, legat de dorința de a atinge acest scop; în al doilea rând, o serie întreagă de idei despre mijloacele de atingere a scopului; compararea acestor mijloace între ele și alegerea celor mai potrivite printr-o serie întreagă de judecăți; în al treilea rând și în sfârșit, acțiunea care vizează atingerea scopului; la aceasta trebuie să adăugăm capacitatea de a percepe senzații (vizuale, auditive etc), fără de care ne este aproape imposibil să ne familiarizăm cu mijloacele care conduc la atingerea scopului urmărit S-a obţinut astfel un fenomen psihic foarte complex, format dintr-un număr mare de elemente Dar aici se ridică o altă întrebare: sunt toate aceste elemente la fel de necesare pentru alcătuirea unui fenomen psihic dat? De fapt, după cum vom vedea mai jos, pentru a avea o înclinație pronunțată de a lua în considerare acțiuni, o persoană trebuie să aibă în mare măsură doar tendința de a raționa; ideea scopului, dorința de a atinge acest scop și capacitatea de a percepe senzațiile exterioare pot fi comparativ mai puțin dezvoltate la el Cu alte cuvinte: capacitatea de a raționa este inclusă în compoziția calității complexe considerate ("deliberarea "acțiunilor *)" într-un grad înalt - să spunem a j-a sau a șasea, în

timp ce gradul de participare a altor elemente mentale (a ideea scopului, dorința de a-l atinge etc) e) sunt relativ mici - nu mai mari decât i-a sau a doua În ceea ce priveşte acest grad de dezvoltare a elementelor care alcătuiesc un fenomen mental complex, metoda autoobservării ne oferă cele mai vagi indicaţii Între timp, această întrebare nu este doar de interes teoretic, ci poate avea o semnificație practică foarte importantă; La urma urmei, cunoașterea exactă a elementelor constitutive ale unei calități complexe și găsirea acestei calități la subiectul observat, știm deja dinainte la găsirea a ceea ce de bază Biblioteca "Runivers" A LAZURSKY la naiba, trebuie să acordăm o atenție deosebită în acest caz; pe de altă parte, după ce am stabilit prezența mai multor proprietăți mentale simple, elementare în cele observate, putem prevedea că vom întâlni în el toate proprietățile complexe compuse din aceste elemente Ni se pare că observația externă ne poate oferi date foarte valoroase și în acest caz Să presupunem că am făcut observații detaliate asupra unui număr semnificativ de obiecte, determinând cu exactitate în toate cazurile gradul de dezvoltare a diferitelor proprietăți mentale cu ajutorul metodelor indicate de noi mai sus Toate calitățile mentale găsite la fiecare persoană în parte, cu desemnarea gradului său, sunt aplicate unei scheme speciale, care este un plan de cercetare; în acest fel, vom obține o serie întreagă de caracteristici prezentate vizual, care ne vor arăta imediat în ce calități și în ce măsură o persoană diferă de alta *) Să alegem de aici toate acele persoane în care semnele deliberarii acțiunilor (adică o calitate complexă care trebuie analizată) sunt clar exprimate, iar gradul de dezvoltare a acestei calități este și el ridicat (a -a sau a -a) Având în vedere schemele individuale ale tuturor acestor persoane, suntem convinși, să presupunem că toate au semne care indică capacitatea de a raționa (pentru concizie, vom desemna această calitate cea mai simplă cu litera P) și distincția ideilor despre scopul dorit (il vom nota cu litera P); în același timp, gradul de dezvoltare al ambelor calități elementare nu coboară sub a -a în niciunul dintre cazurile de mai sus În plus, să presupunem că în toate cazurile citate fără excepție, se întâlnește și capacitatea de a simți (O) și dorința (W), dar numai la alte subiecte ambele aceste calități sunt relativ slab dezvoltate, ajungând doar la -a- gradul Toate celelalte calități la unele dintre persoanele citate sunt mai mult sau mai puțin clar exprimate, în timp ce la altele sunt complet absente Pe baza tuturor acestor lucruri, dacă doar numărul de caracteristici date ar fi semnificativ, putem *) Din păcate, nu putem da aceste caracteristici aici, deoarece nu considerăm că este posibil să oferim schema în sine (vezi mai sus) Sperăm, însă, că și fără aceasta raționamentul nostru va fi suficient de clar pentru cititori Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI proprietăți și FPOS STUDIILE EI să tragă cu certitudine următoarea concluzie: pentru a obține un fenomen (sau calitate) mental complex analizat, i e deliberarea acțiunilor, este necesar ca subiectul dat să aibă P și P nu mai mici decât al -lea și O și F nu mai mici decât gradul i-lea În consecință, atenția acțiunilor poate fi reprezentată sub această formă: Pű Π Oí Żhk Uneori, mai ales dacă numărul subiecților a fost mic, se poate dovedi că, din întâmplare, toți s-au dovedit a avea o anumită calitate care nu a avut cea mai mică relație cu raționalitatea acțiunilor; să presupunem, de exemplu, sentimentul de furie; ghidat de metodele noastre, va fi necesar să o includem și în componența calității complexe analizate Dar observațiile ulterioare ne vor convinge rapid de contrariul, oferindu-ne astfel de subiecți la care

există o deliberare foarte dezvoltată a acțiunilor fără cel mai mic indiciu de sentiment de furie Viața, cu toată diversitatea ei în acest sens, ne oferă adesea experimente reale: trebuie doar să o priviți mai atent Deci, pentru a analiza un fenomen psihic complex, este necesar să culegem cât mai multe caracteristici ale subiecților la care această calitate complexă se exprimă tranșant; in acelasi timp, gradele de dezvoltare a tuturor proprietatilor mentale pe care le au fiecare dintre acesti subiecti ar trebui sa fie indicate cat mai exact posibil Apoi, sunt selectate toate calitățile cele mai simple care sunt disponibile în toate aceste cazuri fără excepție și pentru fiecare dintre ele se ia minimul care este prezent în toate caracteristicile colectate Ca urmare, mai multe proprietăți mentale simple (de obicei aproximativ - la număr), cu desemnarea gradului fiecăruia dintre ele, trebuie să avem în vedere elementele constitutive necesare obținerii fenomenului mental complex analizat Desigur, o astfel de metodă de analiză cantitativă a fenomenelor mentale complexe prin observație externă nu se poate lăuda cu o acuratețe deosebită; dar totuși este mai bine decât nimic; dacă am reușit să analizăm în acest fel, chiar și aproximativ, chiar dacă numai prin stabilirea a - grade, majoritatea fenomenelor mentale complexe, atunci aceasta Biblioteca "Runivers" A L A W PCKI J ar fi deja un mare pas înainte în comparație cu incertitudinea care încă domină această zonă Trebuie totuşi să spunem că pentru astfel de analize cantitative este necesar să luăm în principal persoane cu o dispoziţie de caracter mai mult sau mai puţin definită, permanentă; dacă apelezi la divizia pr Paulhana *), atunci cele mai potrivite pentru aceste scopuri sunt naturile "echilibrate", "întregi" și "stăpânindu-se", în timp ce naturile contradictorii reprezintă o schimbare constantă a celor mai opuse calități, ceea ce poate duce la erori în producerea analizei Acum trebuie să facem o rezervare foarte importantă Mai sus, ne-am ocupat întotdeauna aproape exclusiv de metoda observației externe, încercând să găsim metode prin care toate observațiile și concluziile noastre să fie cât mai obiective Astfel, am evidențiat cum este posibil să se facă observații asupra altor persoane, cu o determinare aproximativă a gradului de dezvoltare a anumitor calități la acestea; în continuare, ei au conturat metode pentru găsirea rudeniei între proprietățile mentale individuale și, în cele din urmă, au încercat să arate calea unei analize calitative și cantitative a fenomenelor mentale complexe Dar din toate acestea nu trebuie deloc concluzia că considerăm că este posibil să ne limităm la simpla observație exterioară și să excludem complet autocontrolul Deloc Stăpânirea de sine, în opinia noastră, de asemenea, poate și a dat foarte mult, deja, pentru clarificarea întrebărilor care ne interesează la momentul dat; dacă mai sus am spus puțin despre ea, este doar pentru că această metodă este în prezent general recunoscută și în uz general, în timp ce observația externă, dacă se aplică uneori, este doar în treacăt, fără niciun plan, fără vreun sistem definit Între timp, cu cât mai multe drumuri duc la același scop, cu atât mai bune pentru știință în sine și cu atât rezultatele noastre vor fi mai precise Luați, de exemplu, anatomia și fiziologia: de foarte multe ori ele rezolvă aceeași întrebare destul de independent una de cealaltă; să zicem, fiziolog, iritantă girusul central al creierului *)Pr Paulhan Les caractere Paris, Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI proprietăți și demolări STUDIILE EI urlet al cortexului, primește o contracție a mușchilor membrelor; in acelasi timp, anatomistul, uneori fara sa cunoasca nici macar studiile fiziologice, gaseste un drum continuu mergand de la circumvolutiile centrale pana la

coarnele anterioare ale maduvei spinarii si mai departe prin nervii motori pana la muschii membrelor Astfel, investigațiile, efectuate de la început până la sfârșit prin două metode complet diferite, au ajuns la același rezultat - despre legătura circumvoluțiilor centrale cu mușchii membrelor; și aceasta este cea mai bună dovadă pentru noi că problema a fost corect soluționată Ceea ce este interesant aici este că fiecare a mers pe drumul său Desigur, indicațiile fiziologice pot conduce anatomistul la ideea de a căuta fibre de legătură precis între aceste două organe; dar niciun anatomist nu va fi mulțumit de datele fiziologice, ci cu siguranță va începe să caute la microscop conductoarele nervoase care merg de la cortexul cerebral la mușchii membrului În mod similar, considerăm că este necesar și extrem de util în psihologie să încercăm să rezolvăm fiecare întrebare de la început până la sfârșit, mai întâi doar prin observarea de sine și apoi numai prin observație externă Se poate foarte bine ca unele întrebări să poată fi rezolvate doar printr-una dintre aceste metode; pe de altă parte, dacă în ambele cazuri ajungem la același rezultat, atunci atât acuratețea, cât și minuțiozitatea cercetării noastre vor beneficia doar de acest lucru În fine, o distincție strictă între aceste două metode ne va obliga să le dezvoltăm cu atenție pe fiecare dintre ele (în special observația externă, până acum puțin dezvoltată), căutând de la fiecare dintre ele toate rezultatele pe care numai ea le poate da, fără a încerca să acoperim defectele unul cu petice luate din celălalt ; iar acest lucru se va dovedi, fără îndoială, mult mai fructuos decât săritul constant de la observarea de sine la observația externă și înapoi Un alt lucru este utilizarea critică a datelor deja stabilite de cercetarea științifică Practicianul care trebuie să definească o boală folosește informații de oriunde le poate obține; în același mod în viața de zi cu zi, încercând să deslușească personajele Biblioteca "Runivers" A L A U P CK II oamenii din jurul nostru, folosim o mare varietate de metode, fără să ne pese de corectitudinea și metoda specială Dar atunci când explorezi o zonă nouă, încă puțin explorată, astfel de metode dezordonate și mixte nu vor duce la nimic bun După această digresiune necesară, să revenim din nou la o analiză ulterioară a conexiunii reciproce a proprietăților mentale și a metodelor de studiu În capitolul I am tratat în detaliu circumstanțele externe, în special cele care contribuie întotdeauna și în toate cazurile la apariția la o persoană a uneia și aceleiași proprietăți psihice definite; am numit astfel de circumstanțe stimuli direcți și am încercat să găsim pentru fiecare dintre proprietățile mentale elementare propriul stimul special Pe baza observațiilor noastre, putem spune - adevărat, doar sub forma unei presupuneri, a cărei fiabilitate este încă greu de garantat - că stimulii direcți reprezintă relații între ei care sunt complet analoge cu conexiunile reciproce ale proprietăților mentale ; cu alte cuvinte, dacă luăm două calități legate, atunci și agenții lor cauzali se dovedesc a fi legați în conținutul lor; dimpotrivă, calitățile care sunt indiferente sau opuse între ele au și stimuli complet diferiți unul de celălalt Exemple de astfel de relații pot fi văzute în manifestările de furie citate mai sus (vezi cap), unde proprietățile mentale legate între ele au stimuli care sunt în esență foarte apropiați unul de celălalt Dacă această poziție ar fi confirmată de observații ulterioare, atunci am găsi în ea un nou mijloc de verificare a concluziilor noastre despre relația proprietăților mentale; ghidați de ea, am considera această relație dovedită numai dacă activatorii ambelor calități s-ar dovedi a fi asemănători între ei În cele din urmă, un alt dispozitiv auxiliar este

posibil pentru stabilirea rudeniei (sau, mai degrabă, a lipsei de rudenie) între proprietățile mentale individuale Această recepție constă în următoarele Orice două calități elementare pot fi combinate între ele, formând un fenomen mental complex; dar astfel de combinaţii pot apărea numai între calitate Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI DEMOLARI STUDIILE EI stvami înrudite sau indiferente; calitățile opuse una față de alta nu se pot uni, aparent, dar vor intra cu siguranță într-o luptă între ele, caz în care una sau alta învinge și, în consecință, se manifestă în exterior Astfel, curiozitatea poate fi combinată cu frica, cu dragostea, cu ura etc ; dar nu putem întâlni un astfel de caz când o persoană ar manifesta curiozitate și indiferență în același moment în raport cu același obiect La prima vedere, această poziție este contrazisă de faptul binecunoscut că uneori se poate simți iubire și ură, frică și dispreț față de aceeași persoană în același timp Dar aici contradicția este doar aparentă Faptul este că, ca și calitățile și circumstanțele spirituale, stimulii pot fi atât simpli, cât și complecși Un bărbat, cu toată varietatea acțiunilor sale, este, în raport cu alți oameni care într-un fel sau altul intră în contact cu el, un exemplu excelent al unei astfel de circumstanțe false - un activator: în timp ce singurele acțiunile lui trezesc în noi furie , indignare și chiar ură, alții pot stârni în noi simpatie sau iubire Astfel, dragostea și ura se manifestă aici, este adevărat, simultan, dar în raport cu diferite obiecte Între timp, unul și același obiect nu poate excita în același timp două calități spirituale opuse ' Din această prevedere rezultă următoarea metodă auxiliară de stabilire a relațiilor între calitățile mentale individuale: dacă toate observațiile și analizele noastre nu ne indică existența unei manifestări atât de complexe, care ar include ambele calități de interes pentru noi (în acest caz, curiozitatea și indiferență), atunci cu mare se poate presupune cu probabilitate că aceste calități sunt opuse una cu cealaltă și că nu poate exista nicio legătură reciprocă între ele Această tehnică ne indică încă o dată necesitatea de a ne angaja într-o descriere și analiză detaliată, cât mai detaliată posibil, a tot felul de manifestări complexe ale activității mentale; doar având la îndemână un astfel de material, putem judeca în ce combinație de sps- Biblioteca "Runivers" A LAZU RSKII Este posibil să se introducă această calitate elementară și la ce combinații, dimpotrivă, nu este capabilă Având în vedere metoda de studiu a conexiunii reciproce a proprietăților spirituale, este acum destul de natural să ne punem întrebarea care este natura acestei conexiuni și care este exact relația lor unul cu celălalt? Pentru a ajunge la o concluzie definitivă cu privire la acest punct, desigur, sunt necesare multe observații suplimentare; dar chiar și ceea ce știm ne permite să presupunem că situația de aici nu este deosebit de simplă Ceea ce am numit mai sus "rudenie" și "conexiune reciprocă" a proprietăților mentale, aparent, nu are același caracter peste tot În cele mai multe cazuri, este vorba de o asemănare foarte strânsă între două fenomene mentale cele mai simple, iar asemănarea se observă atât în senzațiile subiective, cât și în manifestarea exterioară a acestor calități înrudite; astfel, de exemplu, sunt tandrețea și bunăvoința, furia și tendința de a lupta și altele; două astfel de calități medii sunt atât de asemănătoare între ele încât este dificil să se stabilească o graniță între ele și, totuși, există, fără îndoială, o diferență între ele Astfel de relații există între multe dintre cele mai simple calități spirituale și ele merită în principal numele de rudenie reciprocă a proprietăților spirituale Ocazional, există cazuri

când două calități învecinate sunt legate între ele, ca cauză cu efect; astfel, de exemplu, deținerea unei rezerve considerabile de energie provoacă de obicei încredere în sine, deoarece o persoană este constant convinsă că își poate îndeplini pe deplin toate dorințele În cele din urmă, în unele cazuri, două proprietăți mentale complexe par a fi legate, deoarece mai multe elemente similare au intrat destul de accidental în compoziția ambelor Astfel, curiozitatea științifică și tendința de a bârfi au un element comun - interesul pentru noutate; dar dacă le analizăm, vom vedea că celelalte elemente care intră în aceste două calități, la fel de mult, dacă nu mai mult decât interesul pentru noutate, nu au nimic în comun între ele Observația externă confirmă această analiză, arătându-ne că destul de des oamenii cu tendință dezvoltată de a bârfi Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI SPOS STUDIILE EI Õ yum nicio curiozitate științifică Astfel, diferența dintre aceste două calități complexe nu este mai puțin semnificativă decât asemănarea dintre ele Atunci când se stabilesc relații reciproce între cele mai simple proprietăți mentale, astfel de relații pot juca doar un rol secundar În orice caz, oricât de variate ar fi conexiunile și relațiile dintre diversele calități spirituale, totuși o elucidare detaliată a acestor relații cu ajutorul metodelor pe care le-am evidențiat mai sus poate fi, după cum ni se pare, de foarte mare importanță teoretică și practică interes Până acum, vorbind despre legătura reciprocă a diferitelor proprietăți mentale, nu am atins deloc o singură parte a problemei, și anume acele procese anatomice și fiziologice care sunt însoțitoare constantă a tuturor, sau cel puțin marea majoritate a fenomenelor mentale cunoscute pentru noi Între timp, ar fi foarte interesant să vedem în ce măsură asemănarea observată între proprietățile mentale individuale poate fi observată și în raport cu stratul lor anatomic și fiziologic de bază al acestor proprietăți Deja a priori se poate presupune că legăturile și relațiile anatomice și fiziologice în termeni generali corespund relațiilor psihologice, iar acelea, deși sunt deosebit de numeroase, informații despre localizarea proceselor mentale pe care le avem în prezent, ne pot oferi totuși material pt verificare ne-a spus acum presupuneri Am văzut mai sus că Lange, de exemplu, găsește o relație pur fiziologică între furie și bucurie, frică și tristețe Și dacă ar fi posibil să se stabilească legături fiziologice similare între alte fenomene mentale, atunci am mai avea o metodă auxiliară pentru stabilirea unei legături reciproce între calitățile mentale: relația dintre două calități spirituale poate fi considerată pe deplin dovedită numai dacă raportul anatomo-fiziologic corespunzător procesele sunt strâns legate între ele și se însoțesc întotdeauna reciproc Acum rămâne să spunem câteva cuvinte despre materialul cel mai potrivit pentru studierea relației dintre proprietățile mentale, precum și Biblioteca "Runivers" A L A U PCKX J de semnificaţia pe care o pot avea pentru noi asemenea investigaţii Pe lângă observarea unor adulți sănătoși (pe care am discutat deja în detaliu mai sus), poate fi foarte util pentru scopurile noastre să observam apariția diferitelor proprietăți mentale la un copil în curs de dezvoltare: dezvoltarea uneia dintre unele calități va fi cu siguranță însoțită prin dezvoltarea celorlalți înrudiți cu el și întrucât sfera mentală la un copil este în general mult mai simplă decât la un adult, această rudenie va ieși și ea cu mai multă claritate În acest sens, chiar și o formulare experimentală reală a întrebării este posibilă: unui copil, prin educație, i se insufla o anumită calitate care îi lipsea înainte (desigur, de dorit în sens pedagogic) și observă ce trăsături ale caracterului său se schimbă

odată cu apariţia acestei calităţi Un serviciu mai mare poate fi oferit și prin observarea bolnavului mintal, mai ales în acele cazuri în care o tulburare mintală se manifestă printr-o dezvoltare anormal de puternică a unuia dintre unele aspecte ale vieții mentale a unei persoane: excitare anormală sau, dimpotrivă, depresie a sferei mentale , slăbirea anormală a voinței, tulburări parțiale de memorie etc ; acele calități mentale care sunt întotdeauna, în toate tipurile de boli, afectate împreună (adică atunci când una este afectată, cealaltă este întotdeauna afectată), pot fi considerate cu o mare probabilitate legate între ele În plus, o examinare detaliată a sferei mentale a oamenilor dotați într-un grad neobișnuit cu o anumită abilitate, de exemplu, calculatoare celebre (calculatori), de asemenea, unele figuri celebre, oameni grozavi poate fi foarte utilă: împreună cu dezvoltarea extraordinară a acestei abilități în ei, ar trebui să se observe și o dezvoltare semnificativă a celorlalți care sunt în contact strâns cu ea În fine, ar fi, de asemenea, interesant, după ce am studiat în detaliu personalitatea mentală a oricărei persoane, să observăm cum acţionează asupra sa aceste sau alte evenimente şi împrejurări extraordinare; în același timp, este necesar, în special, să se monitorizeze funcționarea unor astfel de circumstanțe care, cu o forță extraordinară, ar trezi una dintre unele relativ Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI proprietăți și FPOS STUDIILE EI calitate simplă (mânie, frică, bucurie etc); dacă doar o legătură între proprietățile mentale individuale există cu adevărat, atunci odată cu apariția acestei calități, cu siguranță trebuie să apară și altele înrudite, cel puțin doar pentru o vreme În ceea ce privește semnificația elucidării chestiunii legate de rudenia reciprocă a proprietăților mentale, din acest motiv ne vom limita aici doar la cele mai scurte indicații În primul rând, cunoașterea relației dintre diferitele proprietăți mentale va facilita foarte mult observarea și studiul altor oameni După ce am găsit la persoana observată prezența în mare măsură a unei anumite calități, deja căutăm în prealabil alte calități la el, legate de cea găsită Mai mult, educatorul, având în fața ochilor săi o diagramă detaliată a legăturii proprietăților spirituale, va ști că, dezvoltând intens o calitate a elevului său, el contribuie astfel la apariția în el a altora, vecine, uneori complet nedorite pentru el În sfârșit, în aplicarea psihologiei individuale, cunoașterea relației dintre proprietățile mentale ne va ajuta să înțelegem structura mentală a fiecărui personaj individual, a fiecărei personalități individuale; exact în același mod, chimistul, cunoscând relația diferitelor grupe chimice simple, află pe baza acestei relații structura compușilor chimici complexi Având în mână schema menționată mai sus, putem fi convinși că fiecare personalitate umană individuală nu este o combinație aleatorie a acestor sau a altor elemente mentale, ci este supusă atât în dezvoltarea sa, cât și în modificările sale unor legi strict definite, forțând elementele mentale individuale să se combină pentru a fi unul cu altul în acest fel, și nu altfel Rezum în cuvinte scurte conținutul întregului articol Psihologia științifică modernă, deținând deja o cantitate mare de cunoștințe, totuși, în mare măsură, rămâne abstractă și de puțină aplicație vieții; această trăsătură este inerentă chiar și într-o ramură atât de pur practică a ei ca psihologia individuală Unul dintre motivele pentru aceasta constă în faptul că fenomenele mentale științific au fost studiate și sunt studiate aproape exclusiv prin autoobservare, în timp ce, în practică, atunci când se studiază Vlirosy filosofii, kn , Biblioteca "Runivers" A L A W PCKI I Rolul principal trebuie să fie jucat de observația externă

în mod involuntar Având în vedere acest lucru, este necesar să se angajeze în cel mai detaliat studiu al manifestărilor externe ale vieții mentale a unei persoane; este necesar doar extinderea semnificativă a conceptului de manifestări externe În continuare, este necesar să se întocmească un plan detaliat, comun tuturor observațiilor, astfel încât, folosind acest plan, fiecare individ să fie studiat cuprinzător, așa cum fac clinicienii atunci când examinează pacienții Astfel, materialul va fi obținut sub forma unei multitudini de caracteristici detaliate, întocmite după un singur plan general și deci foarte convenabil pentru comparație Pe lângă manifestările exterioare, este necesar să se studieze în detaliu și condițiile (împrejurările) exterioare care contribuie sau împiedică manifestarea fiecărei proprietăți psihice date, în acest fel putem face o evaluare aproximativă a gradului de dezvoltare a uneia sau o altă calitate la o persoană observată Această metodă de măsurare a gradului proprietăților mentale prin examinarea (sau modificarea) circumstanțelor stimulatoare a fost folosită de multă vreme atât în viața de zi cu zi, cât și parțial în știința exactă (psihiatrie, psihologie experimentală); studiul atent al circumstanțelor îl va face mai conștient și mai precis Pe lângă această metodă, se poate studia gradul de dezvoltare a proprietăților mentale individuale în fiecare caz dat prin ciocnirea lor reciprocă în persoana observată, precum și prin gradul manifestărilor externe (inclusiv rezultatele faptelor, acțiunilor) Există o legătură reciprocă, o rudenie între proprietățile mentale individuale Existența acestei rudențe este atestată de: a) date de autoobservare, indicând o strânsă asemănare a proprietăților mentale înrudite; b) prin compararea caracteristicilor obţinute în modul descris mai sus, prin care rezultă că calităţile înrudite se găsesc întotdeauna împreună Este necesar să descriem și să analizăm în detaliu cât mai multe calități mentale complexe, deoarece, pe lângă semnificația practică importantă, această analiză poate ajuta și la clarificarea relației reciproce a proprietăților mentale Observarea externă poate în mare măsură Biblioteca "Runivers" DESPRE MUTUAL LEGĂTURILE SUFLETULUI PROPRIETATE SI SPOS STUDIILE EI contribuie la această analiză a calităților complexe; în plus, ne poate oferi un concept aproximativ al gradului de participare a diferitelor proprietăți mentale simple la formarea acelui fenomen mental complex care este supus analizei Există motive de a crede că circumstanțele-agenții cauzatori ai două proprietăți mentale asemănătoare, precum și substratul anatomic și fiziologic al fiecăruia dintre ei, sunt, de asemenea, în strânsă legătură unul cu celălalt Natura legăturii reciproce a proprietăților mentale nu este aceeași în toate cazurile, deoarece relațiile reciproce ale celor mai simple fenomene mentale diferă în diversitate considerabilă; o elucidare completă și detaliată a acestor conexiuni și relații pare a fi o chestiune foarte importantă atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere pur practic A Lazu reniy Biblioteca "Runivers" Observații și experimente asupra esteticii percepțiilor vizuale II Observatii Percepțiile vizuale sunt determinate de excitații luminoase ale retinei în strânsă legătură cu mișcările musculare ale ochilor Rolul proeminent al acestor doi factori, în special în perceperea contururilor obiectelor din jurul nostru, este mai mult sau mai puțin recunoscut de toți psihologii, indiferent care dintre cele două teorii despre originea inițială a reprezentărilor spațiale - nativistă sau genetică - se alătură *) Necesitatea firească a mișcării ochilor în procesul percepțiilor vizuale și spațiale rezultă, pe de o parte, din structura lor

anatomică, iar pe de altă parte, din impulsurile volitive, din dorința organismului de a se adapta la mediu, datorită care cele mai utile mișcări devin cele mai ușoare și mai plăcute **) Pentru a ne imagina acest lucru mai clar, merită să ne amintim că retina are cea mai mare sensibilitate, capacitatea de a transmite cele mai clare impresii de lumină în unul dintre punctele sale, numită fosă centrală sau pată galbenă (aproximativ bucăți în diametru); pe măsură ce se îndepărtează de acest mijloc al retinei, capacitatea sa de a distinge distanțele *) Recenzia și critica teoriilor: Helniholtț Optique physiologique § , p ; În la ¡yut: Osn fpziol psih , i i, p **) Hdnihollț, ibid , § , p și § , p Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII ȘI EXPERIMENTE PRIVIND ESTETICA VEZIUNII PERCEPŢIE și culorile sunt în scădere rapidă De aici apare nevoia, prin mișcări adecvate ale globului ocular care rotesc retina, să fixăm toate punctele conturului pe care dorim să le examinăm, sau cel puțin acele puncte principale prin care ne este atrasă atenția și este determinată direcția contururilor Aceste mișcări se fac involuntar, ca reflex moștenit sau educat la iritații ușoare ale retinei, sau voluntar, sub influența unor impulsuri interne În acest din urmă caz, în urmărirea unui scop extern sau intern, folosim în cea mai mare parte inconștient mecanismul gata făcut al mișcărilor oculare Prin urmare, întreaga viață a ochiului pare concentrată în mișcările sale, diverse, independente și rapide Din creier, trei nervi motorii sunt trimiși către ochi, dintre care unul, ramificat, controlează toate mișcările globilor oculari; de globul ocular, care are doar aproximativ șapte grame de greutate, șase mușchi sunt atașați Dacă obiectul nu este atât de mic încât să poată fi văzut doar cu ajutorul mișcărilor oculare, atunci mușchii gâtului și ai trunchiului intră în acțiune și, în final, întregul corp este rotit De la psihologii moderni prof Sergi, mai mult decât alții, a acordat atenție rolului mișcărilor ochilor în percepția formelor frumoase "Frumusețea formei", spune el în secțiunea psihologiei sale dedicată sentimentelor estetice, "constă în combinarea mișcărilor oculare simultane și succesive Proporționalitatea și frumusețea formelor depind de cât de mult se desfășoară mișcările ochilor, cauzate de percepții de acest fel, fără tensiune și oboseală, și cât de mult corespund naturii și structurii anatomice a ochiului însuși Dar în același timp, trebuie remarcat că această localizare anatomică existentă, în funcționarea ei, trebuie educată și cultivată; ca mâna unui pictor și sculptor, ochiul are nevoie de pricepere pentru a recunoaște frumusețea și proporția formelor artistice Apoi mișcările lui sunt executate cu mai mare finețe și precizie; se înmulţesc treptat şi ajung la o flexibilitate infinită în diferitele lor combinaţii Biblioteca "Runivers" C VALTALON "Pentru a defini un obiect (în spațiu)," continuă Sergi, "este necesar să se efectueze o serie întreagă de mișcări ale ochilor, mari și mici, lente și rapide, într-una sau mai multe direcții, sub forma unui rupt sau linie curbă de rază mare sau mică Când executăm aceste mișcări, experimentăm senzația corespunzătoare de inervație, a cărei energie este proporțională cu lungimea mică și sensibilitatea acestor mușchi Senzațiile musculare care însoțesc aceste mișcări nu diferă în niciun fel de senzațiile de un fel similar cauzate de activitatea oricăror altor mușchi Cu toate acestea, este imposibil să nu observăm că în observațiile târgului prof Sergi despre rolul important al mișcărilor musculare în evaluarea estetică a formelor spațiale, indică doar condițiile printre care trebuie căutate manifestări ale principiului estetic; dar nu există în ele o definiție a principiului în sine: pentru a clarifica natura sentimentului estetic generat de percepțiile vizuale, nu este suficient

să știm că mișcările musculare ale ochilor joacă un rol important în percepțiile vizuale, este de asemenea necesar să determina în ce condiţii aceste diverse mişcări capătă caracter estetic Mai mult, aceste observații, exprimate într-o formă atât de generală, necesită restricții În primul rând, este evident că observațiile prof Sergejurile sunt aplicabile numai celor mai simple figuri geometrice, care se găsesc în desene ornamentale simple sau în linii arhitecturale, de exemplu aplicabil acestui gen de percepții spațiale, în care asocierea imaginilor și efectelor secundare nu au o semnificație semnificativă Observațiile noastre ulterioare sunt dedicate studiului impresiei estetice produse de astfel de figuri Trebuie remarcat, deci, că senzațiile musculare care însoțesc mișcările ochilor diferă încă de alte senzații similare prin aceea că sunt mai puțin vizibile, în majoritatea cazurilor nu ajung la conștiință și nu sunt legate de idei clare despre organele de mișcare corespunzătoare la ei Eu, cum se întâmplă mișcările picioarelor, brațelor, degetelor Într-un cuvânt, în cuvintele citate de prof lui Sergi i se dă doar un caracter general- *) G Serait La psychologie physiologique, trad p Mouton , - Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII ȘI EXPERIMENTE PRIVIND ESTETICA VEDERII PERCEPȚII risc de mișcări oculare în timpul oricărei activități care necesită o vedere sofisticată; dar nu este clar din ele cum diferă aceste mişcări în procesul percepţiilor estetice În fine, aceste observații ridică o întrebare interesantă cu privire la corespondența dintre mișcările implicate în percepțiile estetice, natura și structura anatomică a ochilor, fără a explica, totuși, în ce sens trebuie înțeleasă această corespondență Nevoia de conformitate poate fi înțeleasă aici în două moduri *· În primul rând ipoteza Ar trebui să constea în moderarea mișcărilor; energia lor nu trebuie să depășească munca normală a acestor mușchi, nu ar trebui să provoace risipa excesivă a forței fizice, însoțită de o senzație neplăcută de efort, activitate dificilă; fiecare mișcare trebuie să fie cauzată de "eventual inervație simplă" (Wundt asupra mișcărilor oculare) sau să urmeze principiul "efortului minim" (Spencer) Corectitudinea și, în același timp, inadecvarea acestui punct de vedere constă în faptul că conține doar o condiție negativă Așa cum simpla absență a tremurului în sunetul a două sunete nu poate determina corelația lor armonică, tot așa simpla absență a efortului în mișcare nu poate determina meritul lor estetic Este imposibil să identifici sentimentul de ușurință în mișcare cu sentimentul plăcerii lor estetice Cu toate acestea, trebuie admis că tensiunea nervoasă excesivă, dând naștere unei senzații neplăcute de efort, poate, datorită antagonismului dintre sentimentele de plăcere și durere, nu doar să reducă gradul de plăcere estetică, ci să-l suprima complet Ipoteza a doua Mișcările oculare în percepțiile de acest fel trebuie să corespundă, la examinarea obiectelor, legilor mișcărilor normale ale ochilor, cunoscute sub numele de legile Listing și Donders Una dintre ele este că mișcările ochilor, pornind din poziția primară, mențin o relație perpendiculară constantă între linia de vedere și axa de rotație a ochiului; celălalt, legea orientării constante, constă în faptul că orizontul retinei, pornind din orice poziție inițială și trecând în alta, păstrează aceeași poziție în raport cu liniile de orientare, în orice mod Biblioteca "Runivers" C BALTALON linia vizuală nu s-a deplasat din poziția inițială în alta *) Prin acțiunea acestor legi sunt eliminate rotațiile în formă de roată ale ochiului, care, prin influența lor, ar putea încălca corectitudinea mișcărilor oculare în studiul relațiilor spațiale; meridianele verticale și orizontale ale retinei, care se intersectează în punctul de fixare, capătă, datorită

acestor legi, valoarea liniilor constante de orientare, cu ajutorul cărora devine posibilă compararea mai mult sau mai puțin precisă a dimensiunii și poziției tuturor puncte și lungimea câmpului gol al privitorului: acest lucru se realizează prin afișarea alternativă și repetată a acestor cantități pe aceleași locuri ale retinei Numai acele prelungiri ale câmpului vizual pot fi supuse unei comparații exacte între ele, ale căror imagini pot fi aduse rapid în aceleași locuri de pe retină prin simple mișcări ale ochilor De fiecare dată când dorim să comparăm o anumită mărime a câmpului vizual - linii, unghiuri ale unei suprafețe - între ele, recurgem la mișcări; dacă punctul de fixare rămâne fix tot timpul, atunci multe diferențe ne scapă Astfel, însuși mecanismul dispozitivului ochilor contribuie la organizarea mișcărilor corecte asociate cu percepțiile luminoase ale retinei Evaluarea estetică a relațiilor spațiale este strâns legată de procesul de comparare a acestor relații, care necesită mișcări bine organizate; de aceea influenţa legilor menţionate este inevitabilă aici Se exprimă în primul rând prin faptul că atunci când evaluăm forme spațiale, figuri, desene, folosim mai mult sau mai puțin conștient liniile verticale și orizontale de orientare estetică, corespunzătoare meridianelor verticale și orizontale ale retinei Aceste linii servesc pentru a determina atât părțile figurii observate, cât și poziția observatorului față de aceasta Diverse mișcări ale ochilor, atunci când se evaluează un fel de *) Wundt, ibid , - / Helmholtz Opt pbys - , Biblioteca "Runivers" OBSERVAȚII ȘI EXPERIMENTE PRIVIND ESTETICA VEZIUNII PERCEPȚII forme ciudate, nu întâmplătoare și aleatorii: se supun anumitor legi Observatorul caută, în primul rând, un punct de vedere favorabil evaluării estetice; necesitatea acesteia este atât de urgentă încât, cu o dimensiune semnificativă a unui obiect (de exemplu, fațada unei case), acesta se îndepărtează atât de mult încât să poată, pe baza poziției primare a ochilor, să ia o privire asupra întregului plan, în sus și în jos de la linia orizontală, pentru a fixa toate punctele esențiale, la dreapta și la stânga verticalei, și a trasa contururile, pornind de la aceasta, parcă, poziție centrală și păstrând același punct de vedere la momentul comparației Această poziție a ochilor observatorului, aplicabilă și evaluării figurilor mici desenate pe hârtie, necesită o definire mai precisă Cea verticală, care trece prin mijlocul obiectului observat, se află pe continuarea planului mijlociu al corpului nostru și este perpendiculară pe linia de legătură a ochilor; orizontal, intersectându-se cu precedentul aproximativ în centrul obiectului observat sau în mijlocul bazei acestuia, paralel cu linia de legătură a ochilor și situat aproximativ în planul poziției primare a liniilor de vedere Poziția observatorului corespunzătoare condițiilor indicate poate fi numită poziția normală pentru evaluarea estetică a acestei figuri, ca fiind cea mai conformă cu legile mișcărilor oculare Deci, ambele ipoteze privind dependența mișcărilor oculare de structura anatomică a ochilor trebuie luate în considerare atunci când se studiază percepțiile vizuale din punct de vedere estetic Pentru a trece acum de la factorii fiziologici la cei psihologici, să trecem la o analiză a impresiilor produse de anumite figuri geometrice elementare O linie dreaptă orizontală paralelă cu linia de legătură a ochilor, despărțită de un punct nono- ¿ lam (Fig i), produce estetic l -· impresie placuta *); dimpotrivă, for- fig o o o °go oo o (o ° o oo vo OOOo o o s Oo oh oooh oooh oooh oooh oo o o o o o o o o o o o oh oooh oh oh oh oh oh OOOoooooooo oh oo oooooh o ooooooo o o o pentru cei care sunt serios interesați de întrebarea pusă, este multă curiozitate viziunea obiectelor atunci când se ridică deasupra orizontului", și

Claparede" Despre percepția corporalității (prin atingere) și despre insensibilitatea față de percepția formei "(Perception stéréognostique et stereo-agnosie) Bourdon, verificând experimentele lui Stroobant, ajunge la concluzia, aceeași în raport atât cu percepția monoculară cât și cu cea binoculară, că un obiect, care se ridică deasupra orizontului la °, nu își schimbă amploarea pentru impresiile noastre vizuale (motivul pentru acest tip de cercetare a servit ca o iluzie binecunoscută că soarele, luna și alte corpuri cerești scad în dimensiune pe măsură ce se ridică deasupra orizontului) Potrivit lui Claparède, există doar "percepție stereognostică", dar nici un "sentiment stereognostic" Pentru a dovedi existența unui astfel de sentiment, este necesar să găsim un pacient care ar fi capabil să recunoască Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE un obiect în mână, deși în același timp ar fi complet lipsit de sensibilitate, atât tactilă, cât și musculară Dar un astfel de caz nu a fost încă întâlnit și, probabil, nu va fi întâlnit niciodată Percepția corporalității este condiționată de sensibilitatea generală Autorul se oprește în detaliu asupra cazurilor patologice în percepția fizicității, pe care le combină sub denumirea de "stereognozie" (vorbim despre pacienți care, fiind dotați cu sensibilitate periferică relativ bună, nu sunt capabili să determine forma unui obiect) numai prin atingere) Acest defect, în opinia autorului, trebuie să fie distins de unul înrudit, așa-numitul asimbolism tactil (asymbolie tactile), atunci când pacientul, fără dificultate, cu ajutorul unui singur simț al tactil, definiția formei, este incapabil să recunoască obiectul în sine Dintre lucrările din partea a doua, care include cercetări din domeniul psihologiei individuale și al pedologiei, se atrage atenția asupra articolelor - Binet "Despre sugestibilitatea din punctul de vedere al psihologiei individuale" și Blum "Pedologie" Binet înțelege termenul "sugestie" în sensul cel mai larg: nu este influența unei persoane asupra alteia în timpul hipnozei sau într-o stare oarecum analogă cu aceasta, ceea ce se numește sugestie trează (à l'état de veille) - Binet înțelege sugestie într-o stare de complet normală sau, după cum spune el, sugestie în viață Astfel, sugestibilitatea în sensul lui Binet poate fi identificată cu credința în autoritate în sensul cel mai larg al cuvântului Pentru comoditatea trecerii în revistă a faptelor ce urmează a fi investigate, autorul stabilește următoarea clasificare a diferitelor tipuri de sugestibilitate: i) sugestibilitate în sensul propriu sau deplină încredere și supunere;) așteptare tensionată și deci erori de imaginație;) o tendință spre mișcări subconștiente (scrierea automată, practicarea spiritismului etc);) absența unui element critic și dispoziția la rutină;) viață automată în sensul restrâns al cuvântului Binet analizează în detaliu fiecare tip de sugestibilitate, nu doar citând o literatură destul de variată despre fiecare departament, dar făcând referire constant la propriile observații Alături de aceasta, el evidențiază adesea metode special inventate pentru studierea fenomenului analizat, care s-au bucurat de deplină simpatie din partea altor cercetători Noi Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Nu suntem în măsură să prezentăm toate rezultatele acestor investigații și observăm doar că toți cercetătorii constată o scădere a sugestibilității odată cu vârsta Cu greu este necesar să adăugăm că toate astfel de lucrări sunt de mare importanță atât în relațiile științifice generale, cât și în cele practice: extinzând domeniul psihologiei individuale, ele fac posibilă cu mult mai multă conștiință utilizarea unui factor atât de puternic în educație ca autoritate Blum în articolul său ("Pedologie: idee, cuvânt,

faptă") salută nașterea unei noi științe, pedologia, care are ca scop studiul întregii naturi a copilului Caracterizarea sa asupra tinerei științe nu este suficient de completă: el vorbește prea pe scurt despre starea actuală a acestei noi discipline științifice în diferite state ale Europei și Americii Exprimând deplină simpatie pentru ramura emergentă a cunoașterii, Blum avertizează pe bună dreptate împotriva acelor greșeli care concluziile prea pripite pot duce la unii cercetători ai diverselor aspecte ale vieţii copiilor În acest scop, el se oprește în detaliu asupra lucrărilor lui Vitali și Binet și, remarcând adevăratele merite ale acestor oameni de știință în domeniul pedologiei, subliniază și unele neajunsuri în studiile lor individuale (Bine răspunde lui Blum într-o notă plasată în continuare) la această lucrare) Rămâne să spunem câteva cuvinte despre ultima parte a primei secțiuni, care se ocupă exclusiv de chestiuni de metodologie Aceasta include scurta faptă a lui V Henri "Despre terapie în următoarele probleme de psihologie", dar putem aminti două mici articole ale lui Largier, "Volumul mâinii în comunicare cu forța musculară, epuizată cu ajutorul unui dinamometru" și "experiența de a compara diferite metode pentru a determina oboseala mentală Alte lucrări de natură similară sunt predominant descrieri ale diverselor instrumente legate de diverse domenii ale cercetării psihofiziologice Acestea sunt art Marage'a "Fonograful și studiul vocalelor", Demeny - "Aparatul cronofotografic", "Revizuirea diverselor aparate" Druault, Tschering, Delage, Marbe, Obcrsteiner, Biervliet În cele din urmă, două articole destul de mari pot fi atribuite aceleiași categorii - Manouvrier "Măsurarea craniului în antro-Questions of Philosophy, voi dolari Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE scopuri logice "și Marage'a" Schiță istorică a cercetării privind relația dintre dezvoltarea mentală - pe de o parte și dimensiunea și forma craniului - pe de altă parte Mai interesantă este ultima lucrare Autorul își rezumă concluziile în următoarele prevederi Relația binecunoscută dintre dezvoltarea psihică și volumul capului, în măsura în care acesta din urmă poate fi determinat prin măsurare in vivo, este un fapt la care se confruntă toți anchetatorii Dar acest raport a fost stabilit numai prin intermediul cifrelor medii, adică prin compararea grupelor de subiecţi mai inteligenţi cu grupuri de subiecţi mai puţin inteligenţi Din aceasta nu se poate concluziona în niciun caz că, în fiecare caz individual, volumul craniului ar trebui să fie direct proporțional cu puterea dezvoltării mentale Aparent, forma craniului este, de asemenea, într-o anumită relație cu gradul de dezvoltare mentală, deoarece la persoanele mai inteligente se observă o dezvoltare specială a părții anterioare a craniului; dar din această împrejurare, în opinia autorului, este dificil să se tragă concluzii despre relațiile mai particulare dintre structura capului și dezvoltarea părților corespunzătoare ale creierului A doua secțiune a "Anuarului psihologic" conține recenzii ale mai multor zeci de eseuri despre diferite ramuri ale psihologiei Majoritatea acestor lucrări se referă la analiza elementului de bază al vieții mentale - senzațiile Printre lucrările analizate se numără și una rusă (de Dr Ignatiev "Despre influența examenelor asupra sănătății studenților"), despre care recenzentul vorbește cu mare laudă - Ultima secțiune conține un index bibliografic de peste de eseuri și articole despre psihologie în sens larg, apărute în trecut (-) în diferite limbi ale lumii Nu este nevoie să extindem valoarea acestui indice pentru toți cei interesați de domeniile relevante de cunoaștere n Vinogradov Vladimir Solovyov Trei discuții despre război, progres și sfârșitul istoriei lumii, cu includerea unei nuvele despre Antihrist și cu anexe Sankt Petersburg,

(Preț și r k) ; "Este răul doar un defect natural, imperfecțiune, care dispare de la sine odată cu creșterea binelui, sau este într-adevăr? Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE o forță puternică care guvernează lumea noastră prin ispite, "astfel încât, pentru a o lupta cu succes, trebuie să ai un punct de sprijin "într-o altă ordine de a fi?" V S Solovyov intenționează să dedice o discuție a acestei întrebări unui studiu metafizic început pe paginile jurnalului nostru În această carte, el își propune să "ilumineze într-un mod clar și accesibil acele aspecte principale ale chestiunii răului, care ar trebui să afecteze pe toată lumea" Forma conversației laice ocazionale, în care autorul își înfășoară gândul, arată că nu avem de-a face cu cercetări științifice și filozofice; cu toate acestea, autorul urmărește un scop polemic și apologetic foarte serios Întrebările ridicate de el îi interesează cu adevărat pe toată lumea și sunt discutate nu numai în cărți și nu numai de filozofi, ci pretutindeni și în conversații laice, în urma cărora analiza modului de modă , mergând ъ opinie pe aceste întrebări, sub forma unei conversații laice, mi se pare cel mai potrivit "Cu mulți ani în urmă", scrie V S Solovyov, "am citit știrile despre o nouă religie care a apărut undeva în provinciile estice Această religie, adepții căreia se numeau vertidyrniks sau hole-molders, a constat în faptul că, după ce au făcut o gaură de dimensiuni medii într-un colț întunecat din peretele colibei, acești oameni și-au pus buzele la ea și au repetat insistent multe ori: coliba mea, gaura mea, salvează-mă!Niciodată, se pare, obiectul de cult nu a ajuns la un grad atât de extrem de simplificare Dar dacă îndumnezeirea unei colibe țărănești obișnuite și o gaură simplă, făcută de om în peretele ei, este o amăgire clară, atunci trebuie să spun că această amăgire este adevărată: oamenii ăștia au înnebunit sălbatic, dar nu au înșelat pe nimeni; despre colibă au numit colibă, iar locul găurit în peretele ei se numea pe bună dreptate o gaură, "Dar religia Dyromolyaev a cunoscut curând o "evoluție" și a suferit o "transformare" Și în noua sa formă, ea a păstrat slăbiciunea anterioară a gândirii religioase și îngustimea intereselor filozofice, fostul realism ghemuit, dar și-a pierdut vechimea veridicității: coliba sa a primit acum numele de "împărăția lui Dumnezeu pe pământ", iar gaura a devenit cunoscută drept "noua evanghelie" și, ceea ce este mai rău, diferența dintre această evanghelie imaginară unsprezece* Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE iar în prezent este exact la fel ca între o gaură găurită într-un buștean și un copac viu și întreg - această diferență noii evangheliști au făcut tot posibilul să tacă și să vorbească" V S Solovyov subliniază că predicatorii unei evanghelii imaginare nu au nicio scuză pentru restricțiile de cenzură: ei nu se bucură nici de libertatea tăcerii acasă, nici de libertatea de exprimare în publicațiile lor străine "Atât aici, cât și acolo ei preferă să se alăture Evanghelia lui Hristos în exterior; atât aici cât și acolo nu vor, nici printr-un cuvânt direct și hotărât, nici printr-o tăcere indirect elocventă, să-și arate cu adevărat atitudinea reală față de Întemeietorul creștinismului; și anume că El este complet străin de ei, nu este necesar pentru nimic și este doar o piedică pentru ei "(XII) Filosoful nostru recomandă ca acești creștini pretinși să-l înlocuiască pe "rabinul Galileii" cu un pustnic din familia Takiev, adică Buddha care a proclamat tot ce aveau nevoie - goliciunea, non-rezistența, neacțiunea, sobrietatea etc ; în același timp, ei ar câștiga atât în sinceritate, cât și în consecvență și nu ar fi forțați la fiecare pas să rupă legătura dintre cuvintele individuale ale Scripturii cu contextul imediat și cu întreaga carte, care este plină și pătrunsă

temeinic cu o idee pozitivă conţinut spiritual străin lor, negând atât satul cât şi noul gol (XIII) Este greu de transmis toată strălucirea, toată inteligența polemicelor anihilante, biciuitoare ale filozofului nostru Dar una pozitivă se leagă și de sarcina polemică a dialogurilor sale: el își propune să prezinte problema luptei împotriva răului și a sensului istoriei din trei puncte de vedere diferite, "dintre care unul, religios și cotidian, aparținând trecutul, apare mai ales în prima conversație în discursuri generale] un altul, progresist cultural, dominant în prezent, este exprimat și apărat de politician, mai ales în a doua conversație, iar a treia, necondiționat religios, care încă nu-și arăta importanța decisivă în viitor, este indicat în a treia conversație Deși autorul însuși stă pe acest ultim punct de vedere, el admite că atât generalul, cât și diplomatul se află chiar în fața luminii celui mai înalt adevăr cu armele lor de luptă împotriva răului și, prin urmare, preia cu sinceritate punctul de vedere al ambelor Fiecare dintre interlocutori, general, politician, doamnă? prințul (tolstovets) sunt fețe vii, Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE iar anumite locuri din dialoguri, de exemplu, povestea generalului din prima conversație, sau povestea despre părintele Barsanuphius în a doua, se disting prin adevărata artă Cartea lui V S Solovyov va avea, fără îndoială, cea mai largă răspândire, pe care o dorim cu sinceritate "Anexele", plasate la final, încheie o serie de articole publicate în ziarul "Rus" în și Unele dintre aceste articole, potrivit remarcii corecte a autorului însuși, aparțin celor mai de succes pe care le-a scris vreodată În concluzie, câteva cuvinte despre "nuvela despre Antihrist" Această poveste, citită public de autor la Sankt Petersburg în prima săptămână a Postului Mare, a provocat nedumerire din partea publicului și o grămadă de vorbe ieftine din partea domnilor feuilletonişti Un ziar din Sankt Petersburg chiar a publicat un anunț: "Pentru nou-născut Antihrist este nevoie de o asistentă puternică Nu apar de pe Muntele Chel fara recomandari Nu a existat un singur critic care să încerce să înțeleagă această poveste, scrisă pe modelul acelor mituri filosofice cu care Platon încheie multe dintre dialogurile sale Dacă filosoful nostru ar fi citit cele mai banale platitudini despre care se vorbește în mod obișnuit în prelegerile publice despre progresul viitor, ar fi regretat succesul ieftin pe care lectorii populari, care se bucură de faimă, cad de obicei la sorți Aceiași felietoniști care căutau asistente pentru Antihristul său s-ar fi repezit cu această vulgaritate, s-ar fi diluat cu a lor și l-ar fi proclamat ca un cuvânt nou V S Solovyov scrie că a vrut să-și încheie discursul despre rău cu o indicație a ultimei și extreme manifestări a acestuia în istorie; dacă vede semnificația istoriei în creștinism, atunci "ultima și extremă * manifestare a răului" este atrasă în mod constant de el în trăsăturile lui Antihrist, indiferent cât de discreditată este această imagine apocaliptică masivă de către bătrânii vechii Zamoskvorechye, de furiile schismaticilor noștri și de tot felul de acuzatori neinvitați, în căutarea lui Antihrist într-o varietate de figuri istorice de la Nikon și Napoleon până la c Tolstoi, sau chiar ministrului de finanțe al unui stat Inițial, scrie V S , povestea lui Antihrist a fost prezentată de el "în aceeași conversație Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE formă corectă, ca toate precedentele, și cu același amestec de glume Dar "critica prietenească" l-a convins de inadecvarea tonului jucăuș, drept care a schimbat ediția "povestii" E păcat O anumită doză de sare atică conținută în miturile lui Platon nu le slăbește semnificația profundă și ajută cititorul să înțeleagă mai clar acest sens, fără a se opri

asupra detaliilor mitologice, care altfel se transformă cu ușurință în accesorii false prea reale, așa cum sa întâmplat parțial în " poveste" a filozofului nostru Știm că un bogey este asociat chiar cu numele lui Antihrist și aici, de parcă ar fi fost un păcat, apare pirotehnicianul Apollonius cu dracii săi și apoteoza finală cu o erupție vulcanică Filosoful nostru cere prea mult criticilor săi, dorind ca aceștia să înțeleagă lucruri atât de extraordinare cum grano salis În orice caz, el însuși nu le ușurează sarcina Adevărat, el notează în prefața sa că nu acordă nicio importanță serioasă trucurilor și artificiilor "magiului său mondial"; cu toate acestea, el afirmă imediat că textul Apocalipsei face necesară atribuirea lui "tot felul de trucuri de calitate de prestigiu și de vrăjitorie" Acest lucru nu este suficient: referindu-ne la Rev , , V S spune că "știm cu siguranță (sis), dass sein Hauptwerk ein Feuerwerk sein wird!" Iată o certitudine de un tip special, cu privire la care este, fără îndoială, admisibilă o măsură de scepticism Altfel, dacă admitem fiabilitatea artificiilor, atunci de ce să ne îndoim de "lumânările romane" despre care vorbește filozoful nostru? Ce este artificiile fără lumânări romane? "Politicianul" descris atât de viu în "dialoguri" atunci când asculta "magicianul lumii" trebuie să-și fi spus - quelles tristes utopies!" Da, și cu greu este posibil să-l învinovățim pentru asta: creștinismul ne obligă să credem mult; dar credința în pirotehnica viitoare nu este o condiție necesară pentru mântuirea creștină În textele apocaliptice ale Scripturii, se întâlnesc uneori expresii caracteristice: "aici este înțelepciunea" (adică un sens ascuns, alegorie, de exemplu, în același capitol din Apocalipsa), sau "cine citește, să înțeleagă " Aceste cuvinte se adresează nu fanteziei, ci minții gânditoare și trebuie să presupunem că un efort conștiincios al rațiunii în timpul nostru nu exclude istoricul științific Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE metoda, metoda studiului critic modern al Scripturii În orice caz, în secolul al XX-lea căile de "înțelegere" erau diferite de cele din primul Atunci însăși ideea posibilității nu numai a secolului al XX-lea, ci chiar și a celui de-al doilea ar fi părut o erezie, căci "sfârșitul" era așteptat din oră în oră; semnele sfârșitului se vedeau în prezent, iar acest prezent era real, deși era înfățișat în imagini apocaliptice; nimeni nu s-a gândit la ce s-ar întâmpla "în două-trei secole" (XVIII), așa cum face filosoful nostru Asta e deja o mare diferență V S va fi de acord că eshatologia părintelui Pansophius, cu toată fantasticitatea ei, este diferită de eshatologia secolului I Venerabilul călugăr știe câte ceva despre Nietzsche, despre Tolstoi, despre socialismul de stat, despre francmasoni și chiar despre ultimele evenimente din China El este uimit de progresele ingineriei electrice, iar Satana însuși îi vorbește "ca de la un fonograf" ( ) Antihristul său liberal, publicist și francmason, artilerist și filantrop, s-a dovedit a avea un succes extraordinar, dar, în ciuda tuturor împodobirilor vechii scrieri apocaliptice, el seamănă cel mai puțin cu Antihristul clasic în stilul lui Nero: e ist ganz modern; în secolul I așa ceva nu s-ar fi putut întâmpla încă, iar în al douăzeci și treilea probabil că nu se va întâmpla În toate cazurile, el este foarte bun, iar criticii lui V S Solovyov nu l-au apreciat suficient Dar nu vreau să le imit și nici nu mă voi opri asupra detaliilor frumoasei povești, multe dintre care el însuși le recunoaște ca fiind fantastice Mai bine o ascult un lucru, mai ales că mi-am oprit atenția și conține mai multă sare de mansardă: sunt o descriere rezonabilă a Sinodului Ecumenic și a combinației de biserici în palana lui antihrist, ceea ce reprezentanții diferitelor confesiuni uită despre Hristos și să treacă de partea

dușmanului său de dragul a ceea ce le este mai drag în creștinism, unii de dragul puterii papale din Roma, alții din dragoste pentru antichitatea bisericii, alții din dragoste pentru teologia științifică protestantă În concluzie, universalul Cezar-Antihrist se sărută cu papa universal-fals profet, care aprinde artificii din indulgențe Aceste rânduri, impregnate de profundă, serioasă ironie, capătă o semnificație specială de la autorul Philosophy of the World Theocracy Nn S N Trubetskoy Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Cărți noi și abrevieri primite de la editori N Bogolyubov Teismul și panteismul Experiență în clarificarea relației logice a acestor sisteme N - Novgorod Art C z rub Wiedza dia wszystkich organ Uniwersytetu Lidowego imienia A Mickiewicza Artă Lviv H N Gilyarov - Platonov Culegere de eseuri T II Ed K P Pobedonostsev Moscova Raport anual privind starea bibliotecii publice din Rusia în -g Iuriev pentru Iuriev Artă i A I Dukmasov Probleme de drept și drept SPb Art IV+ J C i frec cop Lumina lunii din Sankya - adevăr Tradus din sanscrită, cu un articol introductiv și note de dr R Garbe Traducere rusă și prefață de N I Gerasimov Artă C i rub cop Moscova J T Ladd Eseu despre psihologia elementară Traducere din engleză N Spiridonova sub ed B A Kistyakovsky SPb Ed O N Popova C o kop Artă ț Discursuri pașnice și alte articole ale lui Serghei Sharapov Moscova Art C kop Creațiile lui Vasile cel Mare Partea a III-a Moscova Art B Schmidt şi I Polibin Atlas de istorie naturală Emisiune IV Ed O N Popova Dicţionar enciclopedic Volumul XXIX Sugar - Șapte înțelepți Editura F A Brockhaus (Leipzig), I A Efron (Sankt Petersburg) SPb Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Iunie (a șasea) carte lansată A REVISTA LUNARĂ ȘI POLITICĂ "GÂNDIREA RUSĂ* Cuprins:,!) Orașul Etern (Rezultatele experienței) P D Boborykin (Continuare) -II) Primăvara Romanul anilor Pierre Halstrom Lrev din suedeză O A (Sfârșit) -III) Lumea lui Arkashin Poveste Y Levitskaia-Paşcenko (Continuare) -IV Poem P A Tuluba -V) Acasă Poveste O P Runova -VI) Sub Tei Român Rudolf Stratz Transl cu litere H K -VII) Poezie E V M -VIII) Cruciaţi -Rom istoric Henryk Sienkiewicz Transl din poloneză V M L (Continuare) -IX) Poezie M Zhemchuzhnikova -X) Principalii reprezentanţi ai darwinismului în Europa de Vest Znrst Haeckel M A Menzbira -XI) Situaţia actuală din Italia A I -XII) Franţa Agricolă P B -XIII) Autootrăvirea și autoapărarea organismului P I Fedorova -XIV) Dezvoltarea socio-economică a statelor străine până la sfârşitul sec V Totomian -XV) Străini despre India M I Venyukova,-XVI) Negustor-producător rus în secolul al XVIII-lea I X Ozerova-XVII) Nu din lumea asta "Înviere* roman in trei parti gr L I Tolstoi Ed A F Marx SPb M A Protopopova -XVIII) Saint-Simon şi începuturile pozitivismului francez I I Ivanova -XIX) Despre serbările Volkov și Volkov M S -XX) Drame de milă Scrisoare către editor despre spectacolele lui Salvini I I -XXI) Evaluare internă -XXII) Evaluare străină V A G -XXIII) Departamentul Bibliografie-XXIV) Anunturi; Prețul abonamentului pentru anul (anul douăzeci și unu de publicare) cu livrarea și expedierea acestuia luni frecați b luni frecați frecați p k luni frecați p k abonament, apr , iulie, octombrie luni frecați lună frecare p k În toate locurile din Rusia: ,, În străinătate: ruble Rata este permisa: la ruble fiecare la contactul direct cu biroul sau filiala acestuia Pretul unei camere separate cu transfer frecare cop Librăriile primesc o concesiune de de copeici din prețul anual al revistei Abonamentele în rate de la librarii nu sunt acceptate Abonamentul este acceptat la Moscova: în biroul revistei-Bol Nikitskaya, Sheremetevsky per , d gr Sheremeteva / , ap În S -Pb , în carte mag N P Karbasnikova, la Kiev: în carte mag N Ya Ogloblina La Varşovia: carte mag H P Karbasnikov La Vilna: în carte mag H P

Karbasnikov Noii abonați și cei care doresc să cumpere începutul romanului de G Senkevich "Cruciații" sunt încântați să plătească p k cu transport maritim La redacție există un magazin de cărți rusești și străine (B Nikitskaya, satul Velti-shchevy) cu abonament la toate revistele, ziarele și dicționarele Brockhaus și Granat Carte mag acceptă postor pentru comision editează și trimite la cerere toate cărțile și notițele aflate la vânzare, preia cu orice sumă compilația de biblioteci populare și de altă natură, oferă informații despre deschiderea bibliotecilor populare și școlare și a depozitelor pentru vânzarea cărților Abonamentul pentru anul continuă Editor-editor V M Lavrov Biblioteca "Runivers " J ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pa revista lunara yauyno-literara "VESTNIK CAUCAZIAN", publicată în oraşul Tiflis la ianuarie de V D Korganov, sub re acreditare de către K N Begichev, conform următorului program:) Ordine guvernamentale) Caucazul și țările vecine în relații istorice și moderne Memorii, note, memorii, biografii și necrologie ale unor personalități marcante) Articole din diverse domenii științifice, precum și cele practice Protocoale ale societăţilor învăţate şi instituţiilor publice) Ficțiune: romane originale și traduse, nuvele, povestiri, opere dramatice, poezii și poezii) Trecerea în revistă a evenimentelor vieții locale și europene Corespondenți din Rusia și din străinătate, legați în principal de Caucaz și țările învecinate) Critică literară și bibliografie Articole referitoare la art) Mix: schițe istorice, anecdote, ficțiune mică etc) Departament de referință Cutie poștală) Anunturi Dacă este necesar, articolele din revistă sunt ilustrate cu viniete, desene și portrete și li se atașează și hărți, planuri și desene Conditii abonament: Pentru oras abonati Pentru străini În străinătate, timp de un an rub rub rub " l/t an " " " " luni " " k " Pentru schimbarea adresei se percep de copeici Pentru reclamele plasate în cărțile revistei, se percepe: pentru o pagină întreagă de ruble, pentru pagina Va - ruble, pentru paginile Ví - ruble Pentru fiecare de exemplare ale reclamei atașate revistei se percep următoarele: pentru lot de greutate ruble, pentru loturi - ruble, pentru loturi - ruble iar pentru loturi - Pr Abonamentul la revistă și anunțurile sunt acceptate în Tiflis, în biroul revistei "Buletinul Caucazian *, la librăria lui K N Begichev, pe Golovinsky Prospekt, nr " Organism internațional ARTĂ Și Industria artei EDIȚIE ILUSTRATĂ, întreprinsă cu cea mai înaltă permisiune a Societății Imperiale pentru Încurajarea Artelor, (din octombrie), fără cenzură prealabilă, editată de N L Sobko, cu gravuri, gravuri în lemn, fotogravuri, cromotipuri, realizate în instituții de primă clasă și sub îndrumarea celor mai buni maeștri PREȚ DE ABONAMENT pe an pentru numere și de suplimente speciale (în total până la de pagini de text și peste de fotografii în text și separat): fără livrare ruble; cu dost p ; din banda ruble; în străinătate p -Zatem: Biblioteca "Runivers " ANUNTURI) Rata contribuțiilor este permisă pentru ruble și p în primele luni de la începutul anului de abonament, i e din octombrie) Rambursare la livrare, jurnalul este trimis numai la trimiterea unui transfer de cel puțin ruble pentru poștă, peste prețul abonamentului) Abonații nerezidenți, pentru a evita întârzierile inutile în livrarea abonamentelor prin librării, preferă să contacteze în principal sediul principal: Sankt Petersburg, Moyka, z (d I O П X)) Librăriile primesc o concesiune de la la de copeici din exemplarul anual, in functie de tipul de abonament "SLAVA VЪКЪ" Organism integral slav pentru a clarifica și proteja interesele culturale slave și pentru a încuraja comerțul dintre Rusia, Austro-Ungaria și Peninsula Balcanică Ieșire pe sf aprilie Artă , de

două ori pe lună, în volum de la P/g de coli tipărite Prețul abonamentului: pentru tot anul coroane, franci, ruble, mărci Adresa editorială: Wien, VIII Bennogasse "Epoca slavă" urmărește următoarele obiective: Pentru a oferi cititorului rus și slav o idee completă, clară și veridică a vieții culturale a tuturor slavilor Mergeți în întâmpinarea dorinței slavilor de sud-vest de a se familiariza cu limba rusă, astfel încât limba rusă să devină limba comună modernă pentru relațiile culturale dintre slavi Să ofere producătorilor austro-ungari, slavi și neslavi posibilitatea de a intra în relații directe în toate ramurile de comerț cu consumatorii din Rusia și Peninsula Balcanică Toți abonații ruși și balcanici ai secolului slav din lumea comercială și industrială pot obține, prin redacție, adresele firmelor austro-ungare pe care le doresc; Cu siguranță, consumatorilor austro-ungari și balcanici li se oferă adresele caselor comerciale rusești Conținutul estimat al primului n-ra: Problema Bosno-Herpegovinski și alianța tripartită Cehii și cuvântul otrăvuri sunt posturile avansate ale slavilor din vest Skladchina, articol de V N Lyaskovskiy Cronică slavă Revizuirea partidelor politice slave din Occident Corespondenţă Bibliografie Legislația în Rusia V M Gordon, rev -d dispute intertribale slave Sceptic Reînvierea slavofilismului D N Vergun Izvoarele vindecătoare slave de vest: în cehă și în rusă Dr Veselago din Berna Articolul economic de Dr M Vuich, b ministrul sârb de finanțe Editor-editor Dmitry N Vertvn Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ZIARUL PARIS Publicația cotidiană politică și literară rusă gì ilustrații în text I Secțiunea oficială: Acțiuni și ordine ale guvernului rus - II Circulare și comenzi pentru expoziția mondială și pentru departamentul de rusă - III Telegrame zilnice și corespondență din cele mai mari centre ale Europei și din principalele orașe ale Rusiei de la propriii noștri corespondenți - IV Revizuire politică - V Recenzii ale presei ruse și străine - VI Cronica capitalei ruse şi a vieţii provinciale -VIL Cronica vieţii străine -VIII Departamentul Judiciar-IX Teatru \ și muzică - X Feuilleton: recenzie științifică, ficțiune - XI Expoziție mondială: descrieri ale departamentelor din Rusia și străinătate - XII Sport - XIII Buletinul de stoc - XIV Bibliografie - XV Informații de referință -XVI Anunturi Camere private în Paris pentru cenți Abonamentul este acceptat de la și ale fiecărei luni pret cu livrare si expediere: Pentru toate orașele Rusiei ț În restul orașelor poștale Unirea La Paris și în D-te al Seinei și al Oisei In restul Frantei lună luni luni an p p p p franc franci franci FR fr franci franci franci φρ franci franci franci Anunturi Í Pe pagina , franci (ruble) pe linie petite, (pentru Rusia) i " a -a " " franc * site (k) "" Sunt acceptate abonamentul și anunțurile: ' · în sediul central al ziarului din Paris, Paris , Boulevard, Montmartre (Administrația de la PARIJSKAYA GAZETA Paris, i , bulevardul Montmartre); în departamentul biroului la expoziția mondială; în principalele librării din străinătate și din Rusia; în librăriile T-va Wolf, Mellier, din Sankt Petersburg, și New Time *, din Sankt Petersburg, Moscova, Harkov și Odesa; la Moscova: în biroul lui F, Zgodinsky (o sucursală a biroului Russky Listok *), Petrovka, satul Gracheva; la Moscova și Sankt Petersburg: în biroul casei comerciale L și E Metzdi și Co și în Agenția "Viola de presă din Paris"; la Odesa: în librăriile Rousseau, Moschetti, Raspopov, Stadelmeier și în chioșcul de ziare din Svistunov; la Kiev: în librăria Idzikovski; în Harkov: în librăria "Teritoriul de Sud * -" Camere separate sunt disponibile în chioșcuri și gări Biblioteca "Runivers